İŞKUR

İstihdam da Bi

işgücü
işveren
İŞKUR

TÜRKİYE İŞ KURUMU | 38. SAYI

DEPREM BÖLGEMİZDE ÇALIŞMA HAYATININ SÜREKLİLİĞİNİN SAĞLANMASINA YÖNELİK TEDBİRLER İLE DAİMA MİLLETİMİZİN YANINDAYIZ

PROF. DR. VEDAT IŞIKHAN

T.C. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANI

Geniş Açı >
Deprem Sonrası Çalışma Hayatına Yönelik Tedbirler

> Perspektif
Deprem Sonrası Kaygı: Travmatik Olayların Uzun Süren Etkileri

> Parantez
Türkiye'nin En Büyük Yerli Çevrim İçi Eğitim Platformu BTK Akademi

> Tarihten Sayfalar
100. Yılında Millî Hakimiyet, Tam Bağımsızlık ve Cumhuriyet

KALFA PROGRAMI

KALFA Programı ile Savunma Sanayiinde
Nitelikli İş Gücü Yetiştirmeyi

Hedefliyoruz.

Program Kapsamında Düzenlenen Eğitimlerden
Mezun Olan Gençler;

- ASELSAN
- SSTEK
- STM
- HAVELSAN
- TUSAŞ
- TEI
- ROKETSAN

firmalarında
istihdam edilecek.

www.vizyonergenc.com

İŞKUR

SAVUNMA SANAYİİ AKADEMİ

İstihdamda 3İ dergisine **https://dergi.iskur.gov.tr/** adresinden veya İŞKUR web sitesinden ulaşabilirsiniz.

istihdamda3i

Yayın Sahibinin Adı
Türkiye İş Kurumu
Genel Müdürlüğü Adına
Evren ALTAY

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Varol DUR

Genel Yayın Yönetmeni ve Editör
Nazan ÖKSÜZ

Yayın Koordinatörü
Sultan GÜRBÜZ

Yayın Kurulu
Evren ALTAY
Varol DUR
Aslı ÇOBAN
Aybars CAN
Begüm KANDEMİR
Hakan ÖZER
Kızbes KILIÇ GÖRMEZÖZ
Mehmet BAYHAN
Nazan ÖKSÜZ
Şebnem IŞIK
Yasir ÖZBAŞ

Tasarım
Burcu AKMAN

Redaktörler
Burak ÖZŞAHİN
Hakan ÖZER

Fotoğraf
Fuat GERÇEKDOĞAN

Yayın İdare Merkezi
İŞKUR Genel Müdürlüğü
Basın, Yayın ve Tanıtım Birimi
Emniyet Mah. Mevlana Bul. No: 42
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 216 30 00-01

Sayı 38/Ocak - Haziran 2023
Dergide yayımlanan tüm yazılar kaynak adı belirtilerek iktibas edilebilir. Dergide yayımlanan yazılar yazarların kişisel görüşüdür, İŞKUR'un kurumsal görüşünü ifade etmez.

Editörden

Nazan ÖKSÜZ
Basın, Yayın ve Tanıtım Birimi Koordinatörü

Kahramanmaraş'ta 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler çevre illerimizi derinden etkilemiş, ülkemizde her altı kişiden birinin yaşadığı bu şehirlerimizde ciddi tahribata yol açmıştır. Yüzyılın afeti olarak kayda geçen depremler nedeniyle çok sayıda vatandaşımız hayatını kaybetmiş, bölgede başta altyapı olmak üzere pek çok alanda derin hasarlar bırakmıştır.

Asrın felaketinin ardından toplumsal hayatın tekrar düzene kavuşturulması, yapıların yeniden imar edilmesi için devletimiz bölgede çalışmalara ivedilikle başlamış, vatandaşlarımızın acil ihtiyaçlarının karşılanması noktasında gerekli tedbirleri almıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığımız da hasar gören iş yerleri nedeniyle bu şehirlerimizde iş gücü piyasasında devamlılığın sağlanması ve istihdamın korunması için bir dizi uygulamayı hayata geçirmiştir. İlk günden itibaren bölgeye merkezden ve diğer illerimizden personel desteği sağlanmış, akabinde de başta toplum yararına programlar olmak üzere bölgesel kriz sebepli kısa çalışma ve nakdi ücret desteği uygulamaları başlatılarak vatandaşlarımızın ekonomik kaybı önlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma ve sosyal güvenlik alanında alınan tüm tedbirlerde; bölgede ekonomik hayatın canlanması ve istihdamın korunması öncelikli hedeflerimiz arasında yer almaktadır.

Bu nedenle; İstihdamda 3İ dergimizin dosya konusunu afetten etkilenen illerimizde Bakanlığımız ve Kurumumuz bünyesinde yürütülen faaliyetler olarak belirledik. "Geniş Açı" bölümümüzde depremin iş gücü piyasasına etkisi, kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği uygulamaları, toplum yararına programlar, bölgede yürütülen aktif iş gücü programları, depremden etkilenen vatandaşlarımıza sağlanan danışmanlık hizmetleri, fesih yasağı ve çalışma hayatına etkilerini sizler için detaylı olarak ele aldık.

"Perspektif" bölümünde Lisanslı Klinik Psikolog Dr. Zehra Merve KAYA, deprem sonrasında yaşanan kaygı durumu ve travmatik olayların uzun süren etkileri konulu yazısıyla sizlerle olacak.

"Parantez" bölümünde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu çatısı altında bulunan Türkiye'nin en büyük yerli çevrim içi eğitim platformu BTK Akademi ve gerçekleştirdiği faaliyetleri anlattık. "Portre" bölümünde fikir insanı ve edebiyatçı Cemil Meriç'i, hayatını, edebi kişiliğini ve eserlerini sizler için tanıttık. "Sektörel Bakış" bölümünde sanayileşme süreci boyunca gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında önemli rol oynayan tekstil sektörüne yer verdik. "Genç Sayfalar" bölümünde İŞKUR'un Staj Portalı hizmetini, "Projeler" bölümünde Sosyal Güvenlik Kurumunun Eğitimli Çocuk Bakıcılarının Teşviki Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (EDUCARE)'ni sizler için ele aldık. "Meslek Bankası" bölümünde kurumların operasyonlarının daha verimli ve etkili bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmak için stratejiler geliştiren ve uygulayan "İş Analisti" mesleğini detaylı olarak anlattık. "Tanıtım" bölümünde deprem bölgesinde tarihi eserler ve yapıların değerlendirmesini yaptık. "Kitap Tanıtımı" bölümünde Doğan Cüceloğlu'nun "Var Mısın? Güçlü Bir Yaşam İçin Öneriler" kitabını tanıttık. "Tarihten Sayfalar" bölümünde ise Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ "Millî Hâkimiyet, Tam Bağımsızlık ve Cumhuriyet" başlıklı yazısıyla sizlerle olacak.

Deprem nedeniyle hayatını kaybeden vatandaşlarımıza ve İŞKUR personeline Allah'tan rahmet, yakınlarına da baş sağlığı ve sabır dilerim.

İÇİNDEKİLER

OCAK-HAZİRAN
2023

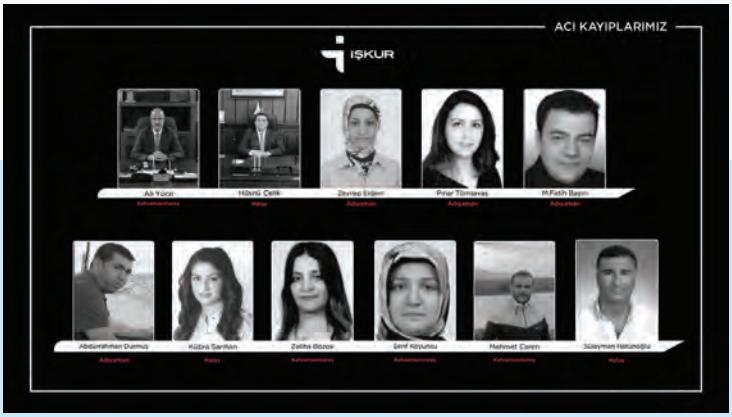

GENİŞ AÇI

8

DEPREM BÖLGESİNDE İŞ GÜCÜ PİYASASI NASIL ETKİLENDİ?
MERT ÖCAL

16

KRİZ VE AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE İŞ KURUMU TARAFINDAN UYGULANAN KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ VE NAKDİ ÜCRET DESTEĞİ
YILMA HALİS DÖRTLEMEZ

22

DEPREM BÖLGESİNDE YÜRÜTÜLEN AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI
GAMZE AKTAŞ

30

BİR AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKA ARACI OLARAK TOPLUM YARARINA PROGRAMLAR
YUSUF AÇIK

36

DEPREM FELAKETİNDEN ETKİLENEN VATANDAŞLARA YÖNELİK DANIŞMANLIK FAALİYETLERİ
HASAN DEMİRCİ

40

OLAĞANÜSTÜ BİR DÜZENLEME: FESİH YASAĞI VE ÇALIŞMA HAYATINA ETKİLERİ
ERTUĞRUL OFLU

44
PERSPEKTİF
DEPREM SONRASI KAYGI: TRAVMATİK OLAYLARIN UZUN SÜREN ETKİLERİ
DR. ZEHRA MERVE KAYA

50
PARANTEZ
TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK YERLİ ÇEVRİM İÇİ EĞİTİM PLATFORMU BTK AKADEMİ
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

54
SEKTÖREL BAKIŞ
TEKSTİL SEKTÖRÜ
MUHAMMET KAYA

60
PROJELER
SGK PROJELERİYLE KADINLARIN KAYITLI İSTİHDAMI DESTEKLENİYOR
AMİNE YÜCEDAL

66
GENÇ SAYFALAR
STAJ PORTALI
ASLI ÇOBAN

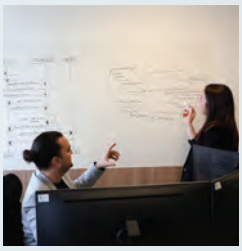

68
MESLEK BANKASI
İŞ ANALİSTİ
ÇAĞLAR DUMAN
HÜLYA KAZANÇ

72
TANITIM
DEPREMDEN ETKİLENEN KÜLTÜR MİRASIMIZI KORUMA VE KURTARMA ÇALIŞMALARI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

78
PORTRE
FİKİR İNSANI VE EDEBİYATÇI: CEMİL MERİÇ
HAKAN ÖZER

82
TARİHTEN SAYFALAR
100. YILINDA MİİLÎ HAKİMİYET, TAM BAĞIMSIZLIK VE CUMHURİYET
DOÇ. DR. HATİCE GÜZEL MUMYAKMAZ

90
KİTAP TANITIM
VAR MISIN? GÜÇLÜ BİR YAŞAM İÇİN ÖNERİLER
BURAK ÖZŞAHİN

PROF. DR. VEDAT IŞIKHAN

T.C. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANI

Yaşanan afet bir kez daha göstermiştir ki ülkemiz en zor zamanlarda devlet-millet bütünleşmesiyle tüm badireleri atlatabilecek kudrete sahiptir. Bizler devletimizin tüm kurumları ve imkânlarıyla afetten etkilenen şehirlerimizin yeniden eski günlerine kavuşması için çalışmalarımıza var gücümüzle devam edeceğiz.

DEPREM BÖLGEMİZDE ÇALIŞMA HAYATININ SÜREKLİLİĞİNİN SAĞLANMASINA YÖNELİK TEDBİRLER İLE DAİMA MİLLETİMİZİN YANINDAYIZ

Ülke olarak birlik ve beraberlik ülküsüyle önemli güçlüklerin üstesinden gelmeye çalıştığımız günlerden geçiyoruz. Yaklaşık bin yıldır yurt edindiğimiz Anadolu topraklarında çok sayıda badireyi atlatmayı başaran milletimiz, cumhuriyet tarihimizin en büyük felaketi olarak kayda geçen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından bir kez daha önemli bir sınav vermiştir. Çok sayıda ilimizi etkileyen, Türkiye'deki her altı kişiden birinin yaşadığı bölgede başta arama kurtarma çalışmaları olmak üzere ülkemiz, devleti ve milletiyle iş birliği içerisinde tüm kurumlarını harekete geçirmiş, tüm imkânlarını seferber etmiştir. Asrın felaketinin ardından bölgede yaraların sarılması, toplumsal hayatın yeniden tesis edilerek belirli bir düzene kavuşturulması devletimizin en önemli sorumlulukları arasında yer almaktadır. Deprem bölgesinde hasar ve kaybın yaşandığı şehirlerimiz planlı bir şekilde yeniden imar edilecek ve eski günlerine kavuşturulacaktır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığımız da bu süreçte bölgenin ihtiyaçlarını dikkate alarak arama kurtarma çalışmalarının yanında vatandaşlarımızın karşılaştığı acil ihtiyaçları organize etmek için birçok tedbiri hayata geçirmiştir. Bölgede hizmetlerin aksamaması için ilk günden itibaren merkezden ve diğer illerimizden yönetici ve uzman personel desteği sağlanmış, afetten etkilenen il müdürlüklerimizce sunulması gereken hizmetler, merkezin veya deprem bölgesi dışında kalan diğer illerde yer alan hizmet birimlerinin sorumluluğuna devredilmiştir.

Bölgede yaraların hızlı bir şekilde sarılabilmesi için AFAD ile iş birliği içerisinde toplum yararına programlar ivedilikle uygulanmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Bakanlığımız OHAL süresince doğal afet bölgesinde alınan önlemler kapsamında depremden etkilenen iş yerlerinin bu süreçte işçi çıkarmamaları için bölgesel kriz sebepli kısa çalışma başvurularını almaya başlamış, ayrıca iş yerlerine yönelik olarak uygulanması planlanan Kısa Çalışma Ödeneği'ne ilişkin ödemelerin ivedilikle yapılabilmesini sağlamıştır. Depremin yaşandığı 6 Şubat tarihi itibarıyla iş akdi bulunan, deprem tarihi ve sonrasında depremin etkilerinden kaynaklı iş yerinin kapanması sebebiyle iş sözleşmesi sona eren ve işsizlik ödeneğinden yararlanamayan çalışanlara ise Nakdi Ücret Desteği verilmiştir.

Bölgede ihtiyaç duyulacak mesleklerde İŞKUR'a kayıtlı kişilerin bilgileri hazırlanarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile paylaşılmıştır. İŞKUR tarafından uygulanan aktif iş gücü programlarından faydalanan ve depremden zarar gören iş yerleriyle program faydalanıcılarına dönük olarak bildirimlere ilişkin süre sınırlamalarını esneten ve ödemelerin yapılmasını kolaylaştıran düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Bölgede yaraların sarılması, çalışma hayatının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik tedbirler bundan sonraki süreçte ortaya çıkacak ihtiyaçlar doğrultusunda Bakanlığımızca alınmaya devam edecektir. Yaşanan afet bir kez daha göstermiştir ki ülkemiz en zor zamanlarda devlet-millet bütünleşmesiyle tüm badireleri atlatabilecek kudrete sahiptir. Bizler devletimizin tüm kurumları ve imkânlarıyla afetten etkilenen şehirlerimizin yeniden eski günlerine kavuşması için çalışmalarımıza var gücümüzle devam edeceğiz. Bu vesileyle depremlerde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yaralı vatandaşlarımıza ise acil şifalar dilerim.

ACI KAYIPLARIMIZ

İŞKUR

Ali Yüce
Kahramanmaraş

Hüsnü Çelik
Hatay

Zeynep Erdem
Adıyaman

Pınar Tümsavaş
Adıyaman

M.Fatih Bayın
Adıyaman

Abdurrahman Durmuş
Adıyaman

Kübra Sarıhan
Hatay

Zeliha Bozok
Kahramanmaraş

Şerif Koyuncu
Kahramanmaraş

Mehmet Ceren
Kahramanmaraş

Süleyman Hatunoğlu
Hatay

BAŞIMIZ SAĞ OLSUN TÜRKİYE'M

GENİŞ AÇI

8 **DEPREM BÖLGESİNDE İŞ GÜCÜ PİYASASI NASIL ETKİLENDİ?**
MERT ÖCAL

16 **KRİZ VE AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE İŞ KURUMU TARAFINDAN UYGULANAN KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ VE NAKDİ ÜCRET DESTEĞİ**
YILMA HALİS DÖRTLEMEZ

22 **DEPREM BÖLGESİNDE YÜRÜTÜLEN AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI**
GAMZE AKTAŞ

30 **BİR AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKA ARACI OLARAK TOPLUM YARARINA PROGRAMLAR**
YUSUF AÇIK

36 **DEPREM FELAKETİNDEN ETKİLENEN VATANDAŞLARA YÖNELİK DANIŞMANLIK FAALİYETLERİ**
HASAN DEMİRCİ

40 **OLAĞANÜSTÜ BİR DÜZENLEME: FESİH YASAĞI VE ÇALIŞMA HAYATINA ETKİLERİ**
ERTUĞRUL OFLU

DEPREM BÖLGESİNDE İŞ GÜCÜ PİYASASI NASIL ETKİLENDİ?

Mert ÖCAL
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde iki büyük deprem meydana gelmiş, bölge illeri bu depremden önemli ölçüde etkilenmiştir. Depremlerin akabinde artçı sarsıntıların ve depremin gerçekleştiği fay hattında bulunan illerdeki yaşanan tedirginlik insanların normal yaşantısına dönmelerine engel olmaktadır. Deprem bölgesinde yaşayanların konut problemi, eğitim ihtiyacı, imkanlara erişim kısıtı ve yeni deprem endişesi gibi nedenlerle bulundukları yerden imkânları dâhilinde il dışına veya il içinde göç ettiği de bilinmektedir.

Depremin bölgede yer alan istihdama ve işletmelere verdiği zararın oldukça fazla olması beklenmektedir. Dünya Bankasının depremin ardından yapmış olduğu hızlı hasar tespit tahmin araştırmasına göre; depremlerin doğrudan zararının 34,2 milyar dolar olduğu tahmin edilmekte olup hasarın Türkiye'nin 2021 gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYİH) %4'üne eş değer olduğu belirtilmiştir. Ayrıca raporda küresel deneyime dayalı olarak iyileştirme ve yeniden inşa etme maliyetlerinin çok daha yüksek olabileceğine işaret edilmiştir. Dünya Bankasının yanında diğer kurumlarda zarara ilişkin tahminlerini yayımlamış olup Verisk, 20 milyar dolar, JPMorgan yaklaşık 25 milyar dolar ve Karen Clark ve Company yaklaşık 20 milyar dolar zararın olabileceğini öngörmüştür. Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) ise İzmit depreminde yola çıkarak yaptığı hesapta ise 84 milyar dolarlık bir hasar hesaplamıştır. [1]

İş Gücü Piyasasında Genel Durum

SGK 2022/Aralık dönemi verilerine göre bölge illerinde sigortalı sayısı 3 milyon 106 bin kişidir. Türkiye genelinde istihdam edilenlerin 26 milyon 344 bin kişi olduğu göz önüne alındığında bu bölgenin toplam istihdamın %11,8'ini oluşturduğu görülmektedir. Bölgede 4/A kapsamında çalışan sayısı ise 1 milyon 805 bin kişidir.

Türkiye İş Kurumunun görev alanı kapsamında değerlendirildiğinde ise özellikle bağımlı çalışanlar içerisindeki SGK 4/A sigortalılarının işsizlik ve/veya göç anlamında yaşanacak sorunlar nedeniyle iş gücü piyasası dengelerini değiştirecektir. Net rakamlar bilinmemekle birlikte deprem bölgesinden yoğun bir göç olmuştur. Bu durum işverenlerin eleman temininde güçlük çekmesine yol açmakta olup şehirlerin normal yaşantısına dönmelerinin önündeki en büyük engellerden biridir.

Grafik 1: SGK 4/A Kapsamında Çalışan Sayıları

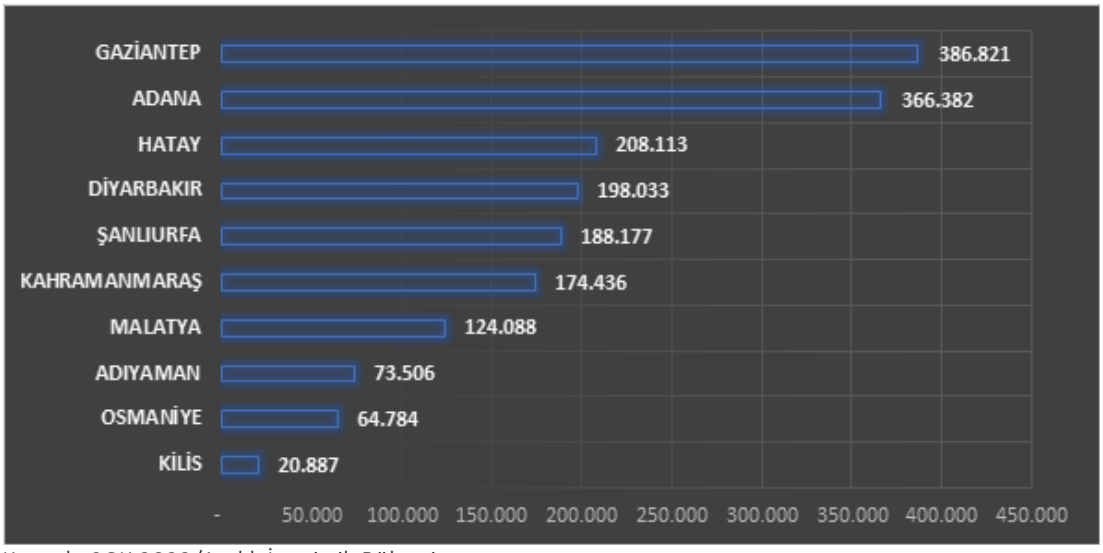

Kaynak: SGK 2022/Aralık İstatistik Bülteni

[1] Worldbank, Global Rapid Post-Disaster Damage Estimation (GRADE) Report February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes.

Deprem bölgesinde Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı 4A'lı olarak çalışan 1 milyon 805 bin kişi bulunmaktadır. Bölgede çalışanların %41,7 ile önemli bir kısmı Gaziantep ve Adana illerinde ikamet etmektedir. Depremden birinci derecede etkilenen iller olan Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illerinde ise toplam 822 bin kayıtlı çalışan bulunmakta olup bölge içerisindeki payı %46 seviyesindedir. Bölgede 4/A kapsamında çalışan nüfusun neredeyse yarısı depremden birinci derece etkilenmiştir. Türkiye genelinde ise 4/A kapsamında çalışan nüfusun toplam %10,4'ü depremden etkilenmiştir.

2022/Aralık SGK verilerine göre deprem bölgesinde toplam 210 bin 844 iş yeri bulunmakta olup ülke genelinde yer alan iş yerlerinin %9,6'sı bu bölgede yer almaktadır. Deprem bölgesindeki iş yerlerinden depremden birinci derecede etkilenen iller olan Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illerinde ise toplam 71 bin 553 iş yeri bulunmakta olup toplam bölge içerisindeki payı %33,9 seviyesindedir.

Tablo 1: İş Yeri Büyüklüğüne Göre İşveren Sayıları

	1 Kişi	2-3 Kişi	4-9 Kişi	10-50 Kişi	50-99 Kişi	100-249 Kişi	250-499 Kişi	500-749 Kişi	750-999 Kişi	1000+ Kişi	Toplam İş Yeri
ADANA	17.306	13.668	10.832	4.990	489	307	97	22	10	16	47.737
GAZİANTEP	13.945	11.753	9.254	4.683	496	339	114	38	10	23	40.655
HATAY	9.925	8.386	6.966	2.878	254	150	32	21	4	6	28.622
ŞANLIURFA	7.117	6.211	4.807	2.252	235	158	55	20	8	13	20.876
DİYARBAKIR	6.775	5.284	4.629	2.614	399	202	56	13	5	7	19.984
KAHRAMANMARAŞ	7.443	5.211	4.355	2.040	227	177	66	16	7	5	19.547
MALATYA	5.231	4.063	3.204	1.592	173	106	41	8	3	7	14.428
ADIYAMAN	3.542	2.367	1.813	982	134	90	24	1	2	1	8.956
OSMANİYE	2.947	2.309	1.898	841	77	50	23	4	3	3	8.155
KİLİS	608	501	460	257	22	25	7	2	1	1	1.884

Kaynak: SGK 2022/Aralık İstatistik Bülteni

Can kayıpları ve yıkılan binalar özellikle depremin merkez ilçeleri ne kadar etkilediği ile doğru orantılı olarak gerçekleşmiştir. Bu kapsamda deprem etkilerinin birincil derecede insan yoğunluğu ve işletme yoğunluğunun daha fazla olduğu bölgelerde yoğun hissedilmesi depremin faturalarını da il bazında değiştiren en önemli faktör durumundadır. Şehir merkezi derinden hasar alan illerimizde normal hayata dönüş daha zor olacağından bu şehirlerin özellikle desteklenmesi ve ilden göç eden kişilerin tekrardan şehirlerine dönmelerinin sağlanması öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken husustur.

Yaşanan Yıkım Nedeniyle Üretim-İstihdam Dengesi Bozulan İller

Depremden etkilenen illerin iş gücü piyasası, istihdam ve üretim yapısı dikkate alındığında özellikle il merkezlerinde yıkılan binaların çok fazla olması nedeniyle dört ilin iş gücü piyasasının hem arz hem talep anlamında ciddi manada etkileneceği ve toparlanma sürecinin de görece olarak uzun olacağı, diğer illerin iş gücü piyasalarının toparlanma sürecinin ise nispeten daha kısa olacağı değerlendirilmektedir.

Nitelikli iş gücünün göç ettiği şehirlerde iş bulması ve yeni bir hayat kurması hâlinde geri dönmesi zorlaşacaktır. Bu durum deprem illerinde özellikle eğitim veya tecrübe gerektiren işlerde eleman temininin çok daha zorlaşması anlamına gelecektir.

Depremden birinci derecede etkilenen Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illerinin hasar oranlarına bakıldığında iş gücü piyasasının arz ve talep boyutuyla nasıl etkileneceği, buna bağlı olarak üretim-istihdam dengesinin ve çalışma hayatının eski hâline dönmesi için alınması gereken mesafeler daha iyi anlaşılacaktır.

Şekil 1: Hatay İli İlçeler Bazında Nüfus ve Hasar Oranları

ANTAKYA	DEFNE	SAMANDAĞ	KIRIKHAN	HASSA
YIKIK/YIKILACAK 127.340	YIKIK/YIKILACAK 39.305	YIKIK/YIKILACAK 31.149	YIKIK/YIKILACAK 28.481	YIKIK/YIKILACAK 10.823
NÜFUS 399.045	NÜFUS 165.494	NÜFUS 123.447	NÜFUS 121.028	NÜFUS 56.675
HASAR ORANI (%) 58	HASAR ORANI (%) 47	HASAR ORANI (%) 45	HASAR ORANI (%) 39	HASAR ORANI (%) 36

ALTINÖZÜ	İSKENDERUN	KUMLU	BELEN	ARSUZ
YIKIK/YIKILACAK 8.055	YIKIK/YIKILACAK 28.821	YIKIK/YIKILACAK 1.228	YIKIK/YIKILACAK 4.090	YIKIK/YIKILACAK 10.868
NÜFUS 60.344	NÜFUS 251.682	NÜFUS 13.333	NÜFUS 34.449	NÜFUS 101.233
HASAR ORANI (%) 26	HASAR ORANI (%) 22	HASAR ORANI (%) 21	HASAR ORANI (%) 18	HASAR ORANI (%) 16

YAYLADAĞI	PAYAS	DÖRTYOL	ERZİN	REYHANLI
YIKIK/YIKILACAK 2.472	YIKIK/YIKILACAK 2.711	YIKIK/YIKILACAK 6.438	YIKIK/YIKILACAK 1.697	YIKIK/YIKILACAK 3.651
NÜFUS 36.803	NÜFUS 43.919	NÜFUS 128.941	NÜFUS 41.558	NÜFUS 108.092
HASAR ORANI (%) 12	HASAR ORANI (%) 12	HASAR ORANI (%) 11	HASAR ORANI (%) 7	HASAR ORANI (%) 7

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).

TÜİK verilerine göre Hatay il sınırları içerisinde yaşayan 1 milyon 686 bin kişinin yaklaşık olarak %24'ü Antakya ilçesinde ikamet etmektedir. Deprem etkilerinin Hatay'da her dört kişiden birinin ikamet ettiği ilçe olan Antakya'daki bina stokunun %58'ine hasar vermesi ve İskenderun'dan sonra en fazla nüfusun olduğu Defne ilçesinde de yıkık veya yıkılacak bina stokunun %47 gibi yüksek bir orana ulaşması Hatay'ın depremden büyük yara almasındaki en önemli sebeptir.

Nüfusu 100 binin üzerinde olan Samandağ ve Kırıkhan ilçelerinde sırasıyla %45 ve %39 oranlarında yıkık/yıkılacak bina olması yine Hatay ilinde depremin ne kadar derinden hissedildiğinin bir diğer göstergesidir.

Hatay'da nüfus açısından ikinci büyük ilçe olan; üretim, ticaret ve iş gücü piyasası açısından Türkiye'nin sayılı yerleşim yerlerinden birisi durumundaki İskenderun'un bina stokunda ise %22'lik bir hasar meydana gelmiştir. Sanayisi ve limanı ile ünlü İskenderun'daki hasar her ne kadar şehir merkezi olarak bilinen Antakya ve Defne ilçelerindeki hasar kadar olmasa da oldukça ciddi seviyelerdedir. Hasar oranlarının yüksekliğinin il düzeyinde istihdama olumsuz etkisi olacağı görülmektedir.

Şekil 2: Kahramanmaraş İli İlçeler Bazında Nüfus ve Hasar Oranları

NURHAK	EKİNÖZÜ	TÜRKOĞLU	DULKADİROĞLU
YIKIK/YIKILACAK 3.603	YIKIK/YIKILACAK 2.742	YIKIK/YIKILACAK 11.113	YIKIK/YIKILACAK 35.682
NÜFUS 12.257	NÜFUS 10.290	NÜFUS 78.976	NÜFUS 226.409
HASAR ORANI (%) 50	HASAR ORANI (%) 42	HASAR ORANI (%) 34	HASAR ORANI (%) 32

PAZARCIK	GÖKSUN	AFŞİN	ELBİSTAN
YIKIK/YIKILACAK 12.537	YIKIK/YIKILACAK 9.240	YIKIK/YIKILACAK 10.865	YIKIK/YIKILACAK 16.231
NÜFUS 70.173	NÜFUS 50.676	NÜFUS 80.044	NÜFUS 141.307
HASAR ORANI (%) 32	HASAR ORANI (%) 31	HASAR ORANI (%) 26	HASAR ORANI (%) 24

ONİKİŞUBAT	ÇAĞLAYANCERİT	ANDIRIN
YIKIK/YIKILACAK 39.861	YIKIK/YIKILACAK 2.267	YIKIK/YIKILACAK 2.895
NÜFUS 453.730	NÜFUS 22.350	NÜFUS 31.224
HASAR ORANI (%) 21	HASAR ORANI (%) 18	HASAR ORANI (%) 12

Kaynak: ÇŞİDB, TÜİK.

TÜİK verilerine göre Kahramanmaraş il sınırları içerisinde yaklaşık olarak 1 milyon 177 bin kişi yaşamaktadır. Nüfus Onikişubat, Dulkadiroğlu, Elbistan, Afşin ve Türkoğlu ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Depremden en çok etkilenen ilçeleri ise Nurhak, Ekinözü ve Türkoğlu ilçeleridir.

Kahramanmaraş nüfusunun en fazla olduğu Onikişubat ilçesinde her beş binadan birinin yıkık/yıkılacak derecede hasar alması; tekstil fabrikalarının ve nüfusun yoğun olduğu Dulkadiroğluları ilçesinde her üç binadan birinin yıkık/yıkılacak derecede hasar alması depremin il özelinde etkilerini göstermektedir.

Yıkık/yıkılacak bina stokunun il içerisindeki oranının %26 olduğu göz önüne alındığında kentte ciddi bir konut ve göç problemi olduğu aşikârdır. Özellikle il düzeyinde yoğun faaliyet gösteren tekstil sektörünün olmazsa olmazı durumundaki nitelikli iş gücünün bölgeye geri gelmesi kentin tekrardan kalkınması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca iplik üretiminin merkezi olarak bilinen Kahramanmaraş'ın üretim kapasitesindeki azalmalar ülkemizin tekstil sektörünü de önemli ölçüde etkileyecektir.

Şekil 3: Malatya İli İlçeler Bazında Nüfus ve Hasar Oranları

DOĞANŞEHİR	AKÇADAĞ	YEŞİLYURT	BATTALGAZİ	YAZIHAN
YIKIK/YIKILACAK 10.688	YIKIK/YIKILACAK 7.279	YIKIK/YIKILACAK 46.342	YIKIK/YIKILACAK 37.149	YIKIK/YIKILACAK 1.327
NÜFUS 37.697	NÜFUS 27.872	NÜFUS 341.654	NÜFUS 307.478	NÜFUS 11.984
HASAR ORANI (%) 48	HASAR ORANI (%) 37	HASAR ORANI (%) 32	HASAR ORANI (%) 26	HASAR ORANI (%) 19

DARENDE	HEKİMHAN	PÜTÜRGE	ARGUVAN	KULUNCAK
YIKIK/YIKILACAK 1.865	YIKIK/YIKILACAK 353	YIKIK/YIKILACAK 483	YIKIK/YIKILACAK 548	YIKIK/YIKILACAK 236
NÜFUS 24.588	NÜFUS 15.706	NÜFUS 12.492	NÜFUS 6.869	NÜFUS 7.000
HASAR ORANI (%) 16	HASAR ORANI (%) 13	HASAR ORANI (%) 12	HASAR ORANI (%) 11	HASAR ORANI (%) 9

KALE	DOĞANYOL	ARAPGİR
YIKIK/YIKILACAK 343	YIKIK/YIKILACAK 177	YIKIK/YIKILACAK 157
NÜFUS 5.571	NÜFUS 3.705	NÜFUS 9.964
HASAR ORANI (%) 9	HASAR ORANI (%) 7	HASAR ORANI (%) 3

Kaynak: ÇŞİDB, TÜİK.

TÜİK verilerine göre Malatya il sınırları içerisinde yaklaşık olarak 812 bin 580 kişi yaşamaktadır. Malatya nüfusunun %80'i merkez ilçeler olan Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde yaşamaktadır. Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde yıkık/yıkılacak bina stokunun oranının sırasıyla %32 ve %26 olması depremin etkilerinin derinliğini göstermektedir.

Malatya tarıma dayalı ekonomisi ve kayısı üretimi açısından ülkemiz ve dünya genelinde önemli bir konuma sahiptir. Malatya'da yıllık ortalama kuru kayısı üretimi 80-100 bin ton civarındadır. Dünya kuru kayısı piyasasının %90'ı Türkiye'ye ait olup söz konusu bu payın da %80'i Malatya'ya aittir. [2]

Malatya il merkezinde çok sayıda firmanın faaliyet gösterdiği organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca üniversitenin de etkisiyle hizmet sektörü iş gücü piyasasında önemli yer tutmaktadır.

[2] https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/economic-status-of-malatya-and-livestock-sector.pdf

Depremin etkilerinin en yoğun şekilde hissedildiği nüfusun yüksek olduğu Yeşilyurt ve Battalgazi ilçeleri ilin üretim ve iş gücü piyasası anlamında da merkezi konumundadır. Bu ilçelerde yıkık/yıkılacak bina stokunun il içerisindeki oranın %30 seviyelerinde olduğu göz önüne alındığında kentte ciddi bir konut problemi ve göç problemi olduğu aşikârdır.

İlde sanayi sektörü ile hizmetler sektörünün yanı sıra geniş ovaları olan ve dünya kayısı üretiminde önemli yeri olan Malatya'nın ekonomik etkinliğini artıracak şekilde üretimin ve istihdamın tekrardan eski hâle dönebilmesi için il merkezinin yanı sıra kırsal bölgelerde de konut stoklarının artırılması önemlidir.

Şekil 4: Adıyaman İli İlçeler Bazında Nüfus ve Hasar Oranları

MERKEZ	GÖLBAŞI	SİNCİK	TUT	ÇELİKHAN
YIKIK/YIKILACAK 53.919	YIKIK/YIKILACAK 11.294	YIKIK/YIKILACAK 2.602	YIKIK/YIKILACAK 2.289	YIKIK/YIKILACAK 2.545
NÜFUS 316.140	NÜFUS 50.324	NÜFUS 15.947	NÜFUS 9.375	NÜFUS 14.858
HASAR ORANI (%) 42	HASAR ORANI (%) 40	HASAR ORANI (%) 40	HASAR ORANI (%) 40	HASAR ORANI (%) 33

BESNİ	SAMSAT	GERGER	KÂHTA
YIKIK/YIKILACAK 10.999	YIKIK/YIKILACAK 554	YIKIK/YIKILACAK 1.584	YIKIK/YIKILACAK 7.223
NÜFUS 77.180	NÜFUS 6.673	NÜFUS 15.711	NÜFUS 128.961
HASAR ORANI (%) 28	HASAR ORANI (%) 27	HASAR ORANI (%) 24	HASAR ORANI (%) 15

Kaynak: ÇŞİDB, TÜİK.

TÜİK verilerine göre Adıyaman il sınırları içerisinde yaklaşık olarak 635 bin 169 kişi yaşamaktadır. Adıyaman il merkezi depremin en derinden hissedildiği yerdir. Adıyaman nüfusun yarısının yaşadığı il merkezinde yıkık/yıkılacak bina stok oranının %42 seviyesinde olması depremin etkilerini derinleştirmiştir.

Adıyaman ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olmakla birlikte son yıllarda özellikle tekstil, gıda ve mermer sektöründe yapılan yatırımlarla şehirde sanayileşme adımları atılmaya başlanmıştır. Sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun il merkezinde olması ve il merkezinin depremden büyük ölçüde etkilenmesi şehirde iş gücü piyasasını derinden etkilemiştir. [3] Tarıma ve tekstile dayalı ekonomisiyle bölgede önemli bir dinamik olan Adıyaman'ın kentten göçen nüfusunu ve özellikle nitelikli iş gücünü tekrardan kazanması oldukça önemlidir.

[3] http://www.adiyaman.gov.tr/ekonomik-durumu

Sonuç

TÜİK verilerine göre yaklaşık 13,5 milyonluk nüfusuyla Türkiye nüfusunun %15,7'sinin yaşadığı deprem bölgesinde iş gücü piyasası da olumsuz şekilde etkilenmiştir. Yıkım başta olmak üzere çeşitli nedenlerle kapanan iş yerleri sebebiyle iş olanakları azalmakta diğer taraftan da bölgeden başka şehirlere doğru yaşanan göçler sonucu işletmelerde nitelikli iş gücü açığı ortaya çıkmaktadır. SGK kayıtlarına göre bölge illerinde sigortalı olarak 3 milyon 106 bin kişi istihdam edilmekte olup Türkiye genelindeki toplam istihdamın %11,8 ini oluşturmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı 4A'lı olarak çalışan sayısı ise 1 milyon 805 bin kişi olup %41,7 ile önemli bir kısmı Gaziantep ve Adana illerinde ikamet etmektedir. Depremden birinci derecede etkilenen iller olan Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illerinde ise 4/A kapsamında toplam 822 bin kayıtlı çalışan bulunmakta olup toplam bölge içerisindeki payı %46 seviyesindedir. Kent merkezlerinde yaşanan yıkım nedeniyle üretim-istihdam dengesi en fazla zarar gören illerin Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya olduğu yıkım oranlarından da anlaşılmaktadır. Sahadan alınan bilgilere göre bu illerde kent merkezlerinin boşalmış olması ve işverenlerin çalıştıracak nitelikli iş gücü bulmakta zorlanması nedeniyle iş gücü piyasasının dengesi önemli ölçüde bozulmuş durumdadır. Yıkılan kentlerin hızlı bir biçimde ayağa kaldırılması ve iş gücü piyasasının eski dengesine kavuşması için öncellikle şehirden göç eden nitelikli iş gücünün kente geri çekilmesi ve kapanan/yıkılan işletmelerin yeniden faal hâle getirilmesi noktasında gerekli desteklerin sunulması oldukça önemlidir.

KRİZ VE AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE İŞ KURUMU TARAFINDAN UYGULANAN KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ VE NAKDİ ÜCRET DESTEĞİ

Yılma Halis DÖRTLEMEZ
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

Ülkemizde kısa çalışma ilk olarak 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun 65'inci maddesinde düzenlenmiştir. Yeni İş Kanunu'nun getirdiği esnek çalışma modelleri arasında yer alan bu düzenleme başlangıçta sınırlı durumlar ve sınırlı sayıda kişi için uygulanmıştır. 2008 yılında ise uygulamanın kullanım alanının yaygınlaştırılabilmesi amacıyla kısa çalışma 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'na ek 2'nci madde olarak eklenmiş, gerçekleştirilen bu düzenleme ile yalnızca İş Kanunu kapsamına giren işçiler değil; Deniz İş Kanunu, Basın İş Kanunu ve Borçlar Kanununa tabi olarak çalışanlar da kapsama alınmıştır. Bununla birlikte, 2011 yılında hayata geçirilen ilave düzenlemeler çerçevesinde sektörel ve bölgesel kriz gerekçeleriyle kısa çalışma için başvuru imkânı sağlanmış ve günlük kısa çalışma ödeneği miktarı sigortalının son on iki aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının %60'ı olarak belirlenmiştir. Bu şekilde hesaplanan ödenek miktarının aylık asgari ücretin brüt tutarının %150'sine kadar ödenebilmesine imkân sağlayan düzenleme de 2011 yılındaki kanun değişikliği ile son hâlini almıştır.

2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ve 2011 yılında getirilen düzenlemeler ile uygulama alanı genişleyen kısa çalışma, ilerleyen yıllarda Japonya'da yaşanan tsunami, Van'da gerçekleşen deprem, Hatay'da yaşanan terör saldırısı, 2018 yılında dövizde yaşanan hareketlilik, COVID-19 pandemisi ve son olarak Kahramanmaraş merkezli depremler gibi çeşitli nedenlerle kritik bir pasif iş gücü piyasası enstrümanı olarak devreye alınmıştır.

COVID-19 Pandemi Döneminde Kısa Çalışma

Geçtiğimiz yıllarda yaşanan ve etkilerini sürdüren COVID-19 pandemi süreci ile birlikte istihdamın korunması ve pandeminin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla kısa çalışma ülke genelinde yaygın bir politika aracı olarak kullanılmıştır. COVID-19 pandemisi sebebiyle,

COVID-19 pandemi süreci ile birlikte istihdamın korunması ve pandeminin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla kısa çalışma ülke genelinde yaygın bir politika aracı olarak kullanılmıştır.

gelişmiş ülkelerle benzer şekilde ülkemizde de kısa çalışma uygulamasında pandemiye özel düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde temel olarak prim ödeme şartlarının kolaylaştırılması, kısa çalışma uygulaması nedeniyle işsizlik ödeneği hak sahipliği sürelerinde herhangi bir kayıp oluşmasının engellenmesi ve esnetilen kurallara rağmen prim şartlarını sağlayamayan kişilere yönelik olarak nakdi ücret desteği adı altında yeni bir ödeme imkânı getirilerek daha geniş bir yararlanıcı kitlesine ulaşılması hedeflenmiştir. Pandemi döneminde getirilen

diğer bir önemli değişiklik ise kısa çalışma için bir ön koşul olarak gerçekleştirilen uygunluk tespiti süreçleri beklenmeksizin ödeme yapılabilmesine ilişkin gerçekleştirilen mevzuat değişikliğidir.

COVID-19 dönemi çerçevesinde hayata geçirilen düzenlemeler kapsamında, kısa çalışma uygulamasının başladığı günden önceki son 120 gün hizmet akdine tabi olma şartı 60 güne indirilmiş, son üç yıl içinde en az 600 gün süre ile işsizlik sigortası primi ödemiş olma şartı ise 450 gün olacak şekilde esnetilmiştir. 4447 sayılı Kanun'a eklenen geçici 25'inci madde ile COVID-19 sebebiyle işverenlerin yaptıkları zorlayıcı sebep gerekçeli kısa çalışma başvurularında uygunluk tespiti beklenmeksizin, işverenlerin beyanı doğrultusunda kısa çalışma ödemesi gerçekleşeceği hüküm altına alınmış, böylece ödemelerin daha hızlı yapılması hedeflenmiştir. COVID-19 döneminde, özellikle 2020 yılı Mart, Nisan ve Mayıs aylarında uygulanan pandemi tedbirleri ve hayatın olağan akışı dışında yaşanan yoğun süreçler olağanüstü önlemlerin alınmasını zorunlu kılmış, pandeminin resmî olarak ilan edilmesinden sonraki bir ay gibi çok kısa bir süre içerisinde İŞKUR tarafından 2020 yılı Nisan ayında 3 milyonun üzerinde kişiye kısa çalışma ödeneği ödemesi gerçekleştirilmiştir.

COVID-19 Pandemi Döneminde Nakdi Ücret Desteği

COVID-19 döneminde kısa çalışma uygulamasına ek olarak hayata geçirilen yeniliklerden bir diğeri ise nakdi ücret desteği uygulamasıdır. Uygulama ile 4857 sayılı Kanun'a eklenen geçici 10'uncu madde ile getirilen fesih yasağına istinaden istihdamın olumsuz etkilenmemesi amacıyla ücretsiz izinde geçen günler için prim şartına bakılmaksızın ödeme yapılmasına imkân sağlanmıştır. Buna ilave olarak kendi istek ve kusuru dışında işten çıkarılan kişilerin işsizlik ödeneği hak etmemesi hâlinde de ödeme alabilmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda, 4447 sayılı Kanun'a geçici 24'üncü madde eklenerek nakdi ücret desteğine ilişkin genel kurallar belirlenmiş olup işvereni tarafından ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçiler ile 15.03.2020 tarihinden sonra iş sözleşmesi feshedilip işsizlik ödeneğinden yararlanamayanlara nakdi ücret desteği ödemesi yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Bunun yanı sıra, 4447 sayılı Kanun'un geçici 27'nci ve geçici 28'inci maddeleri ile düzenlenen teşvik uygulamaları kapsamında, ilgili maddeler yürürlüğe girdikten sonra geriye dönük hizmet primleri bildirilenler ile yeni işe alınanlara ilişkin ilave düzenlemeler yapılarak kapsam ve yararlanma şartları genişletilmiştir.

Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası Çalışma Hayatına İlişkin Alınan Tedbirler

06.02.2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler ülkemizin 10 farklı ilinde (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa) etkisini göstererek geniş çaplı ekonomik, sosyal ve fiziksel etkiler meydana getirmiştir. Depremlerin geniş bir alana etki etmesi sebebiyle İŞKUR Yönetim Kurulunca 10 il için bölgesel kriz kararı alınmıştır. Böylece, İş Kanunu'nun 25'inci maddesinin üçüncü fıkrası gereği olarak işçilerin "zorlayıcı sebep" gerekçesiyle çalışamaması hâlinde işverenin çalışanlarının ücretlerinin zorlayıcı sebebi izleyen ilk 7 gününü ödemekle yükümlü olması

> Kısa çalışma uygulamasına ilişkin olarak depremler sonrasında getirilen temel düzenleme, işverenler tarafından yapılacak kısa çalışma başvurularına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığının uygunluk tespiti süreci beklenmeksizin ödeme yapılabilmesine imkân tanıyan hükümdür.

nedeniyle ödemesi yapılmayan kısa çalışma ödeneklerinin Kurum tarafından söz konusu 7 günü de kapsayacak şekilde ödenebilmesine imkân sağlanmıştır.

Diğer yandan 08.02.2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla depremden etkilenen 10 ilde olağanüstü hâl ilan (OHAL) edilmesine karar verilmiştir. OHAL kapsamında çıkarılan 22.02.2023 tarihli ve 125 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanına İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çalışma ve sosyal güvenlik alanında çeşitli tedbirler alınmıştır. Kararnameyle uygulamaya konulan tedbirler içerisinde kısa çalışma ve nakdi ücret desteğine ilişkin önemli hükümler yer almaktadır.

Kahramanmaraş Merkezli Depremler Kapsamında Kısa Çalışma

Kısa çalışma uygulamasına ilişkin olarak depremler sonrasında getirilen temel düzenleme, işverenler tarafından yapılacak kısa çalışma başvurularına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığının uygunluk tespiti süreci beklenmeksizin ödeme yapılabilmesine imkân tanıyan hükümdür. 125 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde yer alan düzenleme ile birlikte, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca belirlenecek il/ilçelerde bulunan iş yerleri ve/veya deprem sebebiyle yıkık, acil

yıkılacak, ağır veya orta hasarlı olduğunu belgeleyen iş yerleri için uygunluk tespitinin tamamlanması beklenmeksizin işverenlerin beyanı doğrultusunda İŞKUR tarafından kısa çalışma ödeneği ödenmesine imkân sağlanmıştır.

125 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi sonrasında Bakanlığımızca; Adıyaman, Kahramanmaraş, Hatay illeri ve tüm ilçeleri ile Gaziantep iline bağlı Araban, İslahiye, Nurdağı ilçeleri; Kilis iline bağlı Polateli ilçesi; Malatya iline bağlı Akçadağ, Doğanşehir, Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde faaliyet gösteren iş yerlerine ait kısa çalışma başvurularına ilişkin uygunluk tespitinin tamamlanması beklenmeksizin kısa çalışma ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Kahramanmaraş merkezli depremler çerçevesinde 06.04.2023 tarihi itibariyle kısa çalışma uygulamasından toplamda 109.464 kişi için 887.532.858 TL ödeme yapılmıştır.

Kahramanmaraş Merkezli Depremler Kapsamında Nakdi Ücret Desteği

Ülkemizde ilk defa COVID-19 pandemi döneminde uygulama alanı bulan nakdi ücret desteği ödemeleri 125 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile pandemi dönemine göre farklılıklar içerecek şekilde yeniden hayata geçirilmiştir. İlgili düzenlemeye göre; OHAL ilan edilen illerde, 06.02.2023 tarihi itibarıyla iş sözleşmesi bulunan işçilerden, işvereni tarafından; depremlerin etkilerinden kaynaklı bölgesel kriz gerekçesiyle yapılan kısa çalışma başvurusuna istinaden yeni bir hak sahipliği oluşmayanlar ile 06.02.2023 tarihi ve sonrasında 4447 sayılı Kanun'un 51'inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi kapsamında depremin etkilerinden kaynaklı iş yerinin kapanması veya kapatılması sebebiyle iş sözleşmesi feshedilen ve aynı Kanun kapsamında yeni bir işsizlik ödeneği hak sahipliği oluşmayanlara, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan yaşlılık aylığı almamak kaydıyla ve varsa daha önce başlatılabilecek durumda olan hak sahipliklerinden kalan süreler tamamlandıktan sonra, kısa çalışma uygulanan dönemde veya işsiz kaldıkları süre kadar OHAL süresini geçmemek üzere nakdi ücret desteği verilmesi kararlaştırılmıştır.

> Pandemi dönemindeki uygulamadan farklı olarak deprem kaynaklı kısa çalışma ve nakdi ücret desteğine ilişkin süreçlerde tek bir başvuru ile işlemlerin yürütülmesine yönelik uygulama değişikliğine gidilmiştir.

COVID-19 pandemisi döneminde olduğu gibi prim ödeme gün şartlarını sağlayamayanların ve daha önceden kalan ve başlatılabilecek durumda olan hak sahipliği bulunanların, bu hak sahipliğinden kalan sürelerini kullandıktan sonra çalışılmayan veya işsiz kalınan süreler için nakdi ücret desteği alması öngörülmüştür.

Pandemi dönemindeki uygulamadan farklı olarak deprem kaynaklı kısa çalışma ve nakdi ücret desteğine ilişkin süreçlerde tek bir başvuru ile işlemlerin yürütülmesine yönelik uygulama değişikliğine gidilmiştir. COVID-19 döneminde işverenlerin prim şartlarını sağlayan işçiler için kısa çalışma başvurularını İŞKUR sistemi üzerinden, prim şartlarını sağlayamayanlar için ise SGK ücretsiz izin bildirim ekranları üzerinden yapmaları gerekmekte iken, OHAL kapsamındaki uygulamada ise işverenlerin bölgesel kriz gerekçeli kısa çalışma başvuruları her iki ödeme türü için de yeterli sayılmıştır. Bu kapsamda, işverenlerin tek bir listeyle tüm çalışanları için kısa çalışma başvurusu yapmaları hâlinde, başvuru listesinde yer alan çalışanlardan prim şartlarını sağlayamayanlar için nakdi ücret desteği ödemesi Kurum tarafından otomatik olarak gerçekleştirilmektedir.

Diğer bir önemli düzenleme ise iş sözleşmesi feshedilip işsizlik ödeneğinden yararlanamayanlara yönelik ödenecek nakdi ücret desteği ödemelerine ilişkindir. Depremden kaynaklı OHAL ilan edilen illerde, 51'inci maddenin birinci fıkrasının (e) bendi kapsamında depremlerin etkilerinden kaynaklı iş yerinin kapanması veya kapatılması sebebiyle iş sözleşmesi feshedilenlere nakdi ücret desteği ödemesi yapılması öngörülmüştür. Bu kapsamda ödeme yapılabilmesi için işsizlik ödeneği başvurusu yapılması yeterli olup başvuru sonrasında yeni bir işsizlik ödeneği hak sahipliği oluşmayanlara ve varsa daha önce başlatılabilecek durumda olan hak sahipliklerinden kalan süreler tamamlandıktan sonra nakdi ücret desteği ödeme planları sistem tarafından otomatik olarak oluşturulmaktadır.

Kısa çalışma veya işsizlik ödeneği talepleri üzerinden başvuruda bulunulan ancak prim şartlarını sağlayamadığı için nakdi ücret desteğinden yararlanan kişi sayısı 79.156 olup bu kişilere toplamda 644.858.026 TL ödeme yapılmıştır.

Sonuç

İŞKUR tarafından, ekonomik, sosyal veya doğal afet gerekçeleriyle ülkemizin bir bölümünde veya tamamında etkili olan olumsuz durumları bertaraf etmek için çok sayıda örnek olayda kısa çalışma ve nakdi ücret desteği ile çalışanlara ve işsizlere önemli destekler sağlanmıştır. Geçmiş uygulamalardan elde edilen deneyimler iş gücü piyasasında yaşanan olumsuzlukların bertaraf edilmesi için hayata geçirilen politikaların etkinliğinin artırılmasında yol gösterici olmuştur.

Bu kapsamda, Kahramanmaraş merkezli depremler neticesinde ortaya çıkan olumsuzlukları önlemek ve bölgesel olarak istihdamın ve ekonominin hızlı bir şekilde toparlanmasını sağlamak amacıyla işverenlerin başvuru süreçleri kolaylaştırılmış, özellikle depremden yoğun etkilenen bölgelerde yaşayan çalışan ve işsizlerin daha hızlı şekilde ödeme alabilmeleri için gerekli önlemler alınmıştır. Ülkemizin karşı karşıya kaldığı en büyük deprem felaketlerinden birisinin yaralarını sarmaya çalışırken kısa çalışma ve nakdi ücret desteği uygulamaları ile başta istihdam olmak üzere oluşabilecek olumsuzlukları en aza indirmek için İŞKUR kurumsal kapasitesini sonuna kadar kullanarak toplumsal faydayı azami kılmak amacıyla çalışmalarına devam etmektedir.

DEPREM BÖLGESİNDE YÜRÜTÜLEN AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI

Gamze AKTAŞ
İSTİHDAM UZMAN
YARDIMCISI/İŞKUR

Şubat ayında meydana gelen depremler 11 ilimizde büyük yıkımlara yol açmıştır. Kapsadığı alan ve şiddeti bakımından yakın tarihte benzeri olmayan felaketin sonucunda 50 binden fazla insan hayatını kaybetmiş, yarım milyondan fazla bina hasar görmüş, iletişim ve enerji altyapısı zarar görmüş ve önemli maddi kayıplar oluşmuştur.

İş Gücü Piyasası Ekseninde Deprem Bölgesi

Söz konusu deprem, bölgenin demografik yapısında ve iş gücü piyasası verilerinde önemli değişimlere sebep olmuştur. Depremden etkilenen 11 ilin toplam nüfusu, 2022 yılı için 14.013.196 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu nüfus, ülke demografisinin yüzde 16,4'üne tekabül etmektedir.

2021 yılı verilerine göre afet bölgesinde 3,8 milyon kişi istihdamda olup bölge istihdamının ülke istihdamı içerisinde payı yüzde 13,3'tür. Bölge genelinde istihdam oranı ve iş gücüne katılım oranının Türkiye geneline göre düşük, işsizlik oranının ise yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye genelinde iş gücüne katılım oranı yüzde 51,4 ve istihdam oranı yüzde 45,2 iken bu oranların sırasıyla yüzde 40,6 ve yüzde 34,5 ile en düşük olduğu iller TRC2 (Şanlıurfa ve Diyarbakır) bölgesinde yer almaktadır. Diğer yandan TR63 (Hatay. Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesindeki işsizlik oranı yüzde 17,1 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 12'nin üzerinde seyretmektedir. İstihdam edilenlerin dağılımına bakıldığında bölgede hizmet sektörünün ağırlığının olduğu görülmektedir. Türkiye'de istihdam edilenlerin yüzde 17,2'si tarım sektöründe yer alırken TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesinde bu oranın yüzde 31,8 olması dikkat çekmektedir. Şanlıurfa ve Diyarbakır'da tarım sektörü önemli bir iş gücü içermektedir. Bölgedeki istihdamın tarım, ticaret, tekstil ve gıda ürünleri imalatı gibi düşük nitelik gerektiren işlerde yoğunlaştığı görülmektedir. [1]

[1] Strateji ve Bütçe Başkanlığı Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023, s. 10

Aktif İş Gücü Piyasası Politikaları

Deprem nedeniyle iş gücü piyasasında yaşanan fiilî durum aktif iş gücü piyasası programlarının rolünü daha da artırmıştır. Nitekim, bölgesel GSYH, sektörler itibarıyla ele alındığında yüzde 8,6 tarım, yüzde 30,5 sanayi, yüzde 5,2 inşaat, yüzde 45,2 hizmetler ve yüzde 10,6 vergi sübvansiyonundan oluşmaktadır. Bölgede ağırlıklı üretim faaliyetleri aktif iş gücü programlarının da öncelikli olarak uygulandığı sanayi ve hizmet sektörlerindedir. Bölgenin ülke GSYH'sinden aldığı paydaki artış eğilimi, bölgenin zaman içinde daha gelişmiş ekonomik faaliyetlere doğru bir kayma ile önemli bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. Ayrıca, sanayi ve hizmet sektörlerinin bölgedeki güçlü varlığı, bu sektörlerin bölgenin ekonomik büyüme ve kalkınması için önemini vurgulamaktadır. [2]

Kamu istihdam kurumu olarak Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından 2002 yılından beri uygulanan aktif iş gücü piyasası politikaları, uzun süre işsiz kalmış kişiler, eski hükümlüler, eğitimsiz işçiler ve sürekli işsizlikle mücadele eden gençlerin istihdamını artırmayı hedeflemektedir. Bu politikalar ayrıca sosyal eşitsizliği azaltmaya yardımcı olmakta ve ekonominin durgun dönemlerinde istihdam istikrarını sağlamayı, genişleme dönemlerinde ise iş gücü piyasasındaki darboğazları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. [3]

İŞKUR, istihdamın korunmasına ve artırılmasına, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesine, işsizliğin azaltılmasına ve özel politika gerektiren grupların iş gücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere faaliyet gösteren bir kurumdur. İş arama becerilerini geliştirmeye, eğitim ve mesleki eğitime erişimi artırmaya, işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikli iş gücü sağlamaya ve işsizlerin yeniden iş gücüne katılımını teşvik etme amacı taşımaktadır.

2022 yılında aktif iş gücü hizmetleri kapsamında toplamda 40.846 kurs/program açılmış, bu kurslara toplam 167.119 kişi katılmıştır. Kurs ve programlardan yararlananların %94'ü işbaşı eğitim programlarına, %6'sı ise mesleki eğitim kurslarına katılmıştır. Kurs ve programlardan yararlananların %51'ini kadınlar oluşturmuştur.

Tablo 1: Kurs ve Program Verileri, 2022

AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI PROGRAMLARI	Program Sayısı (*)	Katılımcı Sayısı (*)		
		Erkek	Kadın	Toplam
MEK (Mesleki Eğitim Kursu)	514	4.995	5.768	10.763
İEP (İşbaşı Eğitim Programı)	40.332	77.360	78.996	156.356
TOPLAM	40.846	82.355	84.764	167.119

İŞKUR 2022 Faaliyet Raporu

[2] Strateji ve Bütçe Başkanlığı Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023, s. 13

[3] Acar, O. K. & Kazancı Yabanova, E. "Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (2), s. 89.

2022 yılında depremden etkilenen 10 ilimizde toplam 6.421 kurs ve program düzenlenmiştir. Bu illerde kurs ve programlardan yararlanan toplam kişi sayısı 36.222'dir. Görüldüğü üzere bu illerde kurs ve programlardan yararlandırılmış kişi sayısı toplam yararlanıcı sayısının %22'sini kurs ve programların ise %16'sını oluşturmaktadır.

Tablo 2: Deprem İllerinde Düzenlenen Kurs ve Programların Verileri, 2022

İLLER	İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMI (İEP)				MEK/ İSTİHDAM GARANTİLİ				GENEL TOPLAM			
	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam
ADANA	2.177	4.839	4.280	9.119	4	38	28	66	2.181	4.896	4.330	9.185
ADIYAMAN	545	2.368	1.985	4.353	19	299	171	470	564	2.667	2.156	4.823
DİYARBAKIR	635	1.621	1.818	3.439	21	244	445	689	656	1.865	2.263	4.128
GAZİANTEP	904	3.435	1.492	4.927	1	-	15	15	905	3.435	1.507	4.942
HATAY	523	983	706	1.689	1	12	-	12	524	995	706	1.701
KAHRAMANMARAŞ	557	1.318	974	2.292	-	-	-	-	557	1.318	974	2.292
KİLİS	17	150	54	204	3	60	58	118	20	210	112	322
MALATYA	552	2.303	1.521	3.824	16	184	118	302	568	2.487	1.639	4.126
OSMANİYE	279	981	401	1.382	3	18	43	61	282	1.011	444	1.443
ŞANLIURFA	143	1.713	1.017	2.730	21	311	219	530	164	2.024	1.236	3.260
TOPLAM	6.332	19.711	14.248	33.959	89	1.166	1.097	2.263	6.421	20.908	15.367	36.222

İŞKUR, Aylık İstatistik Bülteni, Aralık

Deprem bölgesinde ise istihdamda olanların çalıştığı faaliyetlere bakıldığında, istihdamın tarım, ticaret, tekstil ve gıda ürünlerinin imalatı gibi düşük nitelik gerektiren işlerde yoğunlaştığı gözlenmektedir.[4] Bunlara ek olarak deprem illerinde Türkiye İş Kurumu Tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarının da tekstil ve imalat sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3: Deprem İllerinde İstihdamın Yoğunlaştığı Meslekler

Deprem Bölgesinde İstihdamın Yoğunlaştığı Meslekler	Toplam Kursiyer Sayısı
Konfeksiyon İşçisi	6.599
Dokuma Konfeksiyon Makineci	4.412
Makineci (Dikiş)	1.936
Çikolata İmal İşçisi	725
Dokuma Makineleri Operatörü / Dokumacı	724
Büro Memuru (Genel)	708
İplik Eğirme Operatörü (Ring/Vater/Vargel)	678
Garson (Servis Elemanı)	614
Plastik Film İşleme Operatörü	550
Ayakkabı İmalatçısı	520

Kaynak: İŞKUR

[4] Strateji ve Bütçe Başkanlığı Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023, s.10.

Aktif İş Gücü Piyasası Politikaları Kapsamında Deprem Bölgesine Yönelik Faaliyetler

08.02.2023 tarihli ve 32098 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6785 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde üç ay süreyle deprem nedeniyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmiştir.

İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarına katılan katılımcılara programa katılım sağlamış oldukları fiilî gün için bekâr ve çocuksuz işçi için ilan edilen net asgari ücretin ay içerisinde programa katılım sağlanabilen azami gün sayısı olan 26'ya bölünmesi suretiyle bulunan tutar kadar ödeme yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar kapsamında 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli deprem felaketi İŞKUR Yönetim Kurulu

OHAL ilan edilen illerde prim borçlarının ödenme süreleri ile verilmekle yükümlü olunan bilgi, belge ve beyannamelerin verilme süreleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ertelenmiştir.

tarafından mücbir sebep sayılmıştır. Bu kapsamda deprem yaşanan Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa İl Müdürlüklerimiz tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarına katılan kişilere program devam ettiği sürece devam durumlarına bakılmaksızın 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren 6785 Sayılı Cumhurbaşkanı Olağanüstü Hal Kararı ile belirlenen dönemi geçmemek üzere Ocak, Şubat, Mart ve Nisan ayları için yirmi altışar günlük zaruri gider ödemesi (tam ödeme) yapılması sağlanmıştır.

OHAL ilan edilen illerde düzenlenen işbaşı eğitim programlarına katılan kişilere 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren (bu tarih dâhil) 6785 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile belirlenen dönemi geçmemek üzere 10.02.2023 tarih ve 15 sayılı Kurum Yönetim Kurulu kararı ile Ocak, Şubat, Mart ve Nisan ayları için devam durumuna bakılmaksızın zaruri gider ödemesi yapılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda Genel Müdürlüğümüzce 2023 yılı Ocak ayı için katılımcı zaruri gider ödemeleri gerçekleştirilmiştir.

OHAL ilan edilen illerde prim borçlarının ödenme süreleri ile verilmekle yükümlü olunan bilgi, belge ve beyannamelerin verilme süreleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ertelenmiştir. Bu nedenle işveren tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna prim bildiriminin yapılmaması hâlinde Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te yer alan:

- İşbaşı eğitim programlarında sigortalı sayısının takibi ve fazla kontenjan kontrolü,
- İstihdam yükümlülüğü,
- 5 sigortalı sayısı kontrolü gibi yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğinin kontrolüne ilişkin işlemler, ilgili aylara ilişkin ertelemenin bitmesinden itibaren gerçekleştirilecektir.

Programdan yararlanan işverenlerin programın tamamlandığı tarihi izleyen tarihten itibaren en geç otuz gün içerisinde işe başlatılmaları zorunludur. 6 Şubat 2023 tarihi öncesinde (bu tarih dâhil) tamamlanmış veya iptal edilmiş olup istihdam yükümlülüğü süreci devam eden veya 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla devam eden işbaşı eğitim programlarında işverenlerin istihdam yükümlülüğü 6785 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile belirlenen süreyi geçmemek üzere ertelenebilecektir. İşveren tarafından süresi içerisinde prim bildirimi yapılması hâlinde ise mevzuatta belirtilen şekilde işlem tesis edilmeye devam edilecektir.

6785 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı doğrultusunda OHAL süresince işverenlerin işe giriş bildirgelerini ve devam çizelgelerinin veya katılımcıların devam durumlarına ilişkin kayıtların ve devam durumlarını teslim zorunluluğu aranmayacaktır.

Bireyler ve uluslar için evrensel bir deprem afeti sonrası toparlanma planının olmadığı iktisat literatüründe belirtilmektedir. Deprem sonrası toparlanma planları hem yerel hem de ulusal çapta yürütülmelidir. Yerel ölçekte, KOBİ'lere acil olarak finansal yardım ve kredi imkânları sağlanarak ekonomik kayıpların hafifletilmesi mümkündür. Aynı zamanda yerel yönetimler, afet sonrası yeniden yapılanmaya yönelik planlar hazırlayabilir ve inşaat sektörüne yönelik düzenlemeler yapabilirler. Böylelikle, inşaat sektöründeki büyümeye katkı sağlanabilir ve istihdam olanakları artırılabilir. Ulusal ölçekte ise devletler afete maruz kalan bölgelerdeki işletmeleri korumak ve desteklemek için çeşitli teşvikler ve vergi indirimleri sağlayabilirler. Aynı zamanda, afet sigortası sistemlerini geliştirerek insanların afet sonrası kayıplarını en aza indirmek mümkündür. Ulusal hükûmetler, yerel yönetimlerle birlikte bölgesel kalkınmayı teşvik edecek politikalar geliştirebilirler. Sonuç olarak deprem afetleri sonrasında ekonomik toparlanma sürecinde, yerel işletmelerin korunması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Politika yapıcılar, afet sonrası toparlanma planları hazırlarken, tüketicilerin ve işletmelerin

İŞKUR, yaşanan süreçte aktif iş gücü piyasası politikalarını deprem bölgesinin şartlarına uygun olarak revize ederek hem bölgesel iş gücü piyasasını düzenlemeye hem de yeniden yapılanma sürecinde önemli rol oynamıştır.

yeniden yapılanma sürecindeki ihtiyaçlarına öncelik vermelidir. Bu şekilde, deprem afetleri sonrasında ekonomik toparlanmanın hızlandırılması ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi mümkün olabilecektir. [5]

Öte yandan, iş gücü piyasası özelinde de bölge için yeniden yapılanma ve imar sürecinde özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelere finansal destek programları sunulması, depremde evleri hasar gören vatandaşların evlerinin yeniden inşası ve daha güvenli hâle getirilmesi için yapı sektöründe iş gücü taleplerinin artması ve bu taleplerin karşılanması için bölgede aktif iş gücü piyasası programlarının uygulanması önem arz etmektedir. Bölgede tarım, sanayi sektöründe istihdam olanağı sunacak projelerin hayata geçirilerek desteklenmesi sağlanmalıdır. 3,3 milyon kişinin deprem bölgesi dışına çıktığı, fabrika sahiplerinin üretim yapmak için iş gücüne ulaşamadıkları ve göç endişesi taşıdıkları düşünüldüğünde bu projelerin uygulanması için ayrılanların tekrar bölgeye dönmelerinin koşulları oluşturulmalı ve geri dönüşe yönelik politikalar geliştirilerek gerekli iş gücünün eğitilmesi ve istihdam edilmesi gibi adımlar, depremin yol açtığı iş gücü kaybını azaltmaya ve ekonomik hayatın canlandırılmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye'nin kamu istihdam kurumu olarak İŞKUR, yaşanan süreçte aktif iş gücü piyasası politikalarını deprem bölgesinin şartlarına uygun olarak revize ederek hem bölgesel iş gücü piyasasını düzenlemeye hem de yeniden yapılanma sürecinde önemli rol oynamıştır. Bu rol, depremin neden olduğu hasarların onarımı, bölgeye yönelik yeniden inşa ve rehabilitasyon çalışmaları ile iş gücü piyasasının desteklenmesi sürecinde artarak devam edecektir.

[5] Turkonfed Kahramanmaras Depremi Afet Durum Raporu,2023

BİR AKTİF İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKA ARACI OLARAK **TOPLUM YARARINA PROGRAMLAR**

Yusuf AÇIK
İSTİHDAM UZMAN YARDIMCISI/İŞKUR

Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan işsizlik, bireysel ve toplumsal düzeyde oluşturduğu sorunlar başta olmak üzere birçok nedenden dolayı mücadele edilmesi gereken bir olgu olmuştur. Devletler, aktif ve pasif iş gücü piyasası politikaları ile iş gücü piyasasına müdahale etmekte ve bu sayede işsizlikle mücadele ederek bu olgunun oluşturacağı negatif etkileri en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, aktif iş gücü piyasası politikaları ile bireylerin niteliklerini dolayısıyla da istihdam edilebilirliklerini artırmak amaçlanırken pasif iş gücü piyasası politikalarıyla bireylere işsiz oldukları dönemlerde gelir desteği sağlayarak işsizliğin neden olabileceği bireysel ve sosyal sorunların en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Ülkemizde uygulanan aktif iş gücü piyasası politika araçlarından birisi de toplum yararına programlardır.

Programların Ülkemizdeki Tarihçesi

Kamunun geçici bir istihdam oluşturarak iş gücü piyasasına müdahale ettiği bir araç olan toplum yararına programlar -bir dönem Toplum Yararına Çalışma Programı olarak da anılmıştır- kamu hizmetlerinin desteklenmesi yoluyla iş gücü piyasasından uzak kalmış bireylere çalışma alışkanlık ve disiplini kazandırmayı ve bununla birlikte bu kişilere geçici gelir desteği sağlamayı amaçlayan programlardır.

Tablo 1: Toplum Yararına Programların Uygulamasında Yaşanan Önemli Gelişmeler

Yıl/Yıllar	Dönüşüm	Açıklama
1993-2000	İlk Uygulamalar	Özelleştirme ve 1999 yılı depremlerinin etkilerini azaltma
2004	İş Gücü Uyum Programı	Günümüz programlarının temelini oluşturma
2008	Aktif İş Gücü Programlarında Yeni Dönem	İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarıyla program düzenleyebilme
2009	Küresel Krizle Mücadele	2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin iş gücü piyasasına etkilerini azaltma
2013	Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği	Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği ile programı detaylandırma
2014	Özel Politika Gruplarının Oluşturulması	Özel politika gerektiren grupları programlardan öncelikli olarak yararlandırma
2017-2019	Hane Şartları (İkamet ve Gelir)	Daha fazla haneye ve daha dar gelirli kişilere ulaşma
2020	Salgınla Mücadelenin Desteklenmesi	Kamu kurumlarının salgınla mücadelesine destek sunma
2022	Programların Dönüşümü	Olağanüstü durumlarda program düzenleyebilme
2023	6 Şubat Depremleri	Depremin yaralarını sarma

Toplum yararına programlar (TYP), ülkemizde ilk defa 1993-2000 yılları arasında düzenlenmiştir. Dünya Bankası desteğiyle uygulanan "İstihdam ve Eğitim Projesi" kapsamında toplum yararına çalışma programları (TYÇP) adı altında düzenlenmeye başlanan programlar hem işsizlerin kısa süreli istihdam ve eğitimini sağlamayı hem de

toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesine katkı sunmayı hedeflemiştir. Bu dönemde uygulanan ilk programların amacı, bilhassa özelleştirme uygulamalarının iş gücü piyasası üzerinde oluşturabileceği negatif etkileri azaltmaya yönelik olmuştur. Bununla birlikte 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinde büyük zarar gören Sakarya, Bolu, Düzce, Yalova ve Kocaeli illerinin desteklenmesi amacıyla da programlar düzenlenmiş ve bölge halkına önemli katkılar sunulmuştur. [1]

2004 yılında yürürlüğe giren Türkiye İş Kurumu İşgücü Yetiştirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeliği ile toplum yararına çalışma programları, Kurum mevzuatında kendine yer bulmuş ve programların çerçevesi çizilmeye başlanmıştır. Programların amacı, işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde Kuruma kayıtlı işsizlerin kısa süreli istihdam ve eğitimini sağlamak, yüklenici eli ile toplum yararına bir iş ya da hizmeti gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. Program katılımcılarına asgari ücret düzeyinde bir gelir desteği sağlanmakla birlikte katılımcıların sigorta, vergi ve diğer yasal kesintilere ait giderleri de program kapsamında karşılanmıştır. 2007 ve 2008 yıllarında düzenlenen 30 farklı programdan 305'i erkek ve 16'sı kadın olmak üzere toplam 321 kişi faydalanmıştır. [2]

Ülkemizde programlar için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilecek önemli bir değişiklik 2008 yılında olmuştur. Yapılan mevzuat değişiklikleri ile İşsizlik Sigortası Fonu kaynakları ile program düzenlenebilmesine olanak sağlanmıştır.

2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin iş gücü piyasasına etkilerini azaltmak amacıyla daha fazla sayıda program düzenlenmiş ve daha fazla kişi programlardan yararlanmıştır. Bu sayede hem işsizlerin iş gücü piyasasından uzaklaşmalarının önüne geçilmek istenmiş hem de kişilere geçici gelir desteği sağlanarak krizin ekonomi üzerinde oluşturabileceği etkilerin azaltılması amaçlanmıştır.

Değişen ve dönüşen iş gücü piyasası, zaman içerisinde programların uygulanmasına ilişkin değişikleri ve iyileştirmeleri de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda 2013 yılında yürürlüğe giren Aktif İşgücü Hizmetleri

Kadınların programlardan öncelikli olarak yararlandırılmasını sağlayan düzenlemeler sayesinde programlardaki kadın katılımcı oranında ciddi artışlar yaşanmıştır.

[1] İŞKUR, İstihdamda 3İ Dergisi, Sayı-1, 2011, s.33

[2] İŞKUR İstatistik Yıllıkları (2007-2008)

Yönetmeliği ile birlikte TYP yeniden şekillendirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. 2014 yılına gelindiğinde iş gücü piyasası açısından dezavantajlı konumda olduklarına karar verilen özel politika grupları belirlenmiş ve bu kişilerin programlardan öncelikli olarak yararlandırılması sağlanmıştır. Bu kapsamda kadınlar, 35 yaş üstü erkekler, engelliler, eski hükümlüler ve terörle mücadelede malul sayılmayacak şekilde yaralananlar özel politika uygulanacak gruplar olarak belirlenmiş ve bu gruplar, programlardan öncelikli olarak yararlandırılmaya başlanmıştır. Bu değişikliğin ardında 2014 yılına kadar program katılımcıların sadece yaklaşık %25'i kadın katılımcılardan oluşmakta iken önceliklendirme sonrası bu oranın yaklaşık %60 seviyelerine çıktığı görülmektedir.

Program katılımcılarına program süresince asgari ücret düzeyinde bir gelir desteği sağlanmaktadır. Sağlanan bu gelir desteğinden, daha fazla marjinal fayda elde edeceği düşünülen bireylerin programlardan yararlandırılmasının programın ruhuna daha uygun olacağı değerlendirilmiş ve bu yönde adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda programların katılım şartları arasına hane gelir şartı da eklenmiştir. Bu şartla, belli bir tutarın altında gelire sahip olan kişilerin programlardan yararlanması sağlanmıştır. Bununla birlikte aynı tarihlerde başlayan programlara aynı hanede bulunan kişilerden sadece birinin yararlanması sağlanarak daha çok haneye ulaşılması amaçlanmıştır.

Tablo 2: Yıllar İtibarıyla TYP Katılımcı Sayıları

Yıl/Katılımcı Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
2009	33.229	12.238	45.467
2010	32.697	9.369	42.066
2011	50.434	13.651	64.085
2012	144.902	47.096	191.998
2013	141.925	55.257	197.182
2014	136.047	80.061	216.108
2015	241.496	187.737	429.233
2016	91.895	81.100	172.995
2017	122.793	144.131	266.924
2018	153.002	202.480	355.482
2019	127.067	182.306	309.373
2020	44.478	81.866	126.344
2021	19.731	52.401	72.132
2022	26.189	89.291	115.480
Genel Toplam	1.365.885	1.238.984	2.604.869

Kaynak: İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri

Ülkemizde 1990'lı yıllardan itibaren uygulanan TYP'lerden Tablo 2'de de görüldüğü üzere 2022 yılı itibarıyla 1,2 milyonu kadın olmak üzere toplam 2,6 milyon kişi faydalanmıştır. Kadınların programlardan öncelikli olarak yararlandırılmasını sağlayan düzenlemeler sayesinde programlardaki kadın katılımcı oranında ciddi artışlar yaşanmıştır. Bu sayede programlar, kadınların iş gücü piyasasına uyumlarını sağlamada önemli bir araç olmuş

ve ülkemizdeki kadın istihdamına önemli katkılar sunmuştur. TYP katılımcı sayılarına baktığımızda bir aktif iş gücü politika aracıyla yaklaşık 2,6 milyon kişiye dokunarak bu kişilerin iş gücü piyasalarına uyumu sağlanmaya çalışılmış ve bu kişilere program süresince asgari ücret düzeyinde bir gelir desteği sağlanarak belirli bir refaha erişmeleri de desteklenmiştir.

Hızlı Bir Müdahale Aracı Olarak Toplum Yararına Programlar

Toplum yararına programlar niteliği itibarıyla, değişen koşullarda etkin bir mücadele aracı olma özelliğini her daim sürdürmüştür. 2020 yılı içerisinde tüm dünyada etkisini gösteren COVID-19 salgınıyla birlikte ülkemiz, salgınla mücadele etme ve salgının yönetilmesi noktasında çeşitli önlemler almıştır. Bu çerçevede Sağlık Bakanlığınca yürütülen filyasyon çalışmalarına destek olmak için filyasyon ekiplerinin şoför ihtiyaçları, geçici süreliğine toplum yararına programlar kapsamında karşılanmıştır. Bu destek sayesinde salgının etkilerini en aza indirmeye çalışan diğer Kurumlara da destek verilmiş olup aynı zamanda da programdan yararlanan kişilere sağlanan gelir destekleri ile kişilerin bu zor dönemde gelir elde etmeleri sağlanmış ve bu kişilerin iş gücü piyasasından uzaklaşmalarının önüne geçilmiştir.

2022 yılına gelindiğinde değişen iş gücü piyasası koşulları ve programın uygulaması neticesinde elde edilen tecrübeler doğrultusunda programlarda ciddi değişikliklere gidilmiştir. Programların aktif bir iş gücü piyasası programı olma özelliğinin öne çıkarılması ve sınırlı kaynaklar ile daha fazla kişiye ulaşılabilmesi amacıyla programların çerçevesi yeniden çizilmiştir. Bu çerçevede programların; afet, salgın, sel, acil durum dönemlerinde ve diğer mücbir sebep hâllerinde düzenlenebileceği belirlenmiştir. Bu sayede oluşabilecek olağanüstü hâl durumunda hem o bölgedeki kamu hizmetleri desteklenebilecek hem de bölgedeki vatandaşlara gelir

desteği sağlanarak olağanüstü hâle neden olan unsurun başta işsizlik olmak üzere oluşturabileceği negatif etkilerin önüne geçilmesine katkı sunulabilecektir. Bununla birlikte oluşan olağanüstü hâl durumlarına, kısa bir süre içerisinde insan kaynağı olarak destek sağlanması da son derece önemlidir. Toplum yararına programların bu amaca hizmet etmesi ve kısa sürede bölgede bulunan kişilerde bir insan kaynağı oluşturarak hem kamu hizmetlerine hem de kişilere destek sunması ulaşılmaya çalışılan amaçlardan biridir.

Bu değişimlerden sonra, etkisini sürdüren COVID-19 salgınının ve bölgesel olarak yaşanan sel ve yangın gibi felaketlerin olumsuz etiklerinin giderilmesine yönelik programlar düzenlenmeye devam edilmiştir. Bu programlarla bölgedeki kamu hizmetleri desteklenmekle birlikte bölge halkına da önemli katkılar sunulmuştur.

06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Osmaniye, Diyarbakır, Adana ve Kilis illerinde büyük yıkımlara neden olmuştur. Bu kadar büyük bir felaket karşısında devletin hızlıca aksiyon alarak oluşan yaraları sarması büyük önem arz etmektedir. Depremin bölgedeki iş gücü piyasasına olan derin etkileri göz önüne alındığında bu etkilerin azaltılması noktasında kamu istihdam kurumlarına da büyük görevler düşmektedir. Bu dönemde bölgedeki kamu hizmetlerinin desteklemesi, iş gücü piyasası için önlemlerin alınması ve tüm bu süreçlerin çok kısa bir sürede gerçekleşmesi hayati önem taşımaktadır. Bu destek sürecinin, kısa süre içeresinde vücut bularak sahada olabilen bir araçla yürütülmesi amaçlanan çıktılara ulaşmada daha doğru ve hızlı bir adım olacaktır. Bu kapsamda yapısı itibarıyla bu hususları içerisinde barındıran, olağanüstü hâllerde bölgeyi ve iş gücü piyasasını destekleyeceği düşünülen toplum yararına programların bölgenin hizmetine sunulması atılan ilk adımlardan biri olmuştur. Yaşanan felaketin hemen ardından atılan bu adımlar, yardım faaliyetleri başta olmak üzere bölgede yürütülen kamu hizmetlerinin desteklenmesi, bölge halkının işsizlik nedeniyle başka bölgelere göç etmesinin önlenmesi, bölge halkına gelir desteği sağlanması ve işsizlerin iş gücü piyasasından uzak kalmasının önlenmesi gibi birçok amaca hizmet etmiştir.

Bununla birlikte deprem bölgesinden tahliye edilen veya kendi imkânları ile başka bölgelere göç eden kişiler ile göç alan bölgelerdeki iş gücü piyasasının ve kamu hizmetlerinin desteklenmesi ve bu sürecin kısa bir süre içerisinde gerçekleşmesi son derece önemlidir. Bu kapsamda deprem sonrası yoğun göç alan bölgelerdeki kamu hizmetlerinin ve deprem sonrasında, sundukları kamu hizmetlerinde bir anda daha fazla kişi yararlanan kamu kurumlarının desteklenmesi noktasında da programlar ilk başvurulan araçlardan biri olmuştur.

Sonuç olarak değişen ve dönüşen iş gücü piyasalarına her zaman uyum sağlamak için evrim geçiren toplum yararına programlar dün olduğu gibi bugün ve yarın da bu özelliğini sürdürmeye devam edecektir. Evrildiği son hâliyle olağanüstü hâllerde birçok amaca hizmet eden ve çok kısa bir sürede vücut bularak sahada olan programlar, bundan sonra da iş gücü piyasasının gereklerine göre dönüşmeye ve durumun gereklerine göre destek sağlamaya devam edecektir.

DEPREM FELAKETİNDEN ETKİLENEN VATANDAŞLARA YÖNELİK **DANIŞMANLIK FAALİYETLERİ**

Hasan DEMİRCİ
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasında maddi ve kültürel yönden bir köprü görevi görmenin yanı sıra bu iki kıtayı fay hatlarıyla da birbirine bağlamaktadır. Bir deprem ülkesi olan Türkiye, son yıllarda birçok büyük deprem felaketi ile karşı karşıya kalmıştır.

17 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen 7,4 büyüklüğündeki Kocaeli merkezli deprem ile 24 Ocak 2020 tarihinde Elazığ ve Malatya illerinde yaşanan 6,8 büyüklüğündeki depremlerde birçok vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve yüzlercesi de yaralanmıştı. Ancak ülke tarihindeki en yıkıcı deprem 6 Şubat 2023'te art arda yaşanan 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki depremlerdir. Bu depremlerin yıkıcı etkisi 11 ilde hissedilmiş, en az 50 bin vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve yüzbinlerce bina yıkılmış ya da ağır hasar almıştır. Ortaya çıkan bu ağır tablo sonrasında kamu kurumları ile birlikte birçok gönüllü yardım kuruluşu harekete geçerek arama kurtarma çalışmalarına ve yardım faaliyetlerine başlamıştır.

Deprem felaketi sonrası ilk aşamada sarılması gereken yaraların başında şüphesiz barınma, gıda, sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlar gelmektedir. Afetten etkilenen ve bu gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak isteyen vatandaşlar yaşadıkları illeri terk

etmek zorunda kalmış ve zorunlu olarak başka illere göç etmişlerdir.

Deprem Sonrası Zorunlu Göç ve İŞKUR'un Rolü

Doğal afetler sonucunda ortaya çıkan zorunlu göç hareketleri tüm dünyada benzer karakteristiğe sahiptir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 2017 yılında yayımlanan rapora göre 2016 yılında doğal afetler sebebiyle 1 yılda 17.2 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır. İç Yer Değiştirme Merkezinin (IDCM) hazırladığı Küresel Ölçekli İç Göç Raporu'na göre 2018'de 28 milyon insan iç göç gerçekleştirmek zorunda kalmış olup bu göçlerin %61'i iklim krizi ve doğal afetler nedeni ile gerçekleşmiştir.

Depremin yarattığı yıkımın ardından yaşanan göç, birçok risk ve belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Doğal afet ve savaş sonrasında yaşanan göç dalgaları geçici gibi görünse de uzun vadede bu durum kalıcı hâle gelmektedir.

Ülkemizde de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem nedeniyle çok ciddi iç göç hareketliliği başlamıştır ve bu hareketlilik devam etmektedir. İlk aşamada deprem bölgesinden uzaklaşan ve barınma, gıda, sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak isteyen vatandaşlar çevre illere göç etmiş ve yaşanan felaketin ilk etkilerini atlattıktan sonra birçok vatandaş kalıcı olarak yaşayacakları illeri belirleyip yeniden göç etmeye başlamışlardır. Temel ihtiyaçlardan sonra karşılanması gereken en önemli ihtiyaçların başında kişilerin istihdamı ve gelir getirici bir işte çalışması gelmektedir.

Kalıcı olarak yaşanan göçler sonucunda en fazla etkilenen yapılardan biri göçün yaşandığı illerdeki iş gücü piyasasıdır. Kısa sürede büyük değişikliklere uğrayan çalışan nüfus sayısı göç veren iller için ciddi bir risk oluştururken göç alan illerde ise hem risk hem de avantaj sağlayabilmektedir. Çalışma çağındaki nitelikli nüfusun yer değiştirmesi sonucu

göç veren illerde afet sonrası hayatın normale dönmesiyle ciddi bir iş gücü açığı ortaya çıkacaktır. Ayrıca göç eden nüfusun içerisinde nitelikli çalışanların da olması ortaya çıkan sorunları daha da derinleştirecektir. Diğer yandan göç alan illerde ise çalışma çağındaki nüfus artacağı için işsizlik riski baş gösterecektir. Ancak bu illere gelen nitelikli iş gücü sayesinde temininde güçlük çekilen mesleklerin azalması da söz konusu olacaktır. Dolayısıyla yaşanan bu göç hareketliliğinin kontrollü olarak sağlanması ciddi önem arz etmektedir.

Bu noktada İŞKUR'a ciddi bir görev düşmektedir. Bu kapsamda İŞKUR, afetten etkilenen vatandaşların tespiti ve etkili danışmanlık hizmetleri için çeşitli çalışmalar hayata geçirmiştir. Yaşanan deprem felaketinin hemen ardından İŞKUR personeli çadır kent, yurt ve otel gibi depremzedelerin yerleştirildiği geçici ikametgâhlarını ziyaret ederek bulundukları ilde çalışmak isteyenlere danışmanlık hizmetleri vermiştir. Daha sonraki süreçte depremzedelerin Kurumların idari kayıtlarından tespit edilmesi için gerekli yazılım altyapısı oluşturulmuştur. Bu kapsamda, kurumlar arası web servisler kullanılarak bir vatandaş 6 Şubat 2023 tarihi itibarıyla idari kayıtlarda aşağıdaki şartlardan en az birini sağlıyorsa:

- Deprem bölgesindeki bir ilde ikamet ediyorsa,
- Deprem bölgesindeki bir ilde çalışıyorsa,
- Deprem bölgesindeki bir ilde kayıtlıysa, afetten etkilenen olarak İŞKUR'a kaydedilebilmektedir.

Bu veri sorgusunda yer almamasına rağmen depremden etkilenen vatandaşlar da afetten etkilendiklerine dair AFAD'dan alacakları tutanakla İŞKUR'a afetten etkilenen kişi statüsünde kaydolabilmektedir. Ayrıca bu sistem sayesinde deprem nedeniyle göç etmek zorunda kalan iş gücünün meslek ve coğrafya gibi önemli kırılımlarda takibi yapılabilecek ve bu konu ile ilgili politika geliştiricilere ciddi katkılar verilebilecektir.

> Yaşanan deprem felaketinin hemen ardından İŞKUR personeli çadır kent, yurt ve otel gibi depremzedelerin yerleştirildiği geçici ikametgâhlarını ziyaret ederek bulundukları ilde çalışmak isteyenlere danışmanlık hizmetleri vermiştir.

OLAĞANÜSTÜ BİR DÜZENLEME: FESİH YASAĞI VE ÇALIŞMA HAYATINA ETKİLERİ

Ertuğrul OFLU
İŞKUR STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRESİ BAŞKANI / İŞ BAŞMÜFETTİŞİ

2019 yılında benzerlerine daha önce rastlanmamış bir salgın dünya çapında olağan dışı ve olağanüstü önlemlerin alınmasına neden olmuştur. Salgın o kadar büyük bir etki oluşturmuştur ki tarihte belki ilk kez uzun süreli olarak ticaret, üretim, seyahat, eğlence, eğitim, sağlık, ibadet gibi hayatın vazgeçilmez özgürlük ve hakları, önemle uyulan kısıtlamalara ve yasaklara uğramıştır. COVID-19, öncekilerin görmediği ve belki sonrakilerin de göremeyeceği bir dönemdi.

Bu dönemde getirilen kısıt ve yasaklardan biri (iş sözleşmesi) fesih yasağıdır. Fesih yasağı, işverenlerin işçi sözleşmelerini sonlandırma özgürlüğünün kısıtlanması şeklinde çalışma hayatına girmiştir.

Bununla birlikte; COVİD-19 döneminin olağanüstü önlemleri hala hafızalardayken 06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen deprem sonrasında da istihdamı koruma maksadıyla işten çıkış yasağı uygulanmıştır. Bu çerçevede, 08.02.2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla depremden etkilenen 10 ilde olağanüstü hal ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL kapsamında çıkarılan 22.02.2023 tarihli ve 125 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanına İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de çalışma ve sosyal güvenlik alanında istihdamı korumak için tedbirler alınmıştır. Bu kararname ile depremin etkilediği 10 ilde istihdamı korumak ve iş gücü piyasasını dengede tutmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada, fesih yasağı hakkında özetle bilgi verildikten sonra, çalışma hayatına etkileri üzerine tartışma yürütülecektir. Çalışma bu amaçla iki bölüm olarak düzenlenmiştir. Genel olarak fesih yasağı ve özelde etkileri üzerine literatür henüz gelişme aşamasında olduğundan, çalışmanın literatüre ve çalışma hayatına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Literatürün gelişmekte olması, fesih yasağının farklı alanlarda etkileri üzerine yapılan çalışmaların azlığı/yokluğu, bu çalışma için önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamına, çalışma hacmini kısa tutmak üzere, fesih yasağı üzerine mevzuatın gelişimi veya ayrıntıları dâhil edilmemiş (bkz. Nazlı, 2020; Yiğit, 2020; Şeker, 2021), fesih yasağının çalışma hayatına etkileri ise maddeler hâlinde değerlendirilmiştir.

> Fesih yasağı, kısa çalışma ve nakdi ücret ile birlikte iş gücü piyasasındaki emek arzının azalmasının önüne geçerek işverenler için emek maliyetinin dengede kalmasını sağlamıştır.

1. Fesih Yasağı Düzenlemesi

Fesih yasağı, 4857 sayılı İş Kanunu'na getirilen düzenleme ile mevzuata girmiştir. 4857 sayılı İş Kanunu istisnaları haiz bir kanun olup bütün işçi işveren ilişkilerini düzenlememesine rağmen, getirilen düzenleme bu Kanun'un sınırını aşarak bütün işçi işveren ilişkileri için düzenleme yapmıştır. Bu da anılan düzenlemenin olağanüstü bir düzenleme olmasının örneklerinden biridir.

4857 sayılı Kanun Geçici Madde 10: "Bu Kanunun kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın her türlü iş veya hizmet sözleşmesi, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay süreyle 25 inci maddenin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde ve diğer kanunların ilgili hükümlerinde yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler, belirli süreli iş veya hizmet sözleşmelerinde sürenin sona ermesi, işyerinin herhangi bir sebeple kapanması ve faaliyetinin sona ermesi, ilgili mevzuatına göre yapılan her türlü hizmet alımları ile yapım işlerinde işin sona ermesi halleri dışında işveren tarafından feshedilemez.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç aylık süreyi geçmemek üzere işveren işçiyi tamamen veya kısmen ücretsiz izne ayırabilir. Bu madde kapsamında ücretsiz izne ayrılmak, işçiye haklı nedene dayanarak sözleşmeyi fesih hakkı vermez.

Bu madde hükümlerine aykırı olarak iş sözleşmesini fesheden işveren veya işveren vekiline, sözleşmesi feshedilen her işçi için fiilin işlendiği tarihteki aylık brüt asgari ücret tutarında idari para cezası verilir. Cumhurbaşkanı birinci ve ikinci fıkrada yer alan üç aylık süreleri her defasında en fazla üçer aylık sürelerle 30/6/2021 tarihine kadar uzatmaya yetkilidir."

2. Fesih Yasağının Çalışma Hayatına Etkileri

Bu bölümde fesih yasağının çalışma hayatına etkileri alınacaktır. Belirtmek gerekir ki bu bölümde yer alan tartışmalar, yazarın mesleki deneyimine dayanmaktadır. Kamu politikası analizinin önde gelenlerinden olan P. Sabatier'e göre bürokratların mesleki tecrübesi politika analizinin önemli ölçütlerinden biridir (Sabatier, & Weible, 2019). Bu bölümde yer alan değerlendirmelerin eleştirilerek tartışılmasının önemli katkı sunacağı ortadadır.

- Fesih yasağı, istihdamı korumuştur. İktisadi bunalımlar anında Keynezci müdahalenin gerekliliği gibi çalışma hayatının düzenlenmesine ilişkin devlet müdahalesi, çalışanın istihdamını korumanın yanı sıra salgın karşısında sosyal iktisadi ve psikolojik negatif etkilerin azaltılmasında da etkili olmuştur.

- Fesih yasağında, işverenin ve işçinin kısa çalışma ya da nakdi ücret düzenlemesinden yararlanmaları neticesinde çalışmayan işçinin işsiz kalması önlenmiştir. (Akpınar & Demir, 2022). Bu tüm iş alanlarında iş güvencesi etkisi göstermiştir. (Uzuner & Ekşi 2020)

- Fesih yasağı, feshe bağlı idari ve yargı yükünü hafifletmiştir. Salgın döneminde hayatın deyim yerindeyse beklemeye alınması, idari işlerin de yavaşlamasına neden olduğundan, fesih yasağına bağlı olarak idare ve yargı üzerindeki iş yükünün hafiflemesi, kamusal hizmetlerin yürütümünün etkinliğinin korunmasını sağlamıştır.

- Fesih yasağı, kısa çalışma ve nakdi ücret ile birlikte iş gücü piyasasındaki emek arzının azalmasının önüne geçerek işverenler için emek maliyetinin dengede kalmasını sağlamıştır.

- İşverenin fesih yolunun yalnız belirli süreli sözleşmenin sona ermesi, işin sona ermesi yahut "ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler" nedenine bağlanması, sözleşmelerin haksız olarak "ahlak ve iyi niyet kurallarına uymamaya" koduyla fesih sayısını artırmıştır. Bununla birlikte SGK tarafından 26 işten çıkış kodu ayrıntılı hâle getirilerek işçi lehine ayrıntılı kodlar getirilmiştir.

- Fesih yasağı, feshin ötelenmesine ve yasak sonrası bekletilen fesihlerin bir anda yapılmasına neden olmuştur. Bu nedenle idare ve yargı üzerindeki iş yükü salgından sonra belirli bir dönem için artmıştır.

Sonuç

Önce salgınla mücadele kapsamında akabinde ise depremin yaralarını sarma sürecinde iş gücü piyasasının dengelerini korumak için getirilen iş sözleşmesi fesih yasağının olumlu ve olumsuz etkileri bu çalışmanın konusunu oluşturmuş ve değerlendirilmiştir. Sonuçta, fesih yasağının olumlu etkilerinin daha fazla ve istihdamı koruyucu olduğunu söylemek mümkündür.

Fesih yasağının farklı alanlarda etkileri üzerine çalışmaların artırılması temenni edilmektedir.

Kaynakça

• Akpınar, F., & Demir, Ö. (2022). "Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Küçülme Nedeniyle Fesih." Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23(1), 204-225.

• Nazlı, S. (2020). COVID-19 Salgınının Ekonomik ve Sosyal Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun'un İş Hukukuna Yönelik Hükümlerinin Değerlendirilmesi. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7 (1), 251-271. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/imuhfd/issue/55893/765469.

• Sabatier, P. A., & Weible, C. M. (2019). The advocacy coalition framework: Innovations and clarifications. In Theories of the policy process (pp. 189-220). Routledge.

• Şeker, M. (2021). "İş Kanunu'nda Geçici Madde 10 Düzenlemesi" Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, Prof. Dr. Veysel BAŞPINAR' a Armağan, 94-130. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/duamydad/issue/68517/1072386

• Uzuner, E., & Ekşi, M. (2020). "Fesih Yasağının İş Güvencesi, Nakdi Ücret Desteği İle Kısa Çalışma Ödeneği Kapsamında Değerlendirilmesi". Mali Cözüm Dergisi, 30, 311-320.

• Yiğit, Y. (2020). "Bireysel İş Hukuku Açısından Zorlayıcı ve Zorunlu Sebeplere Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Çalışma Koşullarının Yeni Koronavirüs (COVID-19) Nedeniyle Gerçekleştirilen Son Yasal Değişiklikler Bağlamında Değerlendirilmesi." İstanbul Hukuk Mecmuası, 78(2), 265-297.

DEPREM SONRASI KAYGI: TRAVMATİK OLAYLARIN UZUN SÜREN ETKİLERİ

Dr. Zehra Merve KAYA
LİSANSLI KLİNİK PSİKOLOG

Eğer son zamanlarda kaygılı, tedirgin, panik ve endişeli hissediyorsanız, yalnız değilsiniz. Milletçe yaşadığımız ve şahit olduğumuz sarsıcı ve yıkıcı deprem felaketi sonrası bu duyguları deneyimliyor olmak çok doğal. Dünya genelinde, deprem sonrasında insanların yaşadığı kaygı bozukluklarını ölçen bilimsel çalışmalar, depremi yaşayan insanlardaki kaygı bozuklukları riskinin %20 ila %50 arasında artış gösterdiğini saptamıştır.

Depremin uzun süreli etkileri, ilk etkileri kadar yıkıcı olmasa da günlük işlevselliği, insan ilişkilerini ve ruh hâlini olumsuz etkileyebilir. Deprem sonrasında oluşan kaygı, deprem yaşamış kişiler tarafından deneyimlenen yaygın bir durumdur. Genellikle korku, endişe, panik, öfke, üzüntü, huzursuzluk ve bunalmış hissetme gibi duygularla karakterize edilir.

Olası Nedenleri

İlk olarak depremi doğrudan yaşamak kişileri kendi ve sevdiklerinin hayatlarıyla ilgili yoğun bir endişe ve korku duymaya itebilir. Deprem sırasında insanlar hayatta kalma, zarar görmeme ve sevdiklerini kurtarma içgüdüleriyle hareket ederler ve bu denli hayati tehlike içeren bir durumla karşı karşıya kalmak, olay sonrasında da yoğun korku ve kaygının devam etmesine yol açabilir. Özellikle deprem yaşanırken hayatta kalma içgüdüsüyle sakin ve soğukkanlı kalabilmiş kişiler, olayın üzerinden biraz zaman geçip güvenli bir ortama kavuştuktan sonra bu olay sırasında yaşadıkları stresin, travmanın ciddiyeti ve büyüklüğünün farkına varabilirler. Bu durum da ilk etapta yaşanan şok nedeniyle baskılanan kaygı ve korku duygularını ortaya çıkarabilir.

İkinci olarak depremin neden olduğu yıkım ve hasar da kaygı oluşturabilir. Bizzat yaşanmamış, medya yoluyla maruz kalınmış olsa bile deprem sonrası görüntüler, özellikle enkazlar, travmatik ve rahatsız edici olabilir. Evlerin, binaların, yaşam alanlarının yok edilmesi insanların kendilerini güvende hissetmemelerine neden olabilir. Özellikle insanların kendilerini en güvende hissettikleri yerin "evleri" olduğu gerçeğini göz önünde bulundurursak ve çoğunlukla "rahatlama, dinlenme, istedikleri gibi davranma" ihtiyacının karşılandığı yerlerin en başında gelen yerin "ev" olduğunu varsayarsak evlerin fiziksel olarak yıkıma uğradığını görmek de kişide güven duygusunun derinden sarsılmasına yol açabilir. Bu görüntüler, haberler, hikâyeler kişilerin zihninde kalıcı izler bırakarak bu kaygının hayatlarında tehlike içeren herhangi bir durum ve zamana genellenmesine neden olabilir. Hatta kendi bizzat yaşamadığı hâlde görerek ya da duyarak bu yıkımla yüzleşmiş kimselerde dolaylı travma semptomları da gözlenebilir.

Üçüncü olarak; mülklerin, evlerin, sağlığın, uzuvların ve sevdiklerin kaybedilmesi sonucu oluşan belirsizlik ve düzensizlik hissi deprem sonrası kaygıya katkıda bulunabilir. Kaygının en belirgin özelliklerinden birini belirsizlikle mücadele etme becerisinde azalma olarak tanımlarsak sabit, tutarlı, devamlı olan şeylerin tahrip edilmiş olması (iş, okul, ev, spor merkezi vb. gibi) kaygının en büyük tetikleyicisi olacaktır. Evlerini, işlerini, iş yerlerini, gelirlerini kaybetmek insanlarda ileriye dönük geçim kaygısına, ekonomik istikrarla ilgili endişeye neden olmuş olabilir. Bu kayıpların ani ve beklenmedik olması ise kişide gelecek kaygısı ve umutsuzluk hissi yaratabilir.

Kaygının Kolektif Toplumlardaki İfadesi

Kaygı, tahmin edilenin aksine sadece ruh sağlığımızın değil, aynı zamanda fiziksel ve bilişsel sağlığımızın da etkilendiği bir durumdur. Özellikle kolektivist toplumlarda kaygının fiziksel ağrı olarak kendini göstermesi oldukça yaygındır. Bu kültürlerde kaygı genellikle fiziksel belirtilerle başlar ve psikolojik belirtiler daha az görülür. Bu nedenle, kaygı genellikle "sinirlilik", "gerginlik" ya da "asap bozukluğu" olarak ifade edilir ve vücutta yoğun kas ağrıları, baş ağrısı, titreme, terleme, mide rahatsızlığı, kalp atışında artış gibi fiziksel belirtilerle birlikte yaşanabilir. Ayrıca kolektivist kültürlerde genellikle kişilerin kendilerini duygularla ifade etmeleri ve duygu paylaşımları yapmaları daha az yaygındır. Bunun yerine, kaygı genellikle somatik (bedensel) semptomlarla ifade edilir.

Kaygı Bozukluğu Belirtileri Nelerdir?

Kaygının belirtilerini üç farklı başlık altında toplayabiliriz. Bunlar aşağıda belirtildiği gibi duygusal, fiziksel ve bilişsel belirtilerdir.

1- Duygusal belirtiler:

- Birtakım olaylar, durumlar ve etkinliklerle ilgili olarak aşırı kaygı ve kuruntu,
- Dinginleşememe,
- Gergin veya sürekli diken üstünde olma hâli,
- Kolay kızma,
- Denetimi yitirme korkusu,
- Ölüm korkusu, ölecekmiş gibi hissetmedir.

2- Fiziksel belirtiler:

- Kolay yorulma,
- Kas gerginliği,
- Uyku bozuklukları (uykuya dalmakta veya uykuyu sürdürmekte zorluk, uyanıldığında dinlenmiş hissedememe),
- Çarpıntı,
- Kalbin küt küt atması ya da kalp hızının artması,
- Terleme, titreme ve sarsılma,
- Nefes darlığı ve boğuluyor gibi olma hissi,
- Göğüs ağrısı ve göğüste sıkışma,
- Bayılacak gibi olma durumu,
- Bulantı ve baş dönmesi,
- Titreme, üşüme, ürperme ve ateş basması hissi,
- Uzuvlarda uyuşma,
- Biyolojik bir sebebi olmayan mide ve baş ağrılarıdır.

3- Bilişsel belirtiler:

- Odaklanmada zorluk,
- Zihin boşalması,
- En kötü olasılığı düşünme,
- Zihin karışıklığı,
- Dikkatini sürdürmede güçlük,
- Davetsiz düşüncelerdir.

Kaygıyı Yönetmenin İpuçları

1. Kendinize zaman tanıyın. Deprem sonrası yaşanan kaygı, vücudunuzun ve zihninizin kendini korumak için verdiği doğal bir tepkidir. Bu nedenle kendinize ve sevdiklerinize zaman tanıyarak bu duyguları kabul etmeniz önemlidir.

2. Fiziksel sağlığınıza özen gösterin. Sağlıklı ve dengeli beslenmek, düzenli uyku uyumak ve düzenli aralıklarla spor yapmak vücudunuzda salgılanan stres hormonlarını azaltacağı için kaygıyla baş etmek daha kolay olacaktır.

3. Rutin aktivitelerinize devam edin, yoksa yeni rutinler oluşturun. Belirsizlik hissiyle başa çıkmanın en etkili yollarından biri günlük rutinler yaratmaktır. Bu rutinler size kısıtlı da olsa kontrol hissi vereceği için belirsizlik hissiyle mücadele etme gücünüzü sağlamlaştırır.

4. Konuşun. Yaşadığınız kaygı; sevdiklerinizle, yakın arkadaşlarınızla, ailenizle veya bir ruh sağlığı profesyoneliyle konuşarak azalabilir. Sizi bu süreçte destekleyecek kişi veya kişilerle konuşun, kaygınızı paylaşabilmek yalnızlık hissini de büyük ölçüde azaltır.

5. Kendinizi güvende hissedeceğiniz bir ortamda bulunmaya gayret edin. Güvende hissettiğiniz, huzur bulduğunuz, diken üstünde hissetmediğiniz ortamların farkına varıp bu çevrelerde olmaya özen gösterin. Bu aktiviteler bazıları için doğada zaman geçirmek, bir ibadethanede dua etmek ya da denizi seyretmek iken kimileri içinse sevdiği biriyle karşılıklı kahve içmek veya psikoterapi seansına gitmek olabilir.

6. Kendinizi ve sevdiklerinizi korumaya yönelik hazırlıklar yapın. Deprem bölgesi olan bir ülkede yaşıyor olma gerçeğiyle yüzleşerek deprem veya afet durumlarında kendinizi ve sevdiklerinizi korumak için hazırlık yapmak (deprem tatbikatı, deprem çantası hazırlamak) kaygınızı azaltabilir.

7. Yardım hareketlerine katılın. Diğer kişilere yardım etmek kaygınızı azaltmak ve hayatınıza anlam katmak için iyi bir yöntem olabilir. Gönüllülük faaliyetlerine katılmayı düşünün.

8. Profesyonel yardım alın. Eğer kaygınız günlük işlevselliğinizi ciddi bir şekilde olumsuz etkiliyor ve şiddetinde zamanla herhangi bir azalma olmuyorsa bir ruh sağlığı uzmanından yardım alın. Yetkin bir uzman size kaygınızla başa çıkmak için etkin yöntemler sağlayarak kaygı bozukluğunuz varsa tedavi edebilir.

Kaygı Bozukluğu Tedavisi ve Önleme Çalışmaları

Kaygı bozukluğu tedavisi ve önleme çalışmaları, kaygı bozukluğu belirtilerini yönetmek ve azaltmak için çeşitli terapötik yaklaşımlar ve yaşam tarzı değişiklikleri içerir.

Bu yaklaşımlar arasında aşağıdakiler yer alabilir:

1.Bilişsel davranışçı terapi (BDT). BDT, kaygı bozukluğu tedavisinde en etkili terapötik yaklaşımlardan biridir. Bu tedavi, bireyin düşünceleri, duyguları ve davranışlarını inceleyerek kaygının altında yatan nedenleri belirlemeyi ve bunları kademeli bir şekilde değiştirmeyi hedefler.

2. Maruz bırakarak tepki önleme. Bu yöntemde kişi korku ve kaygı uyandıran durumlara ve imgelere maruz bırakılarak bu durumların üstesinden gelebileceği becerileri öğrenmesi hedeflenir.
3. İlaç tedavisi. Bazı durumlarda, kaygı belirtilerini yönetmek için ilaç tedavisi önerilebilir. Bu ilaçlar genellikle antidepresanlar veya anksiyolitikler gibi ilaçlar olabilir.

4. Derin nefes egzersizleri. Derin nefes egzersizleri, kaygı semptomlarını azaltmaya yardımcı olabilir. Bu egzersizler, nefesi yavaşlatarak ve derin bir şekilde nefes alarak yapılır.

5. Yoga ve meditasyon. Yoga ve meditasyon, odak noktasını bedene çevirmeyi sağlayabildiği için zihni sakinleştirmeye ve kaygı semptomlarını azaltmaya yardımcı olan diğer etkili yollar arasındadır. Devamlı uygulanması etkisini artırır.

Kaynakça

- Zhang, Z., Wang, W., Shi, Z., Wang, L., & Zhang, J. (2012). Mental health problems among the survivors in the hard-hit areas of the Yushu earthquake. PLoS ONE, 7, e46449. doi: 10.1371/journal.pone.0046449.

- Gerstner, R. M. F., Lara-Lara, F., Vasconez, E., Viscor, G., Jarrin, J. D., & Ortiz-Prado, E. (2020). Earthquake-related stressors associated with suicidality, depression, anxiety and post-traumatic stress in adolescents from Muisne after the earthquake 2016 in Ecuador. BMC Psychiatry, 20, 347. doi: 10.1186/s12888-020-02759-x.

TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK YERLİ ÇEVRİM İÇİ EĞİTİM PLATFORMU BTK AKADEMİ

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun (BTK) çatısı altında bulunan **"BTK Akademi"** bilimsel, teknolojik ve sürekli kendini yenileyen eğitim anlayışı ile kurumlara, sektöre ve ülkemize katkı sağlayacak, alanında öncü, tanınmış, güvenilir ve saygın bir eğitim merkezi oluşturmak amacıyla Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Bakan Yardımcısı Dr. Ömer Fatih Sayan'ın öncülüğünde 2017 yılında kurulmuştur.

"Bilginin Adresi" sloganıyla yola çıkan BTK Akademi, özellikle bilgi teknolojileri alanında oluşturduğu www.btkakademi.gov.tr dijital eğitim portalı ile tüm vatandaşlara ulaşmayı hedeflemektedir. Çevrim içi eğitimleriyle bilgi ve iletişim teknolojileri sektörüne yönelik konularda eğitim almak isteyen her kesimin mesleki ve teknik ihtiyaçlarını mekân ve zamandan bağımsız olarak karşılamaktadır. BTK Akademi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Ankara Yerleşkesinin içerisinde yer almaktadır.

BTK Akademi, bilgi teknolojileri alanında hem ülkemizin yetişmiş insan kaynağı ihtiyacının karşılanması hem de orta ve uzun vadede Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın başlatmış olduğu Millî Teknoloji Hamlesi kapsamında bilim ve teknolojide arzu edilen atılım hamlesinin sağlanabilmesi için ihtiyaçlara uygun ve güncel eğitim yöntemleri ile hizmet vererek sektörel ve kurumsal bir akademi olma yolunda hızla ilerlemektedir.

BTK Akademi, "Türkiye Yüzyılı" vizyonuna uygun olarak bilgi iletişim teknolojileri (BİT) alanındaki bilgiye erişimin önündeki engelleri kaldırıp bilgiyi halka arz etmeyi, başta genç ve çocuklar olmak üzere BİT alanının bilinçli ve etkin kullanılmasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarıyla toplumun her kesiminde farkındalık kazandırmaya başlamıştır.

BTK Akademi bünyesinde gerçekleştirilen programlar; konusunda uzman iç eğitmenlerimizin yanı sıra kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ile ulusal ve uluslararası diğer tüm paydaşlarımızın iş birliği ve katkılarıyla sağlanmaktadır.

BTK Akademi Çevrim İçi Eğitim Platformu üzerinden tüm Türkiye'ye ücretsiz çevrim içi eğitim hizmeti vermek, BTK Akademi Çevrim İçi Eğitim Platformu'nda yer alan eğitim programlarını günün koşullarına uygun olarak güncellemek ve yeni eğitim programları oluşturmak amacıyla ihtiyaç analizi çalışmaları yapmak, BTK Akademinin faaliyetleri arasındadır.

Güncelliği sağlamak adına eğitim faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini artırmak için araştırmalar yapmak, yerli ve yabancı yayınları izlemek, uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliği tesis etmek, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, stratejik düşünce kuruluşları ve özel danışmanlık kurumlarının bilgi ve birikiminden istifade etmektedir.

BTK Akademi bünyesinde gerçekleştirilen programlar konusunda uzman iç eğitmenlerimizin yanı sıra kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ile ulusal ve uluslararası diğer tüm paydaşlarımızın iş birliği ve katkılarıyla sağlanmaktadır.

Güncel bilgiyi takip ederek ilgilisine aktarmak amacıyla BTK Akademi bünyesinde birçok seminer ve konferans gerçekleştirilmiştir. Sadece 2022 yılı içerisinde Hactrick (Siber Güvenlik Konferansı), Hacknights, Technights, Veri Bilimi Zirvesi, Güneydoğu Anadolu Huawei AR-GE Buluşması, "Algoritmankara" Açılış Toplantısı ve Motivasyon Konferansı, Web3 Zirvesi ve Kariyer Zirvesi düzenlenmiştir.

2022 yılının son etkinliği olan Kariyer Zirvesi; 14 – 15 Aralık 2022 tarihlerinde BTK Akademi tarafından Bilgi Teknoloji ve İletişim Kurumu ev sahipliğinde telekomünikasyon, e-ticaret, savunma sanayi alanlarında 9 oturum 36 konuşmacı ile 2 gün boyunca 2.500 kişinin katılımı ile oturumlar hâlinde gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca BTK Akademi bünyesinde 2022 yılında çeşitli kurumlarla iş birliği içerisinde Datathon 2022, Liseler arası Algoritmik Programlama (Algoritm Ankara) Projesi, Huawei Türkiye AR-GE Kodlama Maratonu 2022 yarışmaları da düzenlenmiştir.

Eğitim Portalında Verilen Eğitimler

BTK Akademi bünyesinde gerçekleştirilen yüz yüze eğitimlerin ve seminerlerin yanı sıra çevrim içi platform da yoğun ilgi görmektedir. Çevrim içi eğitimin; kurumların, okulların ve kişilerin bir bilgisayar, akıllı telefon veya başka bir cihaz aracılığı ile internet üzerinden insanlara bilgi ve beceri öğretimine olanak tanıyan bir araç olarak sürekli ve kesintisiz eğitim imkânı tanıması, zaman ve mekân sınırlaması olmaması açısından geleneksel eğitime oranla çok daha büyük avantajlar sağlamaktadır. Mobil Operatörlerle (Turkcell, Türk Telekom ve Vodafone) yapılan anlaşma çerçevesinde kullanıcılara 6 GB ücretsiz internet hizmeti sağlanarak çevrim içi eğitime her noktadan ulaşım sağlanmıştır.

BTK Akademi Çevrim İçi Eğitim Portalı'nda (LMS) "Yazılım Dünyası, K12 Dünyası, Sistem Dünyası, İşletme Dünyası, Kişisel Gelişim Dünyası, Tasarım Dünyası, Güvenli İnternet Dünyası ve Regülasyon Dünyası" olmak üzere 8 ana kategori altında 227 farklı eğitim başlığında, toplam 120.120 dakika çevrim içi eğitim bulunmaktadır. 2023 yılı Mart ayı itibarıyla BTK Akademi Çevrim İçi Eğitim Portalı'na kayıtlı kullanıcı sayısı 1.638.244 kişiye ulaşmıştır.

"Bilgi Güvenliğine Giriş, Django ile Web Geliştirme, Flutter, Swift, Kotlin, Unity, WordPress, Asp. Net.Core, C#, C++, Makine Öğrenmesi, TSQL ile Veri Tabanı Programlama, Ağ Temelleri, İleri Ağ Teknolojileri, Uygulamalarla SQL Eğitimi, Algoritma ve Veri Yapılarına Giriş, Siber Güvenlik, Java ile Programlamaya Giriş" gibi temel eğitimlerden ileri seviye eğitimlere birçok eğitim hizmeti bu platformdan sunulmaktadır.

BTK Akademi, katılımcılara yazılım alanında hedeflerine ulaşabilmeleri için 27 uzmanlık alanında; kamu kurumları, özel kurumlar, üniversiteler ve profesyonel anlamda sektörde faaliyet gösteren uzmanların görüşlerini alarak "BTK Akademi Öğrenim Yolculuğu" adlı kariyer rehberini hazırlamıştır. Kariyer rehberi ile kullanıcılar, kariyer hedeflerine uygun uzmanlık alanını seçerek bu alanda yer alan eğitim listelerini görebilmekte ve bu eğitimlere katılım sağlayabilmektedirler. Bir alan

üzerinde uzmanlaşmadan önce rehberde "Bilgi Teknolojilerine Giriş Programı" tavsiye edilmektedir. Alanda uzmanlaşmak isteyen kullanıcılara yazılım geliştirme, veri yönetimi, altyapı yönetimi, siber güvenlik ve BT süreç yönetimi alanlarında farklı uzmanlıklar önerilmektedir.

Yazılım geliştirme alanında Yazılım Geliştirici, Oyun Geliştirici, Mobil Uygulama Geliştirici ve CBS Yazılım Uzmanı gibi uzmanlıklar için eğitimler programlanmıştır. Veri yönetimi alanında; veri analisti, makine öğrenmesi uzmanı gibi uzmanlıklar için eğitim programı kullanıcılara sunulmaktadır. Altyapı yönetimi alanında; veri tabanı yöneticisi, network uzmanı gibi uzmanlıklar, siber güvenlik alanında ise sızma testi uzmanı, adli bilişim uzmanı gibi uzmanlıklar için eğitim planları mevcuttur. Son olarak ise BT süreç yönetimi alanında devops uzmanı, proje yöneticisi gibi uzmanlıklar için eğitim planları kullanıcıların hizmetine açılmıştır.

Bu faaliyetleri gerçekleştirirken müşteri memnuniyeti hedefi kapsamında çağrı merkezi hattı 120 irtibat numarası ile sorun yaşayan veya öneri sunmak isteyen kullanıcılar BTK Akademiye ulaşabilmektedir.

> Çevrim içi eğitimler ücretsiz olup yararlanmak isteyen kullanıcılar https://www.btkakademi.gov.tr/portal adresinden e-Devlet ile giriş yaparak eğitimlere ulaşabilmektedirler.

Üyelik Süreci

Çevrim içi eğitimler ücretsiz olup yararlanmak isteyen kullanıcılar https://www.btkakademi.gov.tr/portal adresinden e-Devlet ile giriş yaparak eğitimlere ulaşabilmektedirler. E-Devlet şifresi olmayan 16 yaşını doldurmamış olan kullanıcılar ise kayıt ol butonunu kullanarak T.C. kimlik numaraları ve e-posta adresleri ile kayıt olabilmekte ve bu şekilde eğitimlere ulaşabilmektedir.

Deprem Bölgesinde Akademi Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Ülkemizi derinden etkileyen deprem sonrası BTK Akademi, deprem bölgesindeki vatandaşların ve çocukların yaralarını sarmak için tüm imkânları seferber ederek çalışmalara başladı. Çocuklar için mobil sınıfa dönüştürülmüş Mobil Teknoloji Tırı; Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Hatay bölgesinde çadır kentleri ziyaret ederek burada bulunan 7-13 yaş arası çocuklara robotik kodlama eğitimi vermeye başlamıştır. Bu eğitimler sayesinde çocuklar bir nebze de olsa günlük rutinlerinin dışına çıkmışlar ve eğlenceli vakitler geçirmişlerdir. Günde 150 çocuğa eğitim veren BTK Akademi Mobil Sınıfı, depremin başından beri deprem bölgesinde hizmet vermiş ve vermeye de devam etmektedir.

TEKSTİL SEKTÖRÜ

Muhammet KAYA
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

Tekstil üretimi, elyaf (lif) ve iplikten üretilen çoğunlukla esnek olan malzemelerin üretimi ile bu malzemelerin şekillendirilmesi ve nihai mamul hâline getirilmesidir. Bu tanıma göre sektör elyaf hazırlama, iplik, dokuma, örme, boyama, baskı, terbiye, kesim ve dikiş üretim işlemlerini içermektedir.

Tekstil sektörü, sanayileşme süreci boyunca gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Sektörün ihracat içerisindeki payının yüksekliği ve üretim sürecinde yaratılan katma değer, ülkelerin ekonomik gelişmelerinin ve refah düzeylerinin artmasını sağlamıştır. Tekstil sektörünün tüm ülkelerde tüketimin temel ürününü oluşturması, yeni girişimcilerin küçük sermayeler ile bu piyasaya girişlerinin kolay oluşu, tekstil ve hazır giyim sektörlerinin sanayileşme sürecinin her döneminde dünya ticareti içerisinde önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

Tekstil imalat sanayi, tarihin ilk dönemlerinde başlayan geleneksel üretimini Sanayi Devrimi ile birlikte kitle üretimine çevirmiş ve ülkelerin sanayileşme evrelerinde vazgeçilmez bir sanayi dalı olmuştur. Günümüzde ise teknolojik gelişmelerin de desteği ile çok çeşitli ve fonksiyonel ürünleri ile tüm ülkeler için önemli bir sanayi kolu olmayı sürdürmektedir. Tekstil üretimi, elyaf (lif) ve iplikten üretilen çoğunlukla esnek olan malzemelerin üretimi ile bu malzemelerin şekillendirilmesi ve nihai mamul hâline getirilmesidir. Bu tanıma göre sektör elyaf hazırlama, iplik, dokuma, örme, boyama, baskı, terbiye, kesim ve dikiş üretim işlemlerini içermektedir. Sektörün son kullanım ürünleri genel olarak hazır giyim, hazır ürünler ve teknik tekstil olarak gruplandırılmaktadır. Tekstil sektörü pamuk ve yün gibi ihtiyaç duyulan doğal lifler nedeniyle tarım ve hayvancılık sektörüyle, sentetik elyaflar nedeniyle ise petrokimya sanayi ile etkileşim hâlindedir. Boya-terbiye kimyasalları açısından kimya sanayi ile etkileşen sektör, hazır giyim aksesuar sanayi ile de iç içedir. Ayrıca tekstil sektörü otomotivden, inşaata, ağır sanayiden tıbba kadar pek çok sektörle teknik açıdan ilişki içindedir. Elde edilen yüksek katma değerli ürünlerin tüketiciyle buluşması noktasında etkili olan perakende ve mağazacılık, sektörün tedarik zincirinin son halkalarıdır. Bu alanların kontrolü ise güçlü lojistik sektörü ile sağlanmaktadır.

İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) her ay düzenli olarak yayımladığı imalat sanayi kapasite kullanım oranı istatistiklerine göre imalat sektörünün pandemi öncesinde yüzde 77 civarı kapasite kullanım oranına ulaşabildiği görülmektedir. Ancak pandeminin başlamasıyla kapasite kullanım oranının düşüşe geçtiği aşağıdaki grafikte görülmektedir. Pandemi kısıtlamalarının esnek hâle gelmesiyle bu sayı tekrar artışa geçmiştir. 2023 Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre 1,4 puan azalmıştır.

Giyim eşyalarının imalatında kapasite kullanım oranı Şubat 2023'te yüzde 78,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran COVID-19 kısıtlamalarının başladığı Nisan, Mayıs ve Haziran 2020'de en düşük seviyede gerçekleşmiştir. Haziran 2022 yılında yüzde 84,8 seviyesine kadar yükselen kapasite kullanım oranı Şubat 2023'te yüzde 78,7'ye düşmüştür.

Tekstil ürünlerinin imalatında kapasite kullanım oranı pandemi döneminde düşüşe geçmiş ancak pandemi kısıtlamalarının kalkmasıyla tekrar yükselişe geçmiştir. Şubat 2022'de yüzde 80,5 olarak gerçekleşmiştir. Şubat 2023'te ise bu oran 10,4 puan azalışla yüzde 70,1 olarak gerçekleşmiştir.

Deri ve ilgili ürünlerin imalatında da kapasite kullanım oranı pandeminin başlamasıyla düşüşler yaşamıştır. Ancak pandemi kısıtlamalarının giderek ortadan kalkmasıyla yükselişe geçmiştir. Şubat 2022'de yüzde 61,6 olarak gerçekleşen bu oran, Şubat 2023'te 10,4 puan yükselerek yüzde 72 olarak gerçekleşmiştir. Kısıtlamaların kaldırıldığı 2021 Temmuz döneminden itibaren sektörde kapasite kullanım oranı geçmiş verilerle kıyaslandığında yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir.

Grafik 1: 2019-2023 Şubat Arası Kapasite Kullanım Oranları (%)

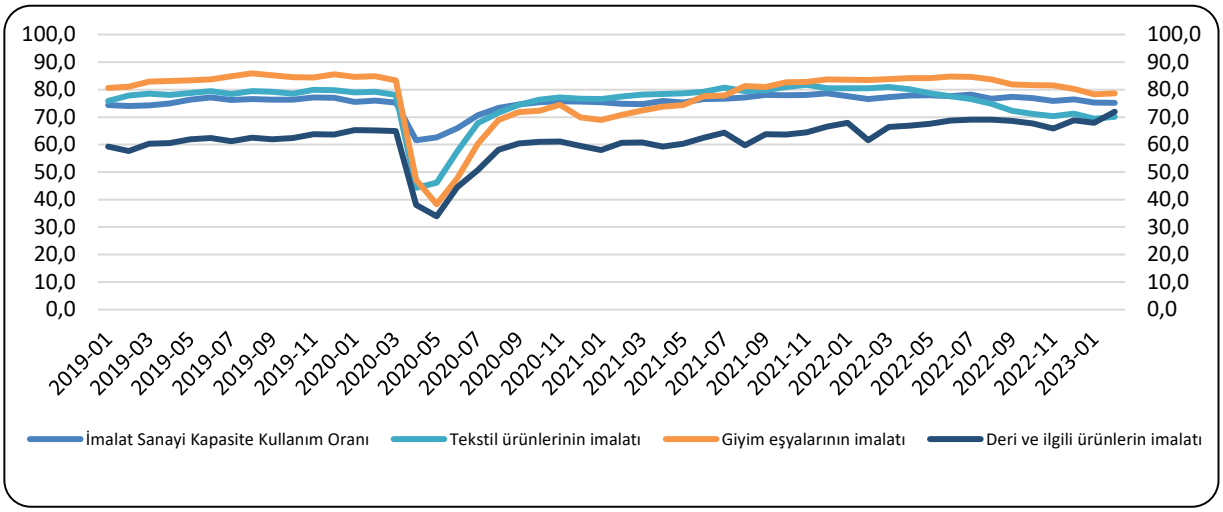

Kaynak: TCMB (Mart-2023)

Tekstil Sektöründe İstihdam Verileri

Tablo 1: Tekstil Sektöründe İş Yeri Sayıları

İş Yeri Sayısı	Daimî	Geçici	Kamu	Özel	Toplam
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	20.415	28	26	20.417	20.443
Giyim Eşyalarının İmalatı	43.504	103	186	43.421	43.607
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	7.905	4	2	7.907	7.909
Toplam	71.824	135	214	71.745	71.959

Kaynak: SGK Aylık Sigortalı İstatistikleri (Aralık 2022)

SGK 2022 Aralık verilerine göre tüm tekstil sektöründe toplam 71 bin 959 iş yeri bulunmaktadır. Bu iş yerlerinin yüzde 60,6'sı giyim eşyalarının imalatı, yüzde 28,4'ü tekstil ürünlerinin imalatı ve yüzde 11'i deri ve ilgili ürünlerin imalatı alt sektörlerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Tekstil Sektöründe Sigortalı Sayıları

Zorunlu Sigortalı Sayısı	Daimî	Geçici	Kamu	Özel	Erkek	Kadın	Toplam
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	483.564	619	745	483.438	346.438	137.745	484.183
Giyim Eşyalarının İmalatı	733.987	4.439	10.250	728.176	343.102	395.324	738.426
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	82.288	30	109	82.209	57.969	24.349	82.318
Toplam	1.299.839	5.088	11.104	1.293.823	747.509	557.418	1.304.927

Kaynak: SGK Aylık Sigortalı İstatistikleri (Aralık 2022)

Tekstil sektöründe toplam 1 milyon 304 bin 927 kişi çalışmaktadır. Çalışan kişilerin yüzde 42,7'si kadın, yüzde 57,3'ü ise erkektir. Bu sektörde çalışan kişilerin yüzde 56,6'sı giyim eşyalarının imalatı, yüzde 37,1'i tekstil ürünlerinin imalatı ve yüzde 6,3'ü ise deri ve ilgili ürünlerin imalatı alt sektörlerinde yer aldığı görülmektedir. Giyim eşyalarının imalatı çalışanlarının yüzde 53,5'i kadın olup sektördeki en çok çalışana sahip olan bu alt sektörde kadın çalışan sayısı erkek çalışan sayısını geçmiştir.

Tablo 3: Tekstil Sektöründe Ortalama Günlük Kazançlar (TL)

Ortalama Günlük Kazanç	Daimî	Geçici	Kamu	Özel	Erkek	Kadın	Toplam
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	333,52	291,80	271,02	333,56	363,52	315,69	350,20
Giyim Eşyalarının İmalatı	261,69	283,61	342,87	260,84	276,46	259,22	267,30
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	268,13	218,08	246,62	268,14	277,18	253,13	270,19

Kaynak: SGK Aylık Sigortalı İstatistikleri (Aralık 2022)

Tekstil sektöründe ortalama günlük kazanç verileri incelendiğinde 3 alt sektörde de erkeklerin kadınlardan daha fazla kazandığı görülmektedir. Tekstil ürünlerinin imalatı diğer iki sektöre göre daha fazla kazanç sağlamaktadır.

Tablo 4: Tekstil Sektörü Genel Verileri

Faaliyet Bölümleri	İş Yeri Sayısı	Çalışan Sayısı	Ortalama Günlük Kazanç (TL)
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	20.443	484.183	350,2
Giyim Eşyalarının İmalatı	43.607	738.426	267,3
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	7.909	82.318	270,2
İmalat	326.697	4.668.933	397,5
Türkiye	2.189.841	17.332.991	378,6

Kaynak: SGK Aylık Sigortalı İstatistikleri (Aralık-2022)

Ortalama günlük kazanç tekstil ürünlerinin imalatı sektöründe 350 TL, deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektöründe 270 TL ve giyim eşyalarının imalatı sektöründe 267 TL olarak gerçekleşmiştir. Tüm imalat sektöründe ise ortalama günlük kazanç 398 TL olarak gerçekleşmiştir. Tekstil sektöründeki ortalama günlük kazanç, bağlı olduğu imalat sektörünün ortalama günlük kazancına göre daha düşüktür. Tekstil ürünlerinin imalat sektöründeki iş yerlerinde ortalama çalışan sayısı 23,7 iken, giyim eşyalarının imalatı sektöründe 16,9 kişi ve deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektöründe ise 10,4 kişi çalıştığı görülmektedir. İmalat sektörü genelinde ise bir iş yerinde ortalama çalışan kişi sayısı 14,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5: Tekstil Sektöründe 2021 ve 2022 Yılları İhracat Rakamları (1000 $)

Ülkelere Göre Sektörel İhracat				
Deri ve Deri Mamulleri	Ülke	2021	2022	Değişim
	Almanya	133.786	164.233	%22,8
	Rusya	136.500	147.656	%8,2
	İtalya	98.094	145.282	%48,1
	Ukrayna	20.814	87.966	%322,6
	ABD	67.011	83.221	%24,2
	Toplam	1.731.504	2.057.757	%18,8
Halı	ABD	1.147.095	796.943	-%30,5
	Irak	176.160	196.534	%11,6
	İngiltere	161.514	142.359	-%11,9
	Almanya	160.373	134.183	-%16,3
	Suudi Arabistan	565	117.629	%20711,2
	Toplam	3.179.102	2.754.757	-%13,3
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	Almanya	3.463.692	3.635.829	%5,0
	İspanya	2.713.914	2.575.293	-%5,1
	İngiltere	2.068.384	2.011.220	-%2,8
	Hollanda	1.525.510	1.709.515	%12,1
	Fransa	1.031.306	1.173.471	%13,8
	Toplam	20.240.570	21.205.484	%4,8
Tekstil ve Ham Maddeleri	İtalya	1.002.947	970.077	-%3,3
	ABD	475.979	548.203	%15,2
	Belarus	431.987	512.859	%18,7
	İspanya	416.936	491.160	%17,8
	Almanya	452.037	471.092	%4,2
	Toplam	10.141.869	10.358.778	%2,1
Tekstil Sektörü	Genel Toplam	35.293.046	36.376.777	%3,1

Kaynak: https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari 31.12.2022 Konsolide Ülkelere Göre Sektörel İhracat (1.000 $)

Tekstil sektöründe Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine bakıldığında 2022 yılı itibarıyla 36 milyar 376 milyon 777 bin dolar ihracat yapıldığı görülmektedir. 2022 yılında en fazla ihracatın, 21 milyar dolar ile hazır giyim ve konfeksiyon alt sektöründe yapıldığı görülmektedir. Onu 10 milyar dolar ile tekstil ve ham maddeleri sektörü izlemiştir. Tekstil sektöründe en fazla ihracat yapılan ülke ise 4,5 milyar dolar ile Almanya olmuştur.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre; 2022 yılında bölge illerinden yapılan ihracat 20,5 milyar dolar değerindedir. Ülkemizin toplam ihracatının yüzde 9,1'i bölgede yer alan işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir. En fazla ihracat yapan iller sıralamasında Gaziantep 6. sırada, Hatay 10. sırada, Adana 13 ve Kahramanmaraş 17. sırada yer almaktadır.

Kahramanmaraş ilinde geçtiğimiz yıl 1,5 milyar dolar değerinde ihracat gerçekleşmiştir. Tekstil ve ham maddeleri ile hazır giyim ve konfeksiyon sektörlerinde Kahramanmaraş ilinde 1 milyar dolarlık ihracat seviyesine ulaşılmıştır. Adıyaman ilinin ihracat tutarı 2022 yılında 100 milyon dolar seviyesini aşmıştır. Bu tutarın üçte biri hazır giyim ve konfeksiyon sektöründe gerçekleşmiştir.

Tablo 6: Sektörlere Göre İhracat (Şubat Dönemi - $)

	Adıyaman		Hatay		Kahramanmaraş		Malatya	
SEKTÖR	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Deri ve Deri Mamulleri	74	194	354.970	179.012	37.560	0	8.385	19.922
Halı	310	149	369.725	105.711	11.553	0	0	52.683
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	1.568.529	5.298.451	3.656.196	3.114.646	11.792.995	4.059.609	128.754	144.864
Tekstil ve Ham Maddeleri	368.943	64.282	3.505.395	1.324.361	84.396.884	32.343.179	2.104.426	836.622

Kaynak: https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari Şubat 2023 İller Bazında Sektör Rakamları

Depremden en fazla etkilenen Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya illerinde tekstil sektörü TİM verileri bazında incelenmiştir. Deri ve deri mamulleri, halı, hazır giyim ve konfeksiyon ve tekstil ve ham maddeleri alt sektörlerinde, 2022 yılının Şubat ayında toplam ihracat miktarı 108 milyon dolar olarak gerçekleşirken 2023 Şubat ayında bu rakam 48 milyon dolara gerilemiştir.

Kaynakça

- SGK Aylık Sigortalı İstatistikleri.
- TCMB Reel Sektör İstatistikleri, İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı.
- TİM İhracat Rakamları, https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.

SGK PROJELERİYLE KADINLARIN KAYITLI İSTİHDAMI DESTEKLENİYOR

Amine YÜCEDAL

SOSYAL GÜVENLIK UZMANI/SGK

Eğitimli Çocuk Bakıcılarının Teşviki Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (EDU-CARE)

Ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyen en önemli etkenlerden biri kadın istihdam oranının artışıdır. Kadınların iş gücü piyasasına erişimini teşvik eden politikalar, kayıtlı kadın istihdamına ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, iş-yaşam dengesinin sağlanması suretiyle kadınların önündeki engellerin kaldırılması önemli bir ihtiyaç alanı oluşturmaya devam etmektedir.

Kadın istihdamını engelleyen en önemli faktörlerden biri sosyal normların çocuk, engelli ve yaşlı bakımı ile ev işlerini kadınların omzuna yüklemesidir. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuğu olan kadınların bakım sorumluluğunu tek başına üstlenmiş olması iş yaşamına dâhil olma veya işe geri dönme kararlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, bakım hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması yoluyla aileleri destekleyen uygulamalar, kadın istihdamını teşvik etmektedir. Diğer yandan bu hizmetlerin erişilebilirliği artırılırken kaliteden ödün verilmemesine özen gösterilmelidir.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından kadınların kayıtlı istihdamı teşvik edilmekte ve sosyal güvenlik haklarından faydalanmaları sağlanmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığının program otoritesi olduğu projelerle de kadınların hayatına dokunulmuştur. Katılım Öncesi Yardım Aracı bileşenlerinden biri olan İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Operasyonel Programı altında, 2015-2022 yılları arasında yürütülen toplamda yaklaşık 110 milyon avro bütçeye sahip projelerle çocuk bakım desteği yoluyla kayıtlı kadın istihdamı teşvik edilmiştir.

Bu çerçevede, öncelikle 2015-2017 yılları arasında 50 milyon avro bütçeli "Evde Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (NANNY)" yürütülmüştür. Söz konusu projeyle; Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Antalya illerinde çalışan annelere 0-36 ay arasındaki çocuğunun bakımı için aylık 320 avro bakıcı desteği sağlanmıştır. 26 aylık hibe sürecinde 11.360 anne doğrudan ve 15.232 çocuk bakıcısı dolaylı olarak desteklerden faydalanmıştır. Çocuk bakıcılarının %97'si proje sayesinde ilk kez sigortalı istihdam edilmiştir. Ardından 2019-2022 yılları arasında yaklaşık 30 milyon avro bütçeli "Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (INST-CARE)" ile 29 aylık hibe süreci boyunca Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Elazığ ve Malatya illerinde 18.000 kadına 0-72 ay arasındaki çocuğunun bakımı için aylık 100 avro kurumsal bakım desteği sunulmuştur. Bu bağlamda, annelerin kayıtlı istihdamı desteklenirken çocukların da erken çocukluk eğitimlerine katkı sağlanmıştır.

> Bakım hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması yoluyla aileleri destekleyen uygulamalar, kadın istihdamını teşvik etmektedir.

Projenin akademik bileşeni faaliyetleri sonucunda da alternatif iş-yaşam dengesi model önerileri geliştirilmiştir. [1]

Yine 2019-2022 yılları arasında 44 ay süre ile yürütülen yaklaşık 29 milyon avro bütçeli "Eğitimli Çocuk Bakıcılarının Teşviki Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (EDU-CARE)" Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde uygulanmıştır. Projeyle çocuk bakım sorumluluğu nedeniyle iş gücü piyasası dışında kalma riski bulunan kadınların ev eksenli çocuk bakım hizmeti yoluyla istihdam piyasasına katılımı veya bu piyasada kalması ve kayıtlı istihdamının desteklenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çocuk bakımı alanında eğitimli çalışma ve eğitimli çocuk bakıcılarının kayıtlı istihdamı teşvik edilerek çocuk bakıcılığı mesleğinin profesyonelleşmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. "Sigortalı Çalış, Sigortalı Eğitimli Bakıcı Çalıştır!" sloganıyla hayata geçirilen projenin Çalışan Anne Desteği ve Bakıcı Eğitim Teşviki olmak üzere iki bileşenden oluşan hibe süreci 32 ay sürmüştür.

> EDU-CARE Projesi kapsamında, hizmet akdiyle çalışan ve 0-36 aylık çocuğunun bakımı için eğitimli bakıcı çalıştıran annelere aylık destek sağlanmıştır. Ayrıca, çocuk bakımı alanında eğitim alarak MEB onaylı sertifika sahibi olan kadınlar eğitim teşvikinden faydalandırılmıştır.

EDU-CARE Projesi "Çalışan Anne Desteği" kapsamında hizmet akdiyle çalışan (4/a sigortalı) ve 0-24 ay arası çocuğunun bakımı için eğitimli bakıcı çalıştıran annelere çocuğu 36 aylık olana kadar destek sağlanmıştır. 2019 yılında aylık 200 avro olarak ödenen destek 2020 yılında 300, 2021 yılında ise 325 avroya çıkarılmıştır. Tek ebeveyn olan ya da çocuğu özel gereksinimli olan annelere 50 avro artırımlı ödeme yapılmıştır. Bakıcı arayan annelere ve iş arayan bakıcılara kolaylık sağlamak amacıyla, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) internet sitesi üzerinden nasıl kayıt yapabileceklerine ilişkin yönlendirici rehberler hazırlanıp yaygınlaştırılmıştır.

Toplam 5.153 anne en az 1 ay süreyle Çalışan Anne Desteği'nden faydalanmıştır. Faydalanıcı annelere aylık destekler bakıcılarının maaş ve primini düzenli ödemesi şartıyla verildiğinden anneler tarafından istihdam edilen 6.754 eğitimli bakıcı projeden dolaylı olarak yarar sağlamıştır. Ayrıca, 5.294 çocuk proje ile eğitimli bir bakıcı tarafından kaliteli bakım görmüştür. Proje sürecinde çocuğun bakımının projeye kayıtlı bakıcı tarafından yapıldığı ev ziyaretleriyle denetlenmiştir. Projede görevli çocuk gelişim uzmanları toplam 6.130 ev ziyaretini düzenli olarak gerçekleştirerek çocuğun uygun ortamda bakımını da gözlemlemiştir.

EDU-CARE Projesi "Bakıcı Eğitim Teşviki" kapsamında ise çocuk bakımı alanında eğitim alarak Millî Eğitim Bakanlığı onaylı sertifika sahibi olan kadınlara tek seferlik 200 avroya kadar destek sağlanmıştır. Ücretsiz kurstan eğitim alanlara 100 avro, ücretli kurstan eğitim alıp faturasını sunanlara 200 avro ödenmiştir. Bu kapsamda, 7.503 kadın eğitim desteğinden faydalanarak meslek sahibi olmuştur. Destekten faydalanmak için ayrıca İŞKUR kayıt belgesi şartı aranarak eğitimli çocuk bakıcılarının iş gücü piyasasına katılımı teşvik edilmiştir. Çocuk bakımı eğitimi alan kadınlara ayrıca sigortalılık eğitimi verilerek sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalıkları artırılmıştır.

[1] Ayrıca, SGK tarafından yürütülen Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (WOMENUP) için: http://www.ikg.gov.tr/kayitli-kadin-istihdaminin-desteklenmesi-operasyonu-womenup/

Sonuç olarak projenin hibe bileşeni kapsamında toplam 24 milyon avro ile 19.500 kadının hayatına dokunulmuştur. Kadınların iş-yaşam dengelerine ve çocuk bakıcılarının eğitimli ve sigortalı çalışması/çalıştırılması bilincinin yaygınlaşmasına katkı sağlanmıştır. Ayrıca, belirli şartları sağlayanlara pandemi döneminde de ödemeler yapılmaya devam edilerek en kırılgan gruplar arasında yer alan kadınların ve çocuk bakıcılarının bu süreçten daha az etkilenmesi temin edilmiştir.

Proje kapsamında yapılan etki analizi sonuçlarına göre, projeden faydalanan anneler tarafından istihdam edilen eğitimli çocuk bakıcılarının %71'i (proje öncesinde %45,8'i işsiz ve %25,1'i sigortalı çalışmayan) proje ile kayıtlı çalışan haline gelmiştir. Proje sayesinde kayıtlı istihdam edilen söz konusu bakıcıların %87'si, proje sonlandıktan sonra da sigortalı çalışmaya devam etmek istediğini belirtmiştir. Bu sonuç kayıt dışı istihdam eğiliminin son derece yüksek olduğu çocuk bakıcılığı mesleği açısından proje kapsamında istihdam edilen bakıcıların sigortalılık bilincinin olumlu yönde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan projeden faydalanan annelerden %77'sinin bakıcısı, proje sayesinde ilk defa eğitimli hâle gelmiştir. Bu bağlamda proje, çocuk bakıcılığı mesleğine katkı sağlayarak bakıcıların insana yakışır işe erişimini desteklemiştir. Ayrıca, anneleri çalışan çocukların eğitimli bakıcılar tarafından kaliteli bakım görmesine katkı sağlamıştır.

Diğer yandan projeden faydalanan annelerden proje öncesi bir işte sigortalı olarak çalışanların %32,2'si mali destek olmasaydı çalışmayacağını ifade etmiştir. Bu grubun %81,2'si ise proje sonrasında da sigortalı olarak çalışmaya devam etmek istediğini belirtmiştir. Bu bağlamda proje desteğinin istihdamda kalma davranışı bakımından sürdürülebilir bir etkisi olduğu söylenebilir. Diğer yandan proje kapsamında verilen destek olmasaydı

annelerin %55'i bakıcı istihdam edemeyeceğini, %65'i eğitimli bakıcı istihdam edemeyeceğini ve %62'si bakıcısına sigorta yaptıramayacağını belirtmiştir.

Yine analiz sonuçlarına göre projeden yararlanan annelerin %98,1'i eğitimli bakıcı hizmeti sayesinde işteki sorumluluklarını; %95,1'i de evdeki sorumluluklarını daha iyi yerine getirebildiğini ifade etmiştir. Bu da bakım desteklerinin çalışan annelerin iş-yaşam dengelerine önemli oranda katkı sağladığını göstermektedir. Anneye sağlanan katkının dışında annenin işine daha kolay odaklanması suretiyle çalıştığı sektöre de faydaları ortadadır.

Projenin etki analizi kapsamında yöneltilen annelerin kadın istihdamını teşvik edebilecek sosyal politikalara yönelik görüşleri hakkındaki anket sorusuna yanıt olarak gelen ilk üç politika seçeneği sırasıyla, devletin bakıcı için mali destek vermesi, kreş/anaokulu için mali destek vermesi ve analık izni sonrasında ücretli ebeveyn izni verilmesi şeklindedir. Söz konusu bulgular, bu alanda verilebilecek mali desteklerin ihtiyaçların karşılanmasında ne kadar ilgili ve etkili olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Analiz kapsamında yapılan hesaplamalara göre proje bütçesindeki ulusal katkının yaklaşık 42 katının devlete gelir olarak geri döneceği tahmin edilmektedir. Bu da bu alana yapılacak yatırımların katlanarak ülke ekonomisine katkı sağlayacağını göstermektedir.

Proje kapsamında ayrıca araştırma bileşeni faaliyetleri yürütülmüştür. Bu faaliyetler çerçevesinde, kayıtlı kadın istihdamının artırılması bağlamında çocuk bakımı modelleri incelenerek Türkiye için alternatif bir bakım modeli önerisi sunan rapor hazırlanmıştır. Model önerisi, uluslararası

literatürde childminder olarak anılan ve proje kapsamında komşu anne[2] şeklinde adlandırılan meslekten hareketle oluşturulmuştur. Ayrıca ev hizmetlerinde çalışanların kayıtlı istihdamına ilişkin bir çalışma raporu hazırlanmıştır. Bu raporların hazırlanması aşamasında, ilgili kurum-kuruluşlar ile akademik personelin katılımıyla bir panel ve iki çalıştay düzenlenmiş ve modeli deneyimleyen bir AB ülkesine çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Son olarak tüm sonuçlar bir araya getirilerek politika öneri belgesi hazırlanmıştır.

> Güçlü ekonomi ve toplumsal kalkınma kayıtlı kadın istihdamının artırılmasına, kayıtlı istihdamlarının artırılması kadınların iş-yaşam dengesinin sağlanmasına ve bu da çocuk bakım hizmetlerinde erişilebilirliğin desteklenmesine bağlıdır. Bu kapsamda, çocukların bakımı yalnızca aileye yüklenmemeli, kamu tarafından paylaşılmalıdır.

Bu çerçevede kadının iş gücü piyasasına erişiminin teşvik edilmesi adına özetle, çocuk bakım desteklerine ve çocuk bakım hizmetlerine -yaş grubu, hizmet süresi, maliyet, kapasite ve konum bakımından- erişimin artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle 0-3 yaş grubunu kapsayan, ebeveynlerin farklı çalışma saatlerine hitap edebilecek esnek zamanlı hizmet sunumu sağlayan, yakın mesafede konumlanan ve farklı gelir düzeyleri için ekonomik bir alternatifi oluşturan çocuk bakım modelinin hayata geçirilmesi değerlendirilmelidir.

Bu kapsamda, Almanya, Fransa, Hollanda, Portekiz gibi birçok AB ülkesinde ve Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere'de yaygın olarak uygulanan akredite komşu annelik çocuk bakımı modeli, yukarıda bahsedilen koşulları bir arada sağlayan bir alternatiftir. Söz konusu model kısaca, çocuk bakım hizmeti sağlayıcısının kendi evinde, genellikle yakın konumdaki ebeveynlerin çocuklarına (kendi çocukları dâhil 5 çocuğa kadar), eğitimli bir şekilde ve yetkili kurumun düzenli denetimlerine tabi olarak bakım hizmeti sunduğu çocuk bakımı modelidir. Model, bakım hizmeti sağlayıcısının kendi evinde bakım sunmasından ve birden fazla çocuğun bakımı söz konusu olduğundan aileler için ekonomik alternatif unsuru taşımaktadır. Bakım hizmetini sağlayan kişi açısından da kendi evinde kendi işini yapmanın yanında vergi ve prim yükümlülükleri bakımından da teşvik edici unsurlar içermektedir.

Sonuç olarak güçlü ekonomi ve toplumsal kalkınma kayıtlı kadın istihdamının artırılmasına, kayıtlı istihdamlarının artırılması kadınların iş-yaşam dengesinin sağlanmasına ve bu da çocuk bakım hizmetlerinde erişilebilirliğin desteklenmesine bağlıdır. Bu kapsamda, çocukların bakımı yalnızca aileye yüklenmemeli, kamu tarafından paylaşılmalıdır. Buna yönelik olarak kaliteli, her yaş grubuna uygun, tam zamanlı ve esnek süreli çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılarak maliyetlerin paylaşılması ve alternatif bakım modellerinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.[3]

---

[2] Ülkemizde bu mesleğin uygulamasına ilişkin yasal alt yapı bulunmadığından ve Türkçe literatürde bu meslek için yaygın bir isim kullanılmadığından proje kapsamında gerçekleştirilen çalıştay faaliyetleri sonucunda bu şekilde adlandırılmıştır.

[3] Projelerin raporları için: https://www.sgk.gov.tr/YayinveProjeler/Yayinlar/7f65e722-ba64-48df-a5ca-c60336c2fbc5/

STAJ PORTALI

Aslı ÇOBAN
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

İşverenler işe alacağı kişilerin deneyim sahibi olmasına önem vermektedir. Öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş gücü piyasasına girmek için deneyim sahibi olabilmeleri staj programlarını olmazsa olmaz unsur hâline getirmektedir. İşverenler, şirketin stratejisi ve kültürüyle uyumlu ve şirketin eksiklerini tamamlayarak onu ileriye taşıyacak yetenekleri, henüz öğrenciyken şirketine kazandırıp iş yeri bünyesinde kalmalarını sağlamak için çaba göstermektedir. Bu nedenle staj uygulaması, öğrencilerin yeteneklerinin keşfedilip takımlarına kazandırılması açısından işverenler için de gereklidir.

Staj deneyimi, öğrencilerin kendilerini daha iyi tanıyıp yönetmelerine, farklı kariyer alanlarına ilişkin bilgi edinmelerine, bireysel özellikleri

ile farklı iş özellikleri arasında eşleştirme ve iş gücü piyasasına daha kolay erişimine katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir. Staj ile öğrenciler iş ortamını gözlemleyerek kişi iş uyumunu daha iyi gerçekleştirmek üzere daha iyi kararlar verebilmektedirler. Ayrıca herhangi bir iş yerinde staj yapan öğrenci, sınıfta öğrendikleri ile gelecekteki profesyonel kariyeri arasında köprü oluşturarak iş gücü piyasasına girişini kolaylaştırmaktadır.

Ülkemizde SGK verilerine göre her yıl 1,5 milyonun üzerinde gencimiz zorunlu ya da gönüllü staj programlarına katılmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada; staj programlarına katılanların %48,6'sının eş, dost, akraba, arkadaş aracılığıyla, %35,7'sinin okulları aracılığıyla veya okul birimlerinde staj yaptıklarını ortaya koymaktadır. Staj yeri bulma konusunda informel yolların ağırlığı özellikle göze çarpmaktadır. Staj yapmak isteyen stajyerler staj yeri bulma konusunda doğrudan işverenlerle irtibata geçtiği gibi okullarda bulunan kariyer merkezleri ya da eğitmenler aracılığı ile de staj başvurularını yapabilmektedir.

Gençlerin staj ilanlarına erişebilmeleri ve başvurabilmeleri amacıyla İŞKUR'a kayıtlı işverenlerden alınan staj ilanlarının internet sitesi üzerinden görülmesi için "Staj Portalı" oluşturulmuştur. Staj Portalı ile iş yeri ziyaretleri sırasında iş ve meslek danışmanları tarafından açık staj pozisyonları alınarak sisteme kaydedilmektedir. Alınan staj ilanlarına başvurmak isteyen gençlerin de İŞKUR'a kayıt olarak durumlarına uygun açık staj pozisyonlarını görmeleri sağlanmakta ve gençler elektronik posta, SMS ve uygulama bildirimi yoluyla kendilerine uygun olan staj ilanlarından haberdar edilmektedir.

1. Başvuru Şartları

İŞKUR tarafından hayata geçirilen Staj Portalı kapsamında yabancı öğrenciler ve geçici koruma statüsüne sahip olanlar dâhil olmak üzere lise ve üniversitelerin tüm sınıflarında eğitim gören öğrencilerin yanı sıra yüksek lisans ve doktora öğrencilerine de staj imkânı sağlanmaktadır. Başvurular https://staj.iskur.gov.tr/ adres üzerinden alınmaktadır.

2. Staj Dönemi

Staj Portalı'nda staj başvurusu dönem sınırlaması olmadan her zaman alınabilmekte ve staj da adayın ve işverenin uzlaştığı zamanda yapılabilmektedir.

3. Kapsam

Staj Portalı'nda İŞKUR'a kayıtlı tüm işverenlerin talep etmesi hâlinde staj ilanı verebilmektedir.

4. Başvuru Şekli

Staj Portalı'nda işveren tarafından verilen ilan öğrenci tarafından görülebilmektedir. Öğrenci kendisi veya iş ve meslek danışmanının yönlendirmesiyle işverene bizzat başvuruda bulunabilmektedir.

5. Başvuru Aşaması

Staj Portalı'nda aday öğrencinin hazırlamış olduğu öz geçmiş ve sunmuş olduğu sertifikalar dikkate alınarak başvurusu değerlendirilmektedir.

Staj Portalı'nda adayı tanımaya yönelik sorular bulunmaktadır. Aday ve işverenin yüz yüze veya çevrim içi ortamda bir araya gelerek değerlendirme yapılması esasına göre staj alımları gerçekleştirilmektedir.

6. Ücret

Staj eşleşme süreci tamamlandıktan sonra iş yerinde işe başlayan stajyer öğrenciye 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun 25'inci maddesine göre "İşletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ile mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında staj veya tamamlayıcı eğitim gören öğrencilere asgari ücretin net tutarının; yirmi ve üzerinde personel çalıştıran işyerlerinde yüzde otuzundan, yirmiden az personel çalıştıran iş yerlerinde yüzde on beşinden, aday çırak ve çırağa yaşına uygun asgari ücretin yüzde otuzundan, kalfalık yeterliğini kazanan mesleki eğitim merkezi 12'nci sınıf öğrencilerine asgari ücretin yüzde ellisinden aşağı ücret ödenemez." ücret ödemesi gerçekleştirilir.

Hülya KAZANÇ

Çağlar DUMAN

İŞ ANALİSTİ

İŞ ANALİSTİ

İş analisti, kurumların operasyonlarının daha verimli ve etkili bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmak için stratejiler geliştirir ve uygular. Bilgi teknolojileri alanında yazılım dışında bir alanda kariyer yapmak isteyen kişiler için iş analistliği doğru bir seçenek ve başlangıç noktası. Çünkü başta OECD olmak üzere meslek trendleri üzerinde yapılan analizler incelendiğinde bilişim alanında mesleklerin çok hızlı geliştiğini ve kendi içinde pek çok uzmanlık alanı yarattığını görüyoruz.

Bu nedenle İstihdamda 3İ olarak meslekle ilgili merak edilenler ve detayları anlatmak üzere sizler için bu mesleğin erbaplarıyla bir röportaj gerçekleştirdik. İş analistlerinin yaptıkları işleri, bir organizasyondaki rolleri, aldıkları eğitimleri konuştuk. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığımızda iş analisti olarak görev yapan iki uzmanımız ile mesleğin detaylarını ele aldık.

Önce sizleri kısaca tanıyabilir miyiz?

Hülya Kazanç: Kamu Yönetimi alanında lisans ve yüksek lisans eğitimi aldım. 2005 yılından bu yana Türkiye İş Kurumunda görev yapıyorum. 2012 yılından itibaren ise Bilgi İşlem Daire Başkanlığında alan uzmanı/iş analisti olarak çalışıyorum.

Çağlar Duman: Lisans ve yüksek lisans eğitimimi bilgisayar mühendisliği bölümünde tamamladım. 2008 yılından bu yana aktif olarak yazılım sektöründe çalışıyorum. Türkiye İş Kurumu Bilgi İşlem Dairesi Yazılım Hizmetleri Müdürlüğünde Yazılım Takım Lideri ve Kıdemli Yazılım Geliştirme Uzmanı olarak görev yapmaktayım.

İş analisti ne iş yapar, bir organizasyondaki rolü nedir?

Çağlar Duman: İş analisti, bir kurumun iş süreçlerini ve operasyonlarını analiz eden ve iyileştirmeler öneren kişidir. İş analisti, iş gereksinimlerinin belirlenmesi, iş akışlarının incelenmesi, veri analizi yapılması ve iş modellerinin geliştirilmesi gibi görevleri yerine getirir.

Bir kurumdaki rolü, iş analisti olarak iş süreçlerinin verimliliğini artırmak ve organizasyonun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak için çalışmaktır. İş analisti, bir işletmenin sorunlarını tanımlayabilir, bu sorunları çözmek için öneriler sunabilir ve işletmenin gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için stratejiler geliştirebilir.

İş analisti aynı zamanda, teknolojik sistemlerin kurulması ve kullanımının da yönetilmesi için önemli bir rol oynayabilir. Örneğin, bir kurumda yeni bir yazılım uygulaması kurulması planlanıyorsa iş analisti bu uygulamanın kurulumunu ve kullanımını yönetebilir.

Sonuç olarak iş analisti, kurumun operasyonlarının daha verimli ve etkili bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmak için stratejiler geliştirir ve uygular.

Nasıl iş analisti olunur? İş analisti olmak için nasıl bir eğitim almalı, hangi kişisel özelliklere sahip olunmalı?

Çağlar Duman: Nasıl iş analisti olunması gerektiğini dört ana başlıkta toplayabiliriz.

- **Beceri Edinmek:** İş analisti olmak için gerekli olan birçok beceri vardır. Bunlar arasında proje yönetimi, veri analizi, iyi bir iletişim becerisi, teknik yazma, iş süreci modellemesi ve gereksinimlerin belirlenmesi ve analizi gibi beceriler bulunmaktadır. Bu becerileri öğrenmek için çeşitli kurslar, sertifikasyonlar ve pratik deneyimler edinebilirsiniz.

- **Deneyim Kazanmak:** İş analisti pozisyonlarında çalışan birçok kişi, önce benzer işlerde deneyim kazanarak bu rolü elde etmiştir. İş analisti rolüne geçmeden önce, ilgili alanlarda

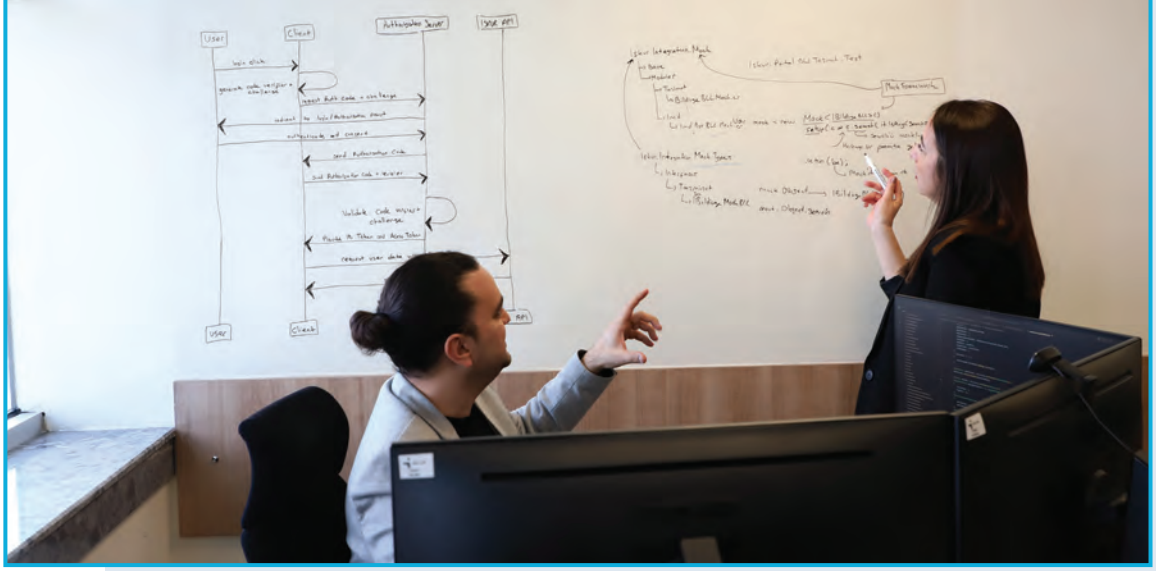

çalışarak projelerde yer almak, gereksinimleri belirlemek, analiz etmek ve belgelemek gibi işleri yaparak deneyim kazanabilirsiniz.

- **İş Analisti Sertifikasyonları:** İş analisti olarak çalışmak için birçok sertifikasyon bulunmaktadır. Bu sertifikasyonlar, gereksinimleri belirleme, analiz etme, proje yönetimi ve veri analizi gibi alanlarda uzmanlık sağlar. Sertifikasyonlar, iş analisti olarak niteliklerinizi geliştirmek için faydalı olabilir.

- **Ağ Oluşturma:** İş analisti pozisyonları genellikle işletmelerde bulunur. Bu nedenle, işletmelerde çalışan insanlarla tanışarak, ilgili bilgiler edinmek ve ilerlemek için fırsatlar yaratmak için bir ağ oluşturmanız faydalı olabilir.

İş analisti olmak için genellikle üniversite derecesi tercih edilir. Kişisel özellikler açısından, iş analisti olmak isteyen kişilerin analitik düşünme becerilerine, problem çözme yeteneklerine, iletişim becerilerine ve proje yönetiminde başarılı olma becerilerine sahip olmaları önemlidir. Ayrıca, iş analisti olarak çalışan kişiler, teknolojiye ilgi duymalı, detaylara dikkat etmeli ve verileri doğru bir şekilde yorumlama yeteneğine sahip olmalıdır.

Neden iş analisti olmayı seçtiniz?

Hülya Kazanç: İŞKUR Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı bünyesinde çalışmadan önce İŞKUR'un merkez ve taşra birimlerinde, farklı pozisyonlarda ve hizmetlerde görev yaptım. Dolayısıyla kurumsal hizmetler konusunda epeyce deneyim ve bilgi sahibi oldum. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığında iş analisti olarak görev yapmaya başladığımda edindiğim bu deneyim ve birikimi iş analizi konusunda kullanma fırsatım oldu. Yapı gereği yeni işler öğrenmeyi, aktif olarak çalışmayı, insanlarla iletişim hâlinde olmayı severim. Aslında tam da bu noktada kendime en uygun işi seçmiş oldum ve severek yapıyorum. Günümüzde dijital tüm meslek ve sektörler ivme kazandığı için yazılım alanında iş analistliği yapmak, gerçekten geliştirici ve iş tatmini yüksek bir meslek benim açımdan.

İş analisti olarak mesleğinizin zorlukları nelerdir? Bu zorlukları aşmak için hangi kişisel özellikleriniz sizin için avantaj sağlıyor?

Hülya Kazanç: İş analistliğinin mesleki zorluğu olduğunu kendi adıma çok düşünmüyorum ama tabii ki her meslekte olduğu gibi işinizi severek yapıyorsanız. Ancak yoğun ve dinamik bir çalışma temposu, üzerinde çalıştığının projenin başarısı için ekipte yer alan tüm aktörler ve iş birimi arasında koordinasyonu sağlamak, işin zamanında ve en iyi şekilde çıkması konusunda önemli bir rol oynamak bazı durumlarda zorluk yaratabiliyor. Analizin temel ögesi doğru soruları sormak, bunları standart şekilde dokümante etmek ve güncel gelişmeleri takip etmektir. Bir iş analisti için zorluk olarak da

tanımlanabilecek bu durumları aşmak için bence en önemli kişisel özellikler işinizi severek yapmak, öğrenmeye açık olmak, ekip çalışmasına ve dinamik iş temposuna uyum sağlayabilmek. Bu arada çözüm ve sonuç odaklı olmak, zaman yönetimi, stres ve kriz yönetimi konusunda da kendini geliştirmiş olmak bence temel avantajlar.

İş analistlerinin istihdam noktasında avantaj ve dezavantajları nelerdir?

Hülya Kazanç: İş analistlerinin istihdam konusunda temel avantajları son yıllarda haklı bir popülerlik kazanması, özel ya da kamu çoğu kurum ve kuruluşun proje başarısı açısından iş analizinin önemini kavramasıdır. İş gücü piyasasına baktığımızda iş analisti ilanlarının son yıllarda çok arttığını görebiliyoruz. İlanlarda çoğu zaman yazılım ile ilgili bölümler, endüstri mühendisliği başta olmak üzere mühendislikler ve fizik, kimya gibi bölümlerden tercih edildiğini görüyoruz. Ancak bölüm haricinde kişisel beceriler, deneyim ve piyasadan çok rahat alınabilecek sertifikalar ile desteklenebilecek altyapı ile iş analisti olunabilmesi de avantajları arasında.

Dezavantajları noktasında, mesleğin popüler hâle gelmesinden dolayı çok fazla kişi tarafından tercih ediliyor olmasını söyleyebiliriz. Bu da arz talep dengesinde sorun yaratıyor tabii, rekabetin çok fazla olmasına yol açıyor. Burada aslında standart iş analisti özellikleri yanında kişisel olarak işte yarattığınız fark, dezavantajları avantaja çevirmenizi sağlayabilir.

Son olarak iş analisti olmak isteyenlere neler tavsiye edersiniz?

Hülya Kazanç: İş analistliği en çok bilgi teknolojileri sektöründe geçerli bir meslek gibi görünse de çok fazla sektörde önemi ve istihdamı gittikçe artan bir meslek ve muhtemelen bu geçerlilik artarak devam edecek. Bilgi teknolojileri alanında yazılım dışında bir alanda kariyer yapmak istiyorlarsa iş analistliği doğru bir seçenek ve başlangıç noktası. Çünkü başta OECD olmak üzere meslek trendleri üzerinde yapılan analizler incelendiğinde bilişim alanında mesleklerin çok hızlı geliştiğini ve kendi içinde pek çok uzmanlık alanı yarattığını görüyoruz. Dolayısıyla iş analisti olarak çıktığınız bilgi teknolojileri kariyer yolculuğuna benzer pek çok görev ve pozisyonla devam etme şansınız var.

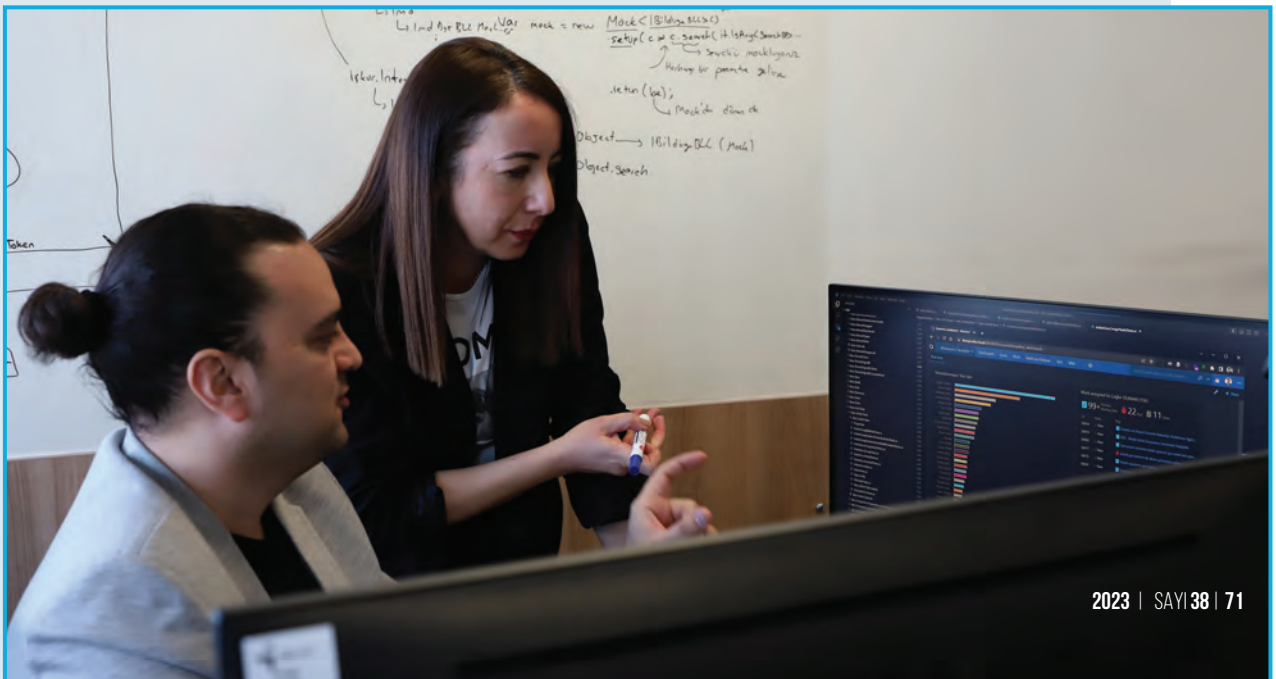

DEPREMDEN ETKİLENEN KÜLTÜR MİRASIMIZI KORUMA VE KURTARMA ÇALIŞMALARI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

6 Şubat 2023 ve sonrasında gerçekleşen depremler Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya, Elazığ illerinde ve Gürün (Sivas) ilçesinde çok sayıda can ve mal kaybına sebep olmuş, bunun yanı sıra ortak geçmişimizin izlerini taşıyan, dayanışma ve birlik duygularımızı güçlendiren, toplumsal belleğimizi oluşturan kültürel mirasımızı da etkilemiştir.

Yaşanan bu yıkıcı depremler öncesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 81 ilde, çoğunluğu kültür varlığı olmak üzere tescilli hizmet yapılarında afet risk taraması gerçekleştirilmiştir. Riskli yapılarda müzelerdeki eserlerin ve personelin güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra; yüksek riskli yapılara yatırım yapılmaması planlanarak gereksiz harcamanın önüne geçilmesi, büyüyerek yapının ve eserlerin kaybına yol açabilecek sorunların erken teşhisinin sağlanarak ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Riskli raporu bulunan yapılar için Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce yapılan değerlendirme sonucunda yapıların güçlendirilmelerine veya yıkılıp yeniden yapılmalarına yönelik kararlar, fizibilite çalışmalarına dayanılarak alınmış, maliyet hazırlanmış ve çalışmalar bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce müze ve ören yerlerinin afete maruz kalmaları durumunda uygulanacak eylemleri içeren Afet Acil Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu plan kapsamında afet durumlarında müze ve eser güvenliğinin sağlanabilmesi için hasar gören müzeye hangi şehirdeki ekibin müdahale edeceği, hangi uzmanların bölgeye sevk edileceği, hangi birimlerden güvenlik personeli takviyesi yapılacağı gibi prosedürler belirlenmiştir.

Bunun yanında, afet acil durumlarına karşı birimlerimiz arasındaki koordinasyonun sağlanması ve olaylara etkin biçimde müdahale edilebilmesi amacıyla Afet Acil Durum Müze Destek Grupları oluşturulmuş; bu grupların olası afet durumlarındaki çalışmalarının Afet Acil Eylem Planında belirlenen esaslar doğrultusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütüleceği tüm Valiliklere iletilmiştir.

> 6 Şubat depremi sonrasında acil durum ekiplerimiz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü koordinasyonunda Afet Acil Eylem Planı uyarınca hızlı şekilde yol almıştır.

6 Şubat depremi sonrasında acil durum ekiplerimiz, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü koordinasyonunda Afet Acil Eylem Planı uyarınca hızlı şekilde yol almıştır. Öncelikli olarak eserlerimiz için gerekli güvenlik önlemleri ve önleyici koruma tedbirleri ivedilikle alınmıştır. Bu amaçla yakın Müze Müdürlüklerinden güvenlik görevlisi, müze personeli dönüşümlü olarak sevk edilmiş, iaşelerin yanı sıra jeneratör, çadır, konteyner, su tankı, yatak, ısıtıcı ve benzeri malzemeler hızlı bir şekilde sevk edilmiştir. Ayrıca,

müzelerde hasar tespiti, eser taşıma, belgeleme çalışmalarına da ivedilikle başlanmıştır. Öncelikli olarak depremlerden etkilenen illerde bulunan müze ve ören yerlerimizde hasar tespitleri başlatılmıştır. Tescil edilmiş tüm alanlarda Emniyet ve Jandarma birimlerinin kendi sorumluluk bölgelerinde yaptıkları düzenli devriye faaliyetleriyle kaçak kazı ve yasa dışı kültür varlığı ticaretinin önlenmesinde aktif olarak çalışılmaktadır.

Taşınmaz kültür varlıklarının depremlerden sonraki durumlarının ön tespitleri mimar, inşaat mühendisi, arkeolog, sanat tarihçisi, restoratör, konservasyon uzmanı vb. disiplinlerden oluşan 500'ün üzerinde uzmanın yer aldığı ekiplerle yapılmıştır. 20 Şubat tarihinde yaşanan depremler ve artçı depremler sonrasında tespitlerin yenilenmesi gerekmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Vakıflar Genel Müdürlüğünün inşaat mühendisi ve mimarlarından oluşan toplam 150 kişilik teknik ekiple yapılan detaylı tespit çalışmalarında her bir yapının hasar durumu belirlenmektedir. 29 Mart 2023 tarihi itibarıyla, 302 tescilli taşınmaz kültür varlığında tümden göçme tespit edilmiş, 943'ü ağır hasarlı, 1.203'ü orta hasarlı, 1.022'si hafif hasarlı, 1.581'i hasarsız ve 969'u çeşitli nedenlerle tespiti yapılamayanlar olmak üzere yaklaşık 6.020 tescilli taşınmaz kültür varlığında incelemelerde bulunulmuştur.

Taşınmaz kültür varlıklarının depremlerden sonraki durumlarının ön tespitleri mimar, inşaat mühendisi, arkeolog, sanat tarihçisi, restoratör, konservasyon uzmanı vb. disiplinlerden oluşan 500'ün üzerinde uzmanın yer aldığı ekiplerle yapılmıştır.

Hasar tespit çalışmalarının yanı sıra, depremden etkilenen illerdeki tescilli kültür varlıklarının ihyasına yönelik Eylem Planı hazırlanmaktadır. Deprem sonucunda hasar gören eserlerin restorasyon ve konservasyon uygulamalarının yapılması amacıyla Hatay'da Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün bir birimiyle "Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı" kurulması yönünde de çalışmalara başlanmıştır.

Özellikle anıtsal ve sivil mimarlık örneklerinin iç içe bulunduğu kentsel arkeolojik alanlarda bilimsel esaslar doğrultusunda, yeniden yapım, restorasyon gibi çalışmalar ile kentsel ve arkeolojinin iç içe geçtiği Antakya örneği gibi alanlarda ilkeler belirlemek üzere ülkemizin konusunda uzman akademisyenlerinin yer aldığı, "Kültürel Miras Bilimsel Danışma Kurulu" oluşturulmuştur. Kültürel Miras Bilimsel Danışma Kurulu'nun ilk toplantısı 24 Şubat 2023 tarihinde Bakanımız Sayın Mehmet Nuri ERSOY Başkanlığında Hatay'da gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Hatay ile ilgili bilgi, belge, fotoğraf, araştırma, tez vb. çalışmaları iletmeleri için Yüksek Öğretim Kurumu aracılığıyla tüm üniversitelerimizden talepte bulunulmuştur. Veri tabanında toplanacak bilgi, belge ve projelerden, yürütülecek restorasyon çalışmalarında yararlanılması planlanmaktadır.

Depremden zarar gören alanlardaki kültür mirasımızın korunmasında izlenecek yol haritasını belirlemek üzere 01 Mart 2023 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde Bakan Yardımcımız Sayın Nadir Alpaslan'ın başkanlığında, dokuz üniversiteden akademisyenler ile UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, ICOMOS Türkiye, ICOM Türkiye, ICORP Türkiye, KORDER Uzmanları Derneği, Kültürel Mirası Koruma Derneği, Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği, İnşaat Mühendisleri Odası temsilcilerinin katılımlarıyla bir paylaşım toplantısı gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda:

- Depremden etkilenen alanlarda hasar tespit ve değerlendirme çalışmalarına ilişkin yol haritası oluşturulması,
- Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarınca alanda daha önce taraflarınca yapılan çalışmaların paylaşılmasında istekli oldukları,
- Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarınca uzman ekipler sağlayarak saha çalışmalarına da destek olma yönünde istekli oldukları,

• Bütüncül iyileştirme programları ve tüm yerleşim yerlerinin eski ruhuyla canlandırılmasına yönelik planlamalar yapılması,

• Bu bölgelerde, kültürel, mimari, ekonomik ve sosyolojik değerlerin çok disiplinli çalışma ekipleri ile irdelenmesi gerektiği bu amaçla bilimsel komitelerin oluşturulması,

• Acil, kısa erim, orta ve uzun erimli çalışmalar kapsamında sivil mimari örnekleri ve anıtsal yapıların yerleşim alanları ile yeniden canlandırılması hususunda görüşler sunulmuştur.

Hatay merkezli olarak kurulan Afet Kazı Başkanlığı bünyesinde, taşınır kültür varlıkları ve özgün mimari parçaların daha sonra kullanılmak üzere ayrıştırılarak korunmasına yönelik olarak Ani Kazı Başkanı Doç. Dr. Muhammet Arslan başkanlığında, 9 ayrı üniversiteden, sanat tarihçi, arkeolog, mimar ve inşaat mühendislerinden oluşan teknik ekiple çalışmalar devam etmektedir. Çalışma kapsamında 27 Mart 2023 tarihi itibarıyla, Hatay'da cami, mescit, kilise, hamam, kamu binası, türbe, çeşme ve konut olmak üzere 98 kültür varlığında kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Bu noktalarda kitabe, litürjik malzeme, ikona, süslemeli mimari parça, seramik, kandil, Osmanlı arması, haç, el yazması mukaddes kitap, dini kitap, ahşap kapı kanadı, kapı tokmağı ve sikke olmak üzere 296 eser enkazlardan çıkarılarak envanter kaydı yapıldıktan sonra muhafaza altına alınmıştır. Diğer enkazlarla karışmaması için ayrı bir alana nakledilmektedir. Alana nakledilen parçaların kullanılabilir olanları ayrıştırılarak ve konservasyonları yapılarak ihya edilecek yapılarda kullanılmak üzere muhafaza altına alınacaktır.

Antakya'da 2.863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescil edilmiş olan 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanları ile Kentsel Sit Alanı yer almaktadır.

Söz konusu sit alanlarına yönelik hâlihazırda koruma amaçlı imar planı bulunmakla birlikte;

06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler sonrasında hasar gören kültür varlıklarının ihyası ve kent belleğinin korunarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması amacıyla mevcut koruma amaçlı imar planında revizyona gidilmesi planlanmaktadır.

> Antakya'da 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescil edilmiş olan 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanları ile Kentsel Sit Alanı yer almaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile ortak yürütülecek çalışma kapsamında, Tarihi Antakya Kent Merkezinin arkeolojik ve kültürel değerleri göz önünde bulundurularak bilimsel yöntemler ışığında hem mekânsal kent planlaması hem de deprem sonucunda yıkılan kentin alışkanlıklarının yeniden canlandırılması boyutuyla sosyal planlama çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir.

"Kültürel Miras Bilimsel Danışma Kurulunun" ikinci toplantısı 29 Mart 2023 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde Bakan Yardımcımız Sayın Nadir Alpaslan'ın başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, farklı dini yapılar ile anıtsal ve sivil mimarlık örneklerinin iç içe bulunduğu kentsel arkeolojik alana sahip Hatay İli, Antakya İlçesi merkezine ilişkin yasal, yönetsel süreçler, stratejik planlama, hasar tespit değerlendirme, enkaz kaldırma ve alanın iyileştirilmesi konuları genel olarak görüşülmüş ve deprem bölgesindeki kültür varlıklarına yönelik yürütülecek çalışmalara ilişkin tavsiye kararları alınmıştır.

FİKİR İNSANI VE EDEBİYATÇI: CEMİL MERİÇ

Hazırlayan

Hakan Özer
İSTİHDAM UZMANI/İŞKUR

> "Her büyük adam kucağında yaşadığı medeniyetin üvey evladıdır. Zira o başkalarının veya geleceğin çocuğu, kendi medeniyetinin değil."

Bu sözlerle özetliyor kendisini ünlü fikir insanı ve edebiyatçı Cemil Meriç. Tüm düşünce insanları gibi o da belirli bir zamana ait hissetmiyor kendisini. Yaşadığı dönemi aşarak eserlerini sadece içinde bulunduğu dönemi değil, geleceğe de erişme arzusuyla kaleme alıyor. Bu nedenle kendi döneminde "Yaşayan Kütüphane" olarak adlandırılıyor.

Hayatı

Balkan Savaşları nedeniyle Antakya'ya göç eden bir ailenin çocuğu Meriç. Asıl adı Hüseyin Cemil. 1923'te Reyhaniye Rüştiyesinde eğitim hayatına başladı. 1928'de Antakya Sultanisine devam etti. Lise öğrenimini Antakya Sultanisinde tamamladı.

İskenderun'a bağlı bir köy okulunda bir süre öğretmenlik yaptı. Daha sonra İskenderun Tercüme Bürosunda başkan yardımcısı oldu. Kısa sürelerle nahiye müdürlüğü, Türk Hava Kurumunda sekreterlik ve belediyede kâtiplik gibi görevlerde bulundu.

1940'ta tekrar İstanbul'a gitti ve iki yıl yabancı diller yüksek okuluna devam ederek mezun oldu. Fransızca öğretmeni olarak tayin olduğu Elâzığ Lisesinde iki yılı aşkın bir süre görev yaptı. 1946'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Fransızca okutmanı oldu. 1974'te emekli oluncaya kadar bu görevini sürdürdü. Bu arada Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne doktora öğrencisi olarak kaydoldu, Işık Lisesinde Fransızca hocalığı yaptı ve Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde dersler verdi.

1955'ten sonra hayatının geri kalan kısmını gözlerini kaybetmiş olarak sürdürdü. 13 Haziran 1987'de İstanbul'da vefat edildi ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Edebî Kişiliği

Meriç, Türk düşünce hayatının en önemli isimlerinden birisidir. 1928 yılında Yeni Gün gazetesinde çıkan yazısıyla edebiyata atılmıştır.

Çeşitli yayınlarda birçok yazısına yer verilmiş, edebî hayatı boyunca onlarca kitap yazmıştır. Günümüzde hâlâ en çok satanlar listesinde kitapları bulunan Meriç, Fransızcayı ana dili gibi konuşabilmiş ve bu dilden çok fazla tercüme yapmıştır. Dünyaca ünlü Victor Hugo ve Balzac gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye çevirmiştir.

Doğu ve Batı üzerine araştırmalarıyla bilinen Meriç, Batı medeniyetinin temellerine kitaplarında yer vermiş, eserlerinde Doğu-Batı kültür hazinelerinin zengin ayrıntılarına değinmiştir.

Yazın hayatı boyunca üslup konusuna çok dikkat etmiş, kullandığı kelimeleri özenle seçmiştir. Sosyoloji, felsefe, edebiyat ve tarih gibi pek çok alanda düşünceler kaleme almıştır.

Cemil Meriç'in arayışlarla geçen fikir hayatı kendi yaptığı bir tasnife göre şu dönemlere ayrılır: 1917-1925: Koyu Müslümanlık Devri. 1925-1936: Şoven Milliyetçilik Devri (Meriç soyadından önce bir ara

Şaman ve Yılmaz soyadlarını kullanır). 1936-1938: Sosyalistlik Devri. 1938-1960: "Âraf" dediği Kuluçka Devri. 1960-1964: Hint Devri. 1964'ten sonra ise sadece Osmanlıdır. [1]

Eserlerinde Türkçenin hızla kan kaybetmesi ve geçmiş ile aradaki çatlağın her geçen gün biraz daha büyümesi, bunun Türk toplumunun bugünü ve yarını üzerinde icra edeceği yıkıcı tesirler üzerinde durmuştur. Bir düşünce geleneğinden mahrum olmaları yüzünden Eflâtun'un ünlü istiaresinde geçtiği gibi "mağara"ya kapatılmış olan Türk aydınlarının kısa zaman aralıklarında hızla burçtan burca savrulmalarına dikkat çekmiştir. Gerçeğin kimsenin tekelinde bulunmadığını, dolayısıyla ona ancak ortak bir gayret ve açık bir zihinle ulaşılabileceğini, sağ-sol çatışması gibi Avrupa'dan ithal edilen suni kamplaşmaların Türk insanı ve aydınının zaten zayıf ve mecalsiz bırakılmış dinamiğini iyice körelteceğini, aydınların kendi kültür köklerini olduğu kadar dünya kültürünü, içine girmek için Tanzimat'tan beri çırpındığımız Avrupa'yı bile son derece yetersiz ve sığ bir şekilde tanıdığını belirtmiştir. Türkiye'de kendi köklerine sahip yeni bir neslin yetişmesinin Osmanlıca, Arapça ve Farsça öğrenerek irfan hazinelerini, öte yandan bir Avrupa dili öğrenerek hür bir şekilde Batı'yı tanımakla mümkün olacağı vurgu yaptığı diğer görüşleri arasındadır.

Cumhuriyet Dönemi aydınları içinde farklı bir yer tutmasında dürüstlük ve samimiyeti, kendi fikir ve kültür geleneklerini hakkıyla özümlemesi, farklı fikrî kanallara açık bağımsız bir zihin yapısına sahip olması ve Antakya gibi özel şartları bulunan bir ortamda Fransız mandası altında kısmen bir sömürge tecrübesi yaşamış bulunmasının ayrı ayrı payı vardır.

Eserleri

Hind Edebiyatı (İstanbul 1964, genişletilmiş 2. baskı, Bir Dünyanın Eşiğinde, İstanbul 1976); Saint-

[1]Ergun Göze, İçimizden 30 Kişi, İstanbul 1975, s. 7-12.

Simon: İlk Sosyolog-İlk Sosyalist (İstanbul 1967); Bu Ülke (İstanbul 1974); Umrandan Uygarlığa (İstanbul 1974); Mağaradakiler (İstanbul 1978); Kırk Ambar (İstanbul 1980, İletişim Yayınları'nın bastığı külliyat içinde iki cilde bölünmüş ve I. cildi 1998'de Kırk Ambar: Rümuz-ül Edeb başlığıyla bazı ekleme ve çıkarmalarla yayımlanmıştır); Bir Facianın Hikâyesi (Ankara 1981); Işık Doğudan Gelir (İstanbul 1984); Kültürden İrfana (İstanbul 1985); Jurnal I-II (İstanbul 1992-1993); Sosyoloji Notları ve Konferanslar (Haz. Ümit Meriç, İstanbul 1993).

> Türkiye'de kendi köklerine sahip yeni bir neslin yetişmesinin Osmanlıca, Arapça ve Farsça öğrenerek irfan hazinelerini, öte yandan bir Avrupa dili öğrenerek hür bir şekilde Batı'yı tanımakla mümkün olacağı vurgu yaptığı diğer görüşleri arasındadır.

Ayrıca Balzac'tan Altın Gözlü Kız (1943), Otuzunda Kadın (1945), Onüçlerin Romanı (1945), Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti (1946); Victor Hugo'dan Hernani (1956); Uriel Heyd'den Ziya Gökalp: Türk Milliyetçiliğinin Temelleri (1980); Maxime Rodinson'dan Batıyı Büyüleyen İslam (1983) adlı kitapları çevirmiş, Berke Vardar'la birlikte Antoine Meillet'den (kapakta belirtilmemesine rağmen iki bölümden oluşan kitabın 2. bölümü Michel Lejeune'e aittir) Dillerin Yapısı ve Gelişmesi'ni (1967) çevirip ilâvelerde bulunmuştur. Thornton Wilder'dan Köprüden Düşenler (1981, Lamia Çataloğlu ile birlikte), Victor Hugo'dan Marion de Lorme (1966, Mahmut Sait Kılıççı ile birlikte) yaptığı diğer çevirilerdir. Ferit Hakkı Saymen ve Louat ile beraber üniversite öğrencileri için hazırladığı Fransızca Yardımcı Metinler adlı kitapçığıyla (1951) Sosyalizm ve Sosyoloji Tarihinde Pierre Joseph Proudhon (İstanbul 1969), İdeoloji (1970) gibi yazılarının basımıyla ortaya çıkan risaleleri ve 1959'da Fransızca hocaları için hazırladığı basılmamış bir Fransızca grameri bulunmaktadır.

Kaynakça

- https://islamansiklopedisi.org.tr/meric-cemil (30.05.2023)
- https://kidega.com/yazar/cemil-meric-104926/ (30.05.2023)

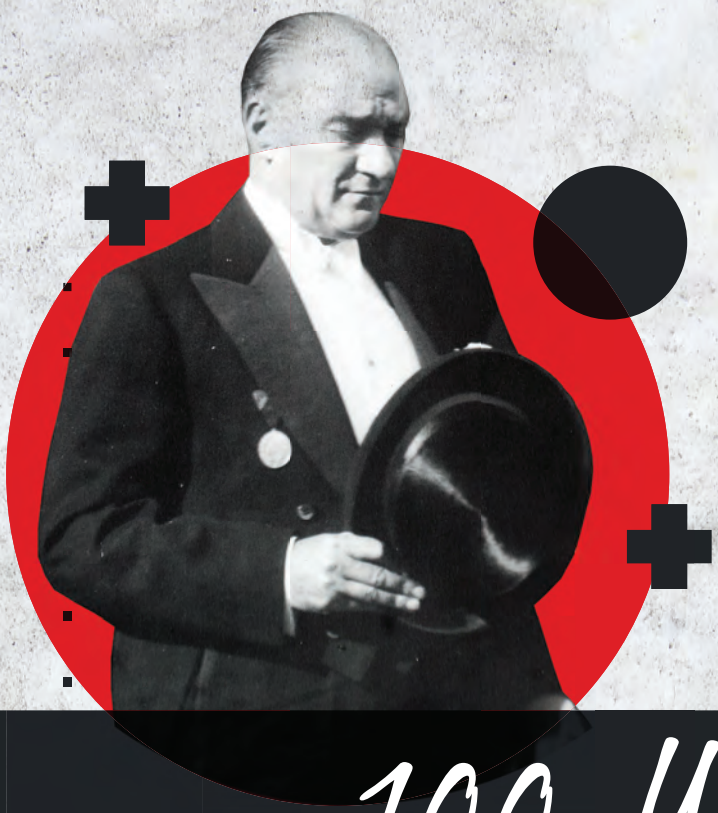

100. Yılında

MİLLÎ HÂKİMİYET, TAM BAĞIMSIZLIK VE CUMHURİYET

Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Türkiye Cumhuriyeti, *"millî hâkimiyet"* ve *"tam bağımsızlık"* prensipleri ile temayüz etmiştir. Buna göre, egemenliğin kaynağı *"halktır"*. Devlet içinde en üstün irade millete aittir. Egemenlik, bölünemez, devredilemez ve ancak temsilciler tarafından kullanılabilir. Millet, egemenliği kullanacak temsilcilerin niteliğini ve seçim sistemini saptamakta özgürdür.[1] Türkiye Cumhuriyeti bu kazanımı nasıl elde etmiştir? Devlet geleneği ve hâkimiyet anlayışı nasıl bir geçmişe sahiptir?

Osmanlı Devleti, yüzyıllarca güçlü *"mutlak hükümdarlarla"* yönetilmişti. Egemenliğin kaynağı *"Tanrı"* idi. Hükümdarlar, yetkilerini Tanrı'dan aldıkları *"kut"* ile sağlamakta ve halkı Tanrı'nın emaneti olarak yönetmekteydiler. Zamanla padişahların mutlak yetkilerinin sınırı, *"din"* denetimi altına girmişti. Önemli devlet işlerinde Şeyhülislam'dan fetva alınma yoluna gidilmişti. Tanzimat Dönemi'nde (1839) Batı'daki anayasal gelişmelerin tesiri ile padişahın mutlak gücünü sınırlandırma, kişi, hak ve özgürlüklerini güvence altına alma düşüncesi etkili olmuştu. [2]

23 Aralık 1876 tarihli Osmanlı Anayasası, millet tarafından ya da milleti temsil eden bir kurul tarafından hazırlanmamıştı. Padişahın tek yanlı olarak kabul edip yayımladığı bir metindi. Heyet-i Mebusân'ın üyeleri, halk tarafından iki dereceli seçimle belirlenmişti. Yasa önerisi, padişahın iznine bağlıydı. Padişahın Meclisi toplantıya çağırma ve feshetme yetkisi vardı.[3] Anayasadaki hak ve özgürlükler, daha önce fermanlarla da verilmişti. Osmanlı Rus Savaşı sonrası ülkede gelişen ortam ve tartışmalar sebebi ile Meclis-i Umumi 1878'de kapatılmıştı. [4]

II. Meşrutiyet'in ilanı, II. Abdülhamit'in 23 Temmuz 1908'deki fermanı ile olmuştu. 21 Ağustos 1909'da yapılan anayasal değişiklikle, parlamenter sistemin yerleştirilmesi, güçler arasında denge sağlanması, padişahın yetkilerinin kısıtlanması ve Meclisin yetkilerinin artırılması amaçlanmıştı.

Türkiye Cumhuriyeti, "millî hâkimiyet" ve "tam bağımsızlık" prensipleri ile temayüz etmiştir. Buna göre, egemenliğin kaynağı "halktır". Devlet içinde en üstün irade millete aittir.

Padişahın, Meclisi tek başına feshetmesi yetkisi kaldırılmıştı. Kişi özgürlükleri, basında sansür, haberleşmenin gizliliği, toplanma özgürlüğü güvence altına alınmıştı.

Son Osmanlı Meclis-i Mebusânı 12 Ocak 1920'de toplanmıştı. Burada *"Misak-ı millî"* bildirgesi yayımlanmıştı. Meclisin çalışmalarına 18 Mart 1920'de süresiz olarak ara verilmişti. Padişah, 11 Nisan 1920'de Meclisi resmen dağıtmıştı.[5]

I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'ne imzalatılan Mondros Mütarekesi'nin ardından ülke işgallere uğramış, ordunun elinden silah ve cephanesi alınmıştı. Bu şartlar altında ülkenin kurtuluşu için öneriler; İngiliz himayesi, Amerikan mandası ve bölgesel kurtuluş çareleriydi. Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'dan Samsun'a yönlendiren karar ise *"Milli hâkimiyete dayanan kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!"*tı.

---

[1] Şeref Gözübüyük, Anayasa Hukuku, 19.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2013, s.72-73; Mehmet Ali Ağaoğulları, Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği, 2. Baskı, İmge, Ankara, 2010, s.242.

[2] Halil İnalcık, "Padişah", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C34, TDV Yay., 2007, s.140-143.; Halil İnalcık, Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet, İstanbul, Eren, 2000, s.39.

[3] Gözübüyük, a.g.e., s.114-115.

[4] Gözübüyük, a.g.e., s.116.; Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Ankara, Yekin, 2014, s.26.

[5] Gözübüyük, a.g.e., s.118-119; Özbudun, a.g.e., s.27.

İstiklali olmayan bir milletin, hangi varlık içinde olursa olsun, medeni dünyada *"uşak"* olmaktan ileri gidemeyeceğini düşünüyordu.[6] Türk yurduna ve bağımsızlığına saldıranlara karşı milletçe karşı koymak gerekirdi. Bununla birlikte bazı zaruretler, uygulamayı birtakım safhalara ayırmayı gerekli kılıyordu. Öyle ki bu fikri, *"Millî bir sır gibi vicdanında taşıyarak topluma uygulatacaktı"*.[7]

21-22 Haziran'da Amasya'da yazdırdığı genelgede, *"Vatanın bağımsızlığı ve milletin istiklâli tehlikededir. Milletin bağımsızlığını, milletin azim ve kararı kurtaracaktır. Milletin içinde bulunduğu durumu, dünyaya duyurmak için milli bir heyetin oluşturulması zaruridir"* diyordu.[8] Erzurum'da 8 Temmuz 1919 gecesi müfettişlik görevinden alındığında artık, *"...Yalnız milletin feyiz ve kudret kaynağından ilham ve güç alarak"* görevine devam etmişti.[9] Gerek Erzurum (23 Temmuz 1919) gerek Sivas Kongrelerinde (4-11 Eylül 1919); *"Milli iradeyi hâkim kılmanın esas olduğu, manda ve himayenin kabul edilemeyeceği, Millî Meclisin derhal toplanması"* karara bağlanıyordu.[10]

İstanbul'daki Meclisin etkisiz hâle gelmesinden sonra Meclis-i Mebusan'dan gelen vekiller ve yapılan seçimler neticesinde Ankara'da 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açılıyordu. Bu Meclis, *"millet iradesinin tecelligâhı"* olacak, bağımsız Türk Devleti için mücadele edecekti. Her türlü düşünce ve meslek grubunu bünyesinde barındıran bu Meclis, en demokratik Meclis hüviyetine sahipti. Meclisin başkanı, hükûmetin de başkanı idi.[11] Bununla birlikte ülkenin en zor günlerinde yetkilerini Mustafa Kemal Paşa'ya devretmekte zorlanmıştı. Meclisin aldığı kararların yasal bir zemine oturtulması amacı ile 1921 Anayasası hazırlanmıştı. "Meşruiyetini" millî iradeden alan Meclis, aldığı kararları Anayasa'ya dayandırmış ve *"keyfi"* değil, *"hukukî"* olduğunu göstermişti.

---

[6] Kemal Atatürk, Nutuk 1919-1927, Haz. Zeynep Korkmaz, Ankara, ATAM, 2002, s.8-9.
[7] Nutuk, s.11; Yaşar Akbıyık vd. Haz., Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C1, 9. Baskı, Ankara, Atam, 2009, s.168-169.
[8] Nutuk, s.21.
[9] Nutuk, s.33.
[10] Nutuk, s.46; Akbıyık vd., Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C1, s.170-177.
[11] Sina Akşin, Kısa Türkiye Tarihi, 5. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yay., 2008, s.150.

1 Kasım 1922'de ise saltanat kaldırılmıştı. Bu kararın amacı, Türkiye'nin gerçek temsilcilerinin Ankara'da olduğunu, İstanbul'daki hükümetin *"meşru olmadığını"* göstermekti. Saltanatın kaldırılması, İstanbul Hükûmetinin varlığının sona erdirilmesi anlamına geliyordu. Hilafet makamının, Osmanlı hanedanına ait olduğu kabul edilmişti. Yeni Türk devleti kurulmuştu fakat hükümet biçimi henüz ortaya konulamamıştı. [12]

Lozan Antlaşması'nın (24 Temmuz 1923) imzalanmasının ardından Millî Mücadele'nin önde gelen isimleri arasında bir ayrışma ve ruh kırgınlığı yaşanmıştı. Eylül sonlarında bir kabine krizi belirmiş, Ekim'de bu durum iyice şekil almıştı. Kabine 27 Ekim'de istifa etmişti. Yenisi kurulamıyordu. Grup karışıklığı 28 Ekim'e kadar sürmüştü.[13] 28 Ekim 1923 akşamı Çankaya'da Mustafa Kemal Paşa'nın yanında İsmet Paşa, Millî Müdafaa Vekili Kâzım, Sinop Mebusu Kemalettin Sami ve Halit Paşalar, Rize Mebusu Ekrem ve Afyon Mebusu Ruşen Eşref vardı. Yemekte arkadaşlarına, *"Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz!"* dedi. Yarın için bazı düzenlemeler plânlandı. Misafirler arasındaki İsmet Paşa hemen gönderilmedi.[14]

Çankaya'da İsmet Paşa ile otururken bir kanun tasarısı müsveddesi hazırladı. Bu müsveddede Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun (20 Ocak 1921) birinci maddesinin sonuna; *"Türkiye Devletinin hükümet şekli Cumhuriyet'tir"* cümlesini ekledi. Ardından, üçüncü, sekizinci ve dokuzuncu maddeleri değiştirdi.[15]

29 Ekim 1923'te sabah 10.00'da Halk Partisi gurubunda Bakanlar Kurulu üyelerinin seçimi görüşüldü, görüş birliği sağlanamadı. Meselenin çözümü Genel Başkan sıfatı ile kendisine bırakıldı. Saat 13.30'da Genel Kurul yeniden toplandı. Mustafa Kemâl Paşa, Meclis üyelerinin tamamının hükûmet üyelerini seçmek durumunda kalmasından dolayı meselenin çözülemediğini ifade etti. Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda devletin şekil ve niteliği ile ilgili bazı noktalara açıklık getirilmesi gerektiğini savundu. Teklifini, Meclis kâtiplerinden birine verdi. Gazi'nin teklifi Cumhuriyet'ti. Teklifin niteliği tartışıldı. Şimdilik bir başbakan seçilmesini, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun sonra değiştirilmesini savunanlar oldu. Diğer yandan kanunların ihtiyaçtan doğduğunu, aslında bu durumun bir ad koymaktan ibaret olduğunu düşünenler de vardı.[16] Abdurrahman Şeref Bey, *"...Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir, dedikten sonra kime sorarsanız sorunuz, bu Cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama bu ad bazılarına hoş gelmezmiş, varsın gelmesin."* demişti.[17]

1 Kasım 1922'de ise saltanat kaldırılmıştı. Bu kararın amacı, Türkiye'nin gerçek temsilcilerinin Ankara'da olduğunu, İstanbul'daki hükümetin "meşru olmadığını" göstermekti.

Saat 18.00'da Kanun teklifi, Kanun-ı Esasi Encümeni tarafından incelenirken, Başkan Vekili İsmet Paşa, Kanun tasarısı değişikliğini oylamayı teklif etmiş, oylama kabul edilmişti. Mebuslar arasında *"Yaşasın Cumhuriyet!"* sesi dalgalanıyordu.[18]

---

[12] Akbıyık vd., Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C1, s.360-361.
[13] Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, C3, 34. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2017, s.140-142.
[14] Aydemir, a.g.e., s.143.
[15] Nutuk, s.543-544.
[16] Nutuk, s.547-548; Aydemir, a.g.e., s.144.
[17] Nutuk, s.549; Aydemir, a.g.e., s.146; Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş, 1998, s.379.
[18] Aydemir, a.g.e., s.145.

On beş dakika sonra Türkiye Cumhurbaşkanlığına oy birliği ile Ankara mebusu Mustafa Kemal Paşa seçilmişti. Bu karar, TBMM önünde 101 pare top atışı ile Türkiye'ye ve dünyaya duyuruluyordu. Mustafa Kemal Paşa, o gün Mecliste; *"Milletimiz kendisinde var olan vasıfları ve değeri, hükümetin yeni adıyla medeniyet dünyasına çok daha kolaylıkla gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünya devletleri arasında tuttuğu yere layık olduğunu eserleriyle ispat edecektir."* diyor ve Türk milletinin son dört yılda kazandığı zaferlerin bu rejimle daha ileriye gideceğini belirtiyordu.[19] Bu konuşmada iki açık hedefi vardı; devletin hakiki demokratik halk devleti olabilmesi için tekâmül, asrî müesseseler kurmak yolunda cesaretle ilerlerken şahsi müesseseler kurmamak.[20] Gazi, Cumhurbaşkanı seçildiğinde 42 yaşındaydı. Başvekil, Cumhurbaşkanı tarafından seçilecekti. O kendi kabine arkadaşlarını seçecek ve liste önce Cumhurbaşkanına sonra Meclise sunulacaktı.[21]
Meclisin Cumhuriyet'in ilanını alkışlarla kabul etmesi, top atışları ile kutlanması bazı kesimler bilhassa İstanbul gazeteleri tarafından eleştiri konusu olmuştu. *"Cumhuriyet, bir tılsım değildir."*, *"Cumhuriyet kelimesine bir put gibi tapmam." "Padişaha verilmeyen hak, Cumhurbaşkanına mı veriliyordu?" "Efendiler, acele ediyorsunuz!"* deniliyordu.[22] *"En büyük ruhlu adamlar bile, şahsi kuvvet sahibi olmanın cazibesine mukavemet edememişlerdir." "Cumhuriyetin ilân tarzının garip olduğu, işin sıkboğaza getirildiği"* ifade ediliyordu. *"Birkaç saat içinde Kanun-ı Esasi'nin değiştirilmesinin en yumuşak tabirle gayri tabii olduğu ve bu hareketin, medeniyet dünyasını anlamış, okumuş, incelemiş, devlet idaresinde ehil dimağlardan çıkacak bir muhakeme eseri olmadığı''* [23] söylenmişti.

Mustafa Kemâl'in yol arkadaşlarından Rauf Bey; *"... İsim değişikliğinin hedefi ve amacı değiştirebileceği inancında değilim. ...Yeni bir hükümet şeklinin beğenilmesi ve ömürlü olabilmesi...halkın büyük çoğunluğunun isteklerine uygun olduğunu, mutluluğunu sağladığını, vatanın şeref ve istiklalinin korunduğunu göstermek ve ispat etmektir. Aksi taktirde isim değiştirmekle veya üst tabakada değişiklik yapmakla gerçek ihtiyaçların karşılanacağını sanmak.... en büyük yanılma olurdu."* şeklinde düşünmekteydi.[24]

> Cumhuriyet, "millî hâkimiyet" prensibini tam olarak yerine getirmeliydi. "Kayıtsız şartsız millî hâkimiyet" prensibini sağlamayan herhangi bir idare, Cumhuriyet olarak kabul edilemezdi.

Rauf Bey de kendisini Cumhuriyetçi olarak tanımlıyordu. Bununla birlikte Cumhuriyet, *"millî hâkimiyet"* prensibini tam olarak yerine getirmeliydi. *"Kayıtsız şartsız millî hâkimiyet"* prensibini sağlamayan herhangi bir idare, Cumhuriyet olarak kabul edilemezdi. Güney Afrika memleketlerinde de adı Cumhuriyet olan idareler vardı ancak bunlarda da millî hâkimiyet hiçe sayılıyordu.[25]

---

[19] Nutuk, s.550-551; Aydemir, a.g.e., s. 147.; Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, 6. Baskı, İstanbul, YKY Yay., 2010, s.185-186.
[20] Aydemir, a.g.e., s. 147
[21] Aydemir, a.g.e., s.148.
[22] Nutuk, s.551-552.
[23] Aydemir, a.g.e., s.152.
[24] Nutuk, s.556.
[25] Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım, İstanbul, Truva Yay., 2004, s.454-456.

Hukuki manada Cumhuriyet, halk hâkimiyeti esasına göre kurulmuş bir idareydi. Teşkilat-ı Esasiye Kanunlarının yazılıp düzenlendiği bir devirde Cumhuriyet, kurucu vaziyetini muhafaza eden bir Meclis, Meclisin ve hükûmetin tabii reisi sıfatına sahip ve her türlü yetkisi bulunan bir reisicumhurdan ibaret olarak ilân edilmişti. Cumhuriyetin normal usullerle ilanı mümkündü. Emrivaki suretiyle ilan edilmişti. Reisicumhur, mevcut tek partinin de reisiydi. Gazi, memleketi kurtaran ve kalpleri kazanmış bir şahsiyet olmasından dolayı durumu kurtarabiliyordu.[26]

1923 yılının Ekim ayında Mecliste Cumhuriyetçilik akımı yoktu. Mustafa Kemal'in en sağlam destekçileri dahi *"keşke bunu yapmasa"* demekteydi. Mustafa Kemal ise bir inkılapçı ve idealistti.[27] Meclisin büyük başkanlık odasını, bir dershane gibi değerlendirir, orada konuşmalar yaparlardı. 1922-1923 Nisan'ındaki sohbetlerden birisinin konusu, Türkiye'nin nasıl ilerleyeceğiydi. Yavaş yavaş mı yoksa birdenbire mi? Fransız İhtilali'ndeki gibi olursa, ihtilalin önüne karşı ihtilaller çıkacak uzun zamanlar geçecekti. İnkılaplardan önce zihinleri hazırlamak gerekliydi. Burada olması gereken ise önce fiil, sonra ideolojiydi.[28] İkinci TBMM seçimlerinden sonra yeni bir anayasa yapma zorunluluğu doğmuştu. Bu anayasada da *"Türk Milleti'nin TBMM tarafından temsil edildiği, millet adına egemenlik hakkını yalnız onun kullanabileceği"* belirtilmiştir.

---

[26] Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar, İstanbul, Temel Yay., 2002, s.47.
[27] Atay, a.g.e., s.376-377.
[28] İsmail Habib Sevük, Atatürk'le Beraber, Haz. Lütfü Tınç, 5. Basım, İstanbul, İş Bankası, 2019, s.78.

> Cumhuriyet'in ilanı sonrasında sosyal, ekonomik, hukuk, eğitim, din gibi alanlarda yapılan düzenlemelerin hemen tamamı ülkeyi "çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak" amacını taşıyordu. Bu sebeple kararlar önce alındıktan sonra halka kazandırma yoluna gidilmişti.

Yürütme, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle yapılmaktaydı. Meclis hükûmeti ve parlamenter rejim arasında karma bir sistem olduğu düşünülmüştür. 1928'de bu anayasayla ilgili dinî hükümler içeren (2 ve 26. maddeler) çıkarılmış, 1937'de *"laiklik"* ilkesi resmen kabul edilmiştir. 1924 Anayasası, hürriyetleri geniş ve ayrıntılı bir şekilde düzenlememiştir. Çıkarılan kanunların anayasaya uygunluğunun yargı denetiminden geçmesi yerleşmemiştir. *"Çoğulcu değil", "çoğunlukçu"* demokrasi anlayışını yansıttığı şeklinde değerlendirilmiştir. [29]

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında sosyal, ekonomik, hukuk, eğitim, din gibi alanlarda yapılan düzenlemelerin hemen tamamı ülkeyi *"çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak"* amacını taşıyordu. Bu sebeple kararlar önce alındıktan sonra halka kazandırma yoluna gidilmişti. Halkın büyük bölümü köylerde yaşıyordu. Sanayileşememiş, tarım ve hayvancılıkla geçinen, okuma yazma oranının çok düşük olduğu (%10) Türk toplumunun *"yukarıdan aşağıya"* şekillendirilmesi o günün şartlarının da bir sonucuydu. Üstelik yeni kurulmuş olan Cumhuriyet'in zarar görmemesi ve her türlü saldırıya karşı korunması gerekiyordu. Bununla birlikte zamanla halk ile tek parti idaresini karşı karşıya getiren sebepler; ülkede ve dünyada gelişen ekonomik şartlar, yapılan inkılâpların halk desteğinden uzak olması, özgürlüklerin sınırlandırılması yönündeydi. Mustafa Kemal Paşa, bu durumdan rahatsız olduğu için ülke içinde gezilere çıkarak halkla temas etmeyi tercih etmiş, inkılapların halka anlatılmasını istemişti.[30]

Atatürk döneminde çok partili siyasi hayata geçiş denemelerinin [Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924) ve Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930)] başarısız olma sebepleri arasında, her türlü muhalefetin söz konusu siyasi partilerin içinde yer almaları, bunların yeni Cumhuriyet'e zarar verecekleri endişesi ve Cumhuriyet'in kurucu partisinin mensuplarının *"iktidarı kaybetme endişesi"* sıralanabilir. 1950-1960 Demokrat Parti iktidarında, ülkeyi 27 Mayıs 1960 darbesine götüren, demokrasiyi işleyemez hâle getiren şartlar ise hem iktidar hem muhalefet partisinin siyasetteki *"acemilikleri", "hırsları", "çatıştırmacı politika"* tercihleri, iktidar partisinin *"güç zehirlenmesi"*, asker, bürokrat, öğrenci ve aydın kesimin özgürlük arayışı içerisinde, darbeye olan desteklerinden söz edilebilir.

---

[29] Özbudun, a.g.e., s.33.

[30] Akşin, a.g.e., s.204-207.

Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Millî Mücadele hareketi, *"tam bağımsızlık ve hâkimiyet-i milliye"* prensipleri ile ortaya çıkmış, neticesi 29 Ekim 1923'te dünyaya kendisini kabul ettirmiş bağımsız Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 100. yılında, bu ilkeleri hâlen Anayasası'nda ve toplumun sinesinde barındırmaktadır. Bununla birlikte Cumhuriyet'i geliştirmek, demokrasisini kuvvetlendirmekten geçmektedir. Bu da ancak kişi hak ve özgürlüklerinin, sivil toplum örgütlerinin geliştirilmesi; yasama, yürütme, yargı dengesinin, yargının bağımsızlığının, kurumların *"denetlenebilirlik"* ve *"şeffaflığının"* sağlanması ile mümkün olabilecektir. Kaynakların Türk milleti tarafından ve Türk milleti yararına kullanımı ise tam bağımsızlık ilkesinin gereklerindendir.

Kaynakça

ATATÜRK, Kemal. Nutuk 1919-1927, Haz. Zeynep Korkmaz, Ankara, ATAM, 2002.

AKBIYIK, Yaşar vd. Haz. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, C1, 9. Baskı, Ankara, Atam, 2009.

AKŞİN, Sina. Kısa Türkiye Tarihi, 5. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yay., 2008.

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali. Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği, 2. Baskı, İmge, Ankara, 2010.

AYDEMİR, Şevket Süreyya. Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, C3., 34. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2017.

CEBESOY, Ali Fuat. Siyasi Hatıralar, İstanbul, Temel Yay., 2002.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref. Anayasa Hukuku, 19. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2013.

İNALCIK, Halil. Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet, İstanbul, Eren, 2000.

İNALCIK, Halil. "Padişah", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.34, TDV Yay., 2007, ss.140-143.

ORBAY, Rauf. Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım, İstanbul, Truva Yay., 2004.

ÖZBUDUN, Ergun. Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Ankara, Yetkin, 2014.

SOYAK, Hasan Rıza. Atatürk'ten Hatıralar, 6. Baskı, İstanbul, YKY Yay., 2010.

SEVÜK, İsmail Habib. Atatürk'le Beraber, Haz. Lütfü Tınç, 5. Basım, İstanbul, İş Bankası, 2019.

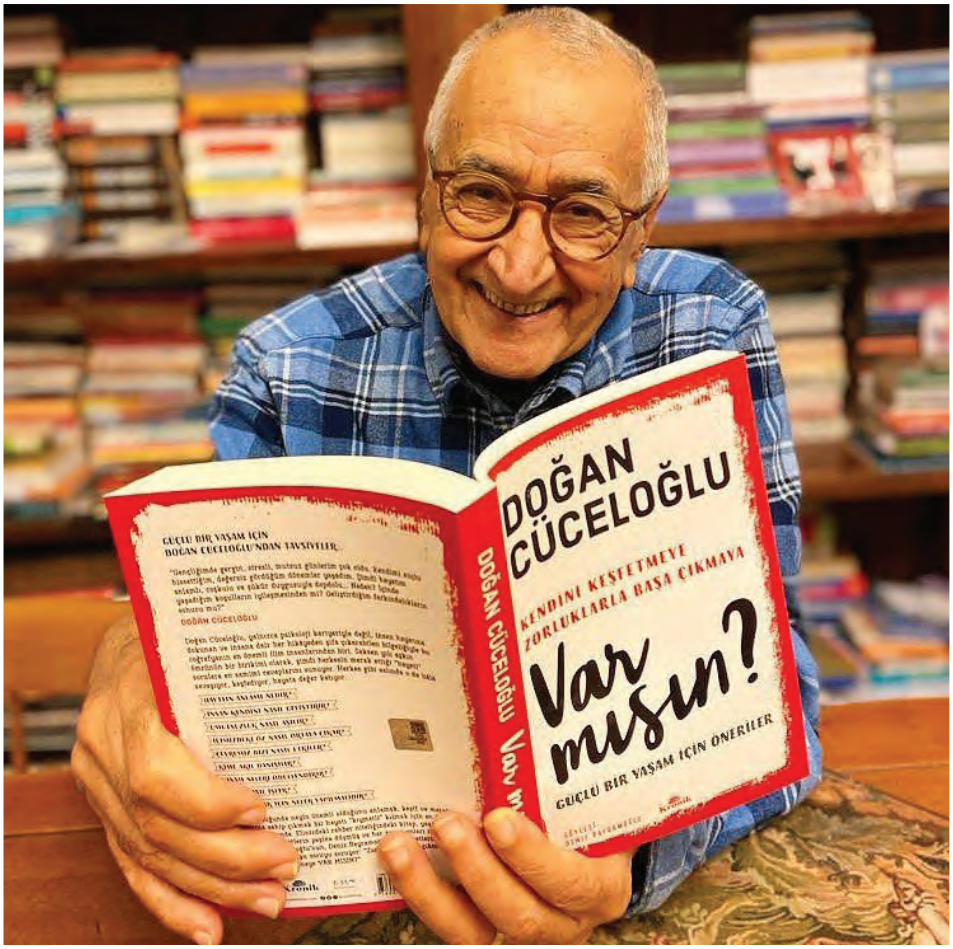

VAR MISIN?

GÜÇLÜ BİR YAŞAM İÇİN ÖNERİLER

Hazırlayan

Burak ÖZŞAHİN

Kendisini özellikle psikoloji sahasındaki başarıları ve hayatımıza yön veren tavsiyeleriyle tanıdığımız, ülkemizin yetiştirdiği en kıymetli bilim insanlarından biri olan Prof. Dr. Doğan Cüceloğlu'nun vefat etmeden önce yayımlanan son çalışması "Kendini Keşfetmeye Zorluklarla Başa Çıkmaya Var mısın? Güçlü Bir Yaşam İçin Öneriler" adlı kitapta, gazeteci Deniz Bayramoğlu'nun yaptığı söyleyişilere yer verilmektedir. Kronik Kitap tarafından yayımlanan eser, on dört bölümden oluşmaktadır:

"Hayatın Anlamı Nedir?, İnsan Kendini Nasıl Geliştirir?, Umutsuzluğu Nasıl Aşarız?, İçimizdeki 'Öz'ü Nasıl Buluruz?, Çevremiz Bizi Nasıl Etkiler?, Kime akıl Danışılır?, Yaşam Neleri Ödüllendirir?, Nasıl Eş Seçilir?, Zihnimiz Nasıl İşler?, Nasıl Meslek Seçilir?, Nasıl Biz Oluruz?, Toplum Nasıl Dönüşür?, Nasıl Okumalı, Gezmeli ve Ne Dinlemeliyiz? Neleri Okumalı, Dinlemeli ve Seyretmeliyiz?"

Doğan Cüceloğlu'nun bizlere verdiği tavsiyeler ilk olarak ön söz bölümünde karşımıza çıkmaktadır. "Başarının sonuçta değil, süreçte yaşandığını" belirtmesi, "insanların çevresinde bir sürü insan varken de iliklerine kadar yalnız hissedebileceğini" söylemesi ve "olabileceğimiz en iyi insan olmayı istemek ve bu yolda emek vermek" gerektiğini düşünenlerin bu söyleşi kitabını anlamlı bulacağını ifade etmesi aslında temel olarak bizlere hangi yönlerden perspektifler kazandırmayı amaçladığını göstermektedir.

Okuyucularımızda kitap hakkında genel bir portre çizebilmek adına kitabın bölümlerindeki önemli noktalara kısa kısa temas etmek istiyoruz. "Hayatın Anlamı Nedir?" başlığıyla karşımıza çıkan ilk bölümde, bireylerin yaşamın anlamını ancak bir ekip içinde sorumluluk alarak bulabileceği ve hayatın "şu anda" ve "burada" yaşandığını anlamalarının öneminden bahsedilmektedir. Cüceloğlu, insanın kendi özünün farkına varmasına da özellikle şu cümleyle vurgu yapmaktadır: "İnsan kendi özünü ne kadar erken fark ederse o kadar yaşıyor demektir."

Kitabın ikinci bölümünde "İnsan Kendini Nasıl Geliştirir?" sorusunun cevabı aranmaktadır. İnsanın kendisinin ve potansiyelinin farkında olmasının, yaşamında kendi olarak var olabilmesinin çok önemli olduğuna dikkat çeken Cüceloğlu, bir noktaya daha dikkat çekmektedir: "Gelişmiş insan hüznünün, mutluluğunun, özleminin, kaygısının, coşkusunun; yani duygularının farkına varır..."

"Umutsuzluğu Nasıl Aşarız?" adlı üçüncü bölümde ise bireyin hayatındaki en önemli kişinin kendisinin, en önemli tanıklığın da kendi tanıklığı olduğunun fark etmesinin önemine dikkat çekilmektedir. Özellikle çocukların kendisini keşfetmesine, kendisine "merhaba" diyebilmesine kendi tanıklığını önemsemesine yardımcı olmanın büyük önem taşıdığına vurgu yapılmaktadır. Gözlemleyen bilincin önemi ve insanın kendisine zaman ayırarak "Bugün yaşamımda kendim olarak ne kadar vardım?" sorusunu düşünüp bir puanlama yapması da dikkat çekilen bir diğer önemli nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dördüncü bölümde ise aslında insanların ilk varoluş zamanlarından bu yana aradığı bir sorunun cevabı aranmaktadır: "İçimizdeki 'Öz'ü Nasıl Buluruz?"

Bu hususta, her insanın kendini doğal bir ifade ediş tarzı olduğu ama bunu nadiren gördüğümüz ön plana çıkarılmaktadır. Doğan Cüceloğlu'nun deyimiyle bu hâl insanlara hediye gibi gelir. O an yaşamın özüyle insanın kendi özü arasında bir bağlantı bulunduğuna da dikkat etmek gerekir. Yaşamın bir ekip işi olduğu ve insanın diğer insanların içinde olduğu durumu fark edebilmesi de dikkat çekilen bir diğer önemli nokta olarak belirtilmektedir.

Beşinci bölüm "Çevremiz Bizi Nasıl Etkiler?" başlığını taşımaktadır. İnsanların da tüm canlılar gibi güvenli ortam arayışı içerisinde olduğu noktasına değinilmekte ancak insanlar için bunun da yetmediği, insanların yaşamlarının anlamlı ve keyifli olmasını da istediği belirtilmektedir. İnsanlar farkına varmadan içinde yer aldığı büyük bir resim oluşturmaya başlar. Bu büyük resme bakıp büyük resmi kendisinin inşa edip etmediğinin sorgulaması ve bu cevap çerçevesinde resmini şekillendirmesinin önemi de bu bölümde anlatılmak istenen bir diğer önemli husus olarak ifade edilmektedir.

"Kime Akıl Danışılır?" adını taşıyan altıncı bölümde ise herkesin içinde potansiyel bir rehber olduğu hatırlatılmaktadır. "İçimizdeki rehber bize nasıl yol gösterir?" sorusuna verilen cevap ise çarpıcı ve bir o kadar da yönlendirici niteliktedir: "Duygularımız içimizdeki rehberin elçileridir. Öfke, hüzün, telaş, mutluluk, hayal kırıklığı, özlem; hepsi birer elçi ve bize bir mesaj vermeye çalışıyorlar."

"Yaşam Neleri Ödüllendirir?" adlı yedinci bölümde, insanların merakını takip etmeleri çok önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta Doğan

Cüceloğlu şöyle seslenmektedir: “Gerekirse aç yatın ama merakınızı takip edin…” Bu bölümde üzerinde önemle durulan bir diğer husus ise mutluluğun ne ile ilişkisi olduğu. Yapılan araştırmalara göre mutluluğun ilişkili olduğu 7 hususun şunlar olduğu belirtilmektedir:

- Aile ilişkileri,
- Belirli bir miktara kadar gelir seviyesi,
- Mesleğin ve yaptığın işin anlamlı olup olmaması,
- Kendine yakın bulduğun ve yanında rahat hissettiğin arkadaş-dost-komşu ilişkisi,
- “Cesur ve bağımsız biri misin? sorusuna kendi gözünden verdiğin yanıt,
- Sağlık,
- Değerlerinle vicdanın rahat mı? Yani inanç ve değerlerinle ahenk içinde yaşayan biri misin?

“Nasıl Eş Seçilir?” adını taşıyan sekizinci bölümde ise insanın eş seçiminde nelere dikkat etmesi gerektiği, hangi beklentiler içinde olması ya da olmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır. İnsan insana konuşmak ve can cana durabilmenin çok önemli olduğuna ve bunlara dikkat edilmediği takdirde evliliği sizin değil, sosyal kurallar ve beklentilerin yönetebileceği yönünde Doğan Cüceloğlu’nun tespit ve uyarılarına yer verilmektedir. Çocuklarının sağlıklı bir evliliğinin olmasını isteyen anne babaların kendilerinin de bu hususta örnek olmaları gerektiği ayrıca ifade edilmektedir.

Dokuzuncu bölümün başlığı “Zihnimiz Nasıl İşler?” adını taşımaktadır. Bu bölümde insanın mükemmel olmaya çalışmaması, olabileceğinin en iyisi olmaya çalışması ve hata yapmaktan çekinmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Onuncu bölümde ise “Nasıl Meslek Seçilir?” sorusunun cevabı aranmaktadır. Cüceloğlu’na göre hayat hikâyemizin en temel dönüm noktalarını oluşturan üç seçim vardır. Bu üç seçimden bir tanesi de iş seçimidir. Bu seçimlerin bilinçli yapılması gerekmektedir zira varoluşumuzun ve hayatımızın her yönünü etkilemektedir.

On birinci bölümde “Nasıl Biz Oluruz?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu bölümde insanın hakikat arayışının üzerinde durulmakta, çocukların içinde gelişip yetiştiği ailede yaşayan değerler ile evde anne baba ve okulda öğretmenlerin yaşattığı değerlerin bu husustaki önemine dikkat çekilmektedir.

“Toplum Nasıl Dönüşür” başlığını taşıyan on ikinci bölümde, insanın değerleri çevresindeki davranış biçimlerine değinildikten sonra bir toplumu değiştirmek için yasa ve kanunların önemli olduğu ancak toplumun yasa ve yönetmelikle değişmesinin beklenmesinin saflık olduğu belirtilmektedir. Doğan Cüceloğlu, değişim için her bir anne babanın, her bir öğretmenin, her bir üniversite öğrencisinin, yani her bir vatandaşın önce kendisiyle sohbet edebilecek bir gelişmişliğe ulaşmasının gerektiğini vurgulamaktadır.

On üç ve on dördüncü bölüm “Nasıl Okumalı, Gezmeli ve Ne Dinlemeliyiz?” ve “Neleri Okumalı, Dinlemeli ve Seyretmeliyiz?” başlıklarını taşımaktadır. Doğan Cüceloğlu’nun bu başlıklar altında paylaştığı düşüncelerinin özü aslında çok net: “Her kültürün on klasiğini okumak gerekir ve çocuğunun gelişimine, bilinçlenmesine, hayata hazırlanmasına önem veren bir ailenin yapması gerekenlerden biri de ona mümkün mertebe farklı coğrafyaları, farklı kültürleri göstermektir.”

Paylaşılan bu ve benzeri düşüncelerin ardından, on üç ve on dördüncü bölüm; Doğan Cüceloğlu’nun tavsiyelerinden oluşan okuma, dinleme ve izleme listelerine yer verilmesiyle son bulmaktadır.

İŞKUR Mobil'de

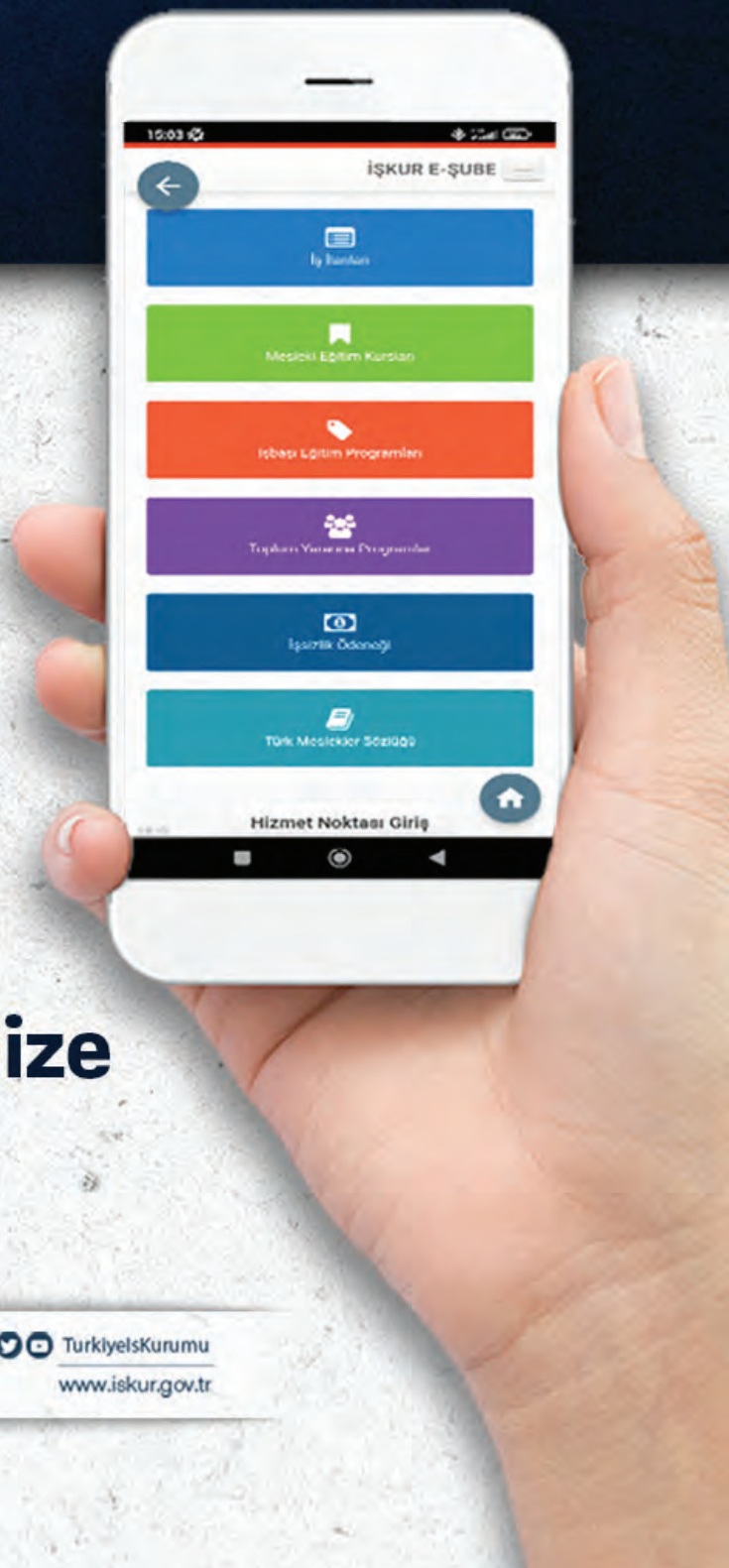

Android ve İOS mobil uygulamamız ile e-Şube'den vermekte olduğumuz **tüm hizmetlerimize** ulaşabilirsiniz.

İŞKUR

TurkiyeIsKurumu

www.iskur.gov.tr

444 75 87
İŞKUR

İŞKUR

www.iskur.gov.tr • iskurdergi@iskur.gov.tr